

Tutkimuskohteena yhteisö- ja hoivamuusikot

Uuden ammattikunnan synty?

Tiina Koskinen

Etnomusikologian pro gradu -tutkielma

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Tampereen yliopisto

Helmikuu 2013

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KOSKINEN, TIINA: Tutkimuskohteena yhteisö- ja hoivamusikot. Uuden ammattikunnan synty?

Pro gradu -tutkielma 79s., 2 liites.

Etnomusikologia

Helmikuu 2013

Pro gradu -tutkielmani on tutkimus yhteisö- ja hoivamusikoista ja heidän ammatillisen identiteetin muodostumisesta. Tutkimuksessani keskityn yhteisö- ja hoivamusikoihin, jotka ovat tehneet työtään ikäihmisten parissa. Yhteisö- ja hoivamusikko -termit ovat melko uusia. Haluan tutkimuksellani osallistua yhteisö- ja hoivamusikko -termien vakiintumiseen ja merkitysten selkiytymiseen vaikuttavaan keskusteluun.

Tutkimusaineistoni koostuu viiden yhteisö- tai hoivamusikon työtä tehneen henkilön haastatteluista sekä Laulunloihitajat-hankkeen tapaamiskertojen havainnoinneista. Ammatillista identiteettiä käsittelevä teoriaosuuteni koostuu pääasiassa kasvatustieteen alan kirjallisuudesta. Yhteisö- ja hoivamusikkikenttään perehdyn erityisesti yhteisötaidetta käsittelevän kirjallisuuden avulla, mutta pureudun myös soveltavaan etnomusikologiaan, medical ethnomusicology -tutkimuskenttään, musiikkiterapiaan sekä sosiokulttuuriseen innostamiseen.

Olen jakanut analyysiosioni neljään teemaan, jotka ovat 1) yhteisö- ja hoivamusikkikentän määrittely, 2) yhteisö- ja hoivamusikon työssä vaadittavat taidot, 3) yhteisö- ja hoivamusikkokoulutuksen sisällöt ja merkitys, 4) musiikin asema yhteisö- ja hoivamusikkityössä. Näissä teemakokonaisuuksissa paneudun aineistostani löytämiini aihepiireihin, jotka vaikuttavat yhteisö- ja hoivamusikoiden ammatillisen identiteetin muodostumiseen.

Tutkimukseni mukaan kohtaaminen ja kohtaamisen taidon hallitseminen on erittäin tärkeää yhteisö- ja hoivamusikoiden työssä. Kohtaamisen taito muodostaa pohjan ammatillisen identiteetin rakentumiselle ja onnistuneelle yhteisö- tai hoivamusikkityölle. Tutkimukseni mukaan yhteisö- ja hoivamusikkotyön suurimmat eroavaisuudet ovat asiakaskohderyhmissä ja toimintaympäristöissä. Yhteisö- ja hoivamusikoiden työn arvopohja vaikuttaa olevan hyvin samankaltainen; työn yksi tärkeimmistä arvoista on ajatus kaikkien oikeudesta musiikilliseen toimintaan. Työni osoittaa koulutuksen olevan merkityksellistä yhteisö- ja hoivamusikkoudelle ja heidän ammatillisen identiteetin muodostumiselle.

Avainsanat: Yhteisömusikko, yhteisömusiikki, hoivamusikko, hoivamusikki, ammatillinen identiteetti, yhteisötaide, kohtaaminen.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen rakenne.....	2
1.3 Tutkimuskohde.....	3
1.4 Aineisto.....	6
1.5 Aikaisempi tutkimus.....	9
1.6 Metodologia.....	10
2 TEOREETTINEN TAUSTA.....	13
2.1 Yhteisötaide.....	13
2.2 Soveltava etnomusikologia ja medical ethnomusicology.....	17
2.3 Musiikkiterapia.....	19
3 ANALYYSIKÄSITTEET.....	20
3.1 Identiteetti.....	21
3.2 Ammatillinen identiteetti.....	23
3.3 Yhteisömusiikki ja hoivamusiikki.....	28
4 AINEISTON ANALYYSI.....	31
4.1 Yhteisömusiikki- ja hoivamusiikkikentän määrittely.....	32
4.1.1 Asiakaskohderyhmät.....	32
4.1.2 Yhteistä toimintaa.....	34
4.2 Työn monet puolet.....	39
4.2.1 Muusikkous.....	39
4.2.2 Vaihtelevat työtehtävät.....	43
4.3 Koulutus.....	48
4.3.1 Korkeakoulutuksen merkitys.....	48
4.3.2 Koulutuksen kohderyhmät ja sisällöt.....	52
4.4 Musiikin välineellisyys.....	56
4.4.1 Musiikki eri konteksteissa.....	56
4.4.2 Prosessin ja lopputuloksen suhde.....	58
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	60
5.1 Yhteisömuusikon ja hoivamuusikon työn erot ja yhtäläisyydet.....	60

5.2 Työn tekemistä tukeva koulutus.....	62
5.3 Kohtaaminen.....	64
6 LOPUKSI.....	68
7 LÄHTEET.....	70
LIITTEET.....	80

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Minulle musiikki on erottamaton osa elämäni. Soitan eri instrumentteja, laulan, teen omia sävellyksiä ja sanoituksia sekä olen musiikin himokuluttaja kuuntelijana. Musiikki on auttanut minua ja kulkenut mukani. Musiikki yhdistää minut muihin ihmisiin. Musiikki aiheuttaa minussa myös kateutta ja muistuttaa negatiivisistakin tunteista. Musiikki tekee onnelliseksi. En osaa edes kuvitella elämäni ilman mahdollisuutta musiikkiin. Kaikilla ei kuitenkaan ole tätä mahdollisuutta. Elämme yhteiskunnassa, jossa tasa-arvoa pidetään tärkeänä. Tasa-arvon tulisi ulottua myös kulttuuripalvelujen saralle ja näin ollen kulttuuritoimintaan osallistumisen tulisi olla mahdollista jokaiselle. Opetusministeriön *Kulttuuripolitiikan strategia 2020* -julkaisussa (Opetusministeriö 2009, 12) puhutaan myös kulttuurista oikeuksista. Kulttuuristen oikeuksien listassa on mainittu kaikkien oikeus kulttuurielämään osallistumiseen ja siihen kuuluva tavoite kulttuuripalveluiden yhtäläisestä saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Kulttuurisen tasa-arvon toteutuminen ei vielä ole onnistunut ja tasa-arvoa edistävät suunnitelmat vaikuttavat toisinaan jäävän vain poliittisten lausuntojen koristeiksi. Kuitenkin, luovuuden ja taiteen keskustelun rinnalle on noussut dialogi kulttuurisista oikeuksista ja niiden toteutumisesta.

Useat meistä ovat tilanteessa, jossa pystymme rakentamaan hyvinvointiamme ja tarvittaessa voimme vaatia itsellemme parempia mahdollisuuksia ja oikeuksia. Kaikki eivät tähän kuitenkaan aina pysty. Erilaisista syistä johtuen, kuka tahansa saattaa joskus joutua kamppailemaan jopa välttämättömien perustarpeiden täyttymisestä. Perustarpeiden lisäksi hyvinvointi edellyttää paljon muutakin. Mahdollisuus osallistua kulttuuritoimintaan on yksi hyvinvointia edistävästä oikeuksista. Kulttuuritoimintaan osallistumisella on positiivisia vaikutuksia koko yhteiskuntaan, sekä henkisen että taloudellisen hyvinvoinnin kannalta. Tämän vuoksi kulttuuri- ja sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyö onkin lisääntynyt Suomessa. Jotta nämä kulttuuritoiminnasta syntyvät positiiviset vaikutukset saadaan kunnolla käyttöön ja näkyviin, vaaditaan matkalla paljon tutkimustyötä, pilottikokeiluja, pitkäjänteistä toimintaa sekä tietenkin tekijöitä.

Tutkimuksessani tarkastelen yhteisö- ja hoivamuusikoita ja heidän työtään, joka osaltaan edistää kulttuurisen tasa-arvon toteutumista. Heidän työnsä mahdollistaa musiikillisen toiminnan ihmisryhmille, jotka jäävät perinteisten kulttuuripalvelumuotojen ulottumattomiin. Ketkä sitten ovat tätä työtä tekeviä henkilöitä ja mikä saa heidät tarttumaan toimeen? Hyvin harva varmaankaan sanoisi rahan olevan suurin kannustin. Palkkaus on usein epävarmaa, työ on projektiluontoista ja apurahoja on haettava monilta tahoilta. Työn mahdollistuminen vaatii usein suurta panostusta jo etukäteen. Työssä on oltava siis jotain muuta merkityksellisempää kuin taloudelliset kannustimet.

Uskon tämän tyypissä työssä toimivien ihmisten tuntevan taiteen, ja tässä tapauksessa erityisesti musiikin, laajat positiiviset vaikutukset. Kun itse tietää, miten suuri henkilökohtainen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen vaikutus musiikkitoiminnalla voi olla, sen toivoisi olevan mahdollista kaikille.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen rakenne

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena ovat henkilöt, jotka tekevät hyvinvointia edistävää työtä ikäihmisten parissa, musiikkia työssään käyttäen. Kutsun heitä tutkimuksessani nimikkeellä yhteisömuusikko tai hoivamuusikko. Molemmat nimikkeet ovat melko nuoria, mutta erityisesti hoivamuusikkous on uusi ilmiö. Pidän aihepiiriä erityisen mielenkiintoisena, koska sitä ei ole vielä tutkittu runsaasti. Tutkimuksessani haluan selvittää miten ja millaisista osista ikäihmisten parissa työskentelevän yhteisömuusikon ja hoivamuusikon ammatillinen identiteetti voisi rakentua. Käsitykseni on, että yhteisömuusikon ja hoivamuusikon ammatillinen identiteetti on hyvin samankaltainen, mutta aion pohtia myös mahdollisia eroavaisuuksia.

Jotta pystyn selvittämään yhteisö- ja hoivamuusikoiden ammatillisen identiteetin muodostumista, tarkastelen heidän työtään ja työhön vaikuttavia piirteitä osa-alueittain. Pohdin yhteisö- ja hoivamusiikkikenttää yleisesti, alan mahdollista koulutusta ja koulutuksen merkitystä, yhteisö- ja hoivamuusikon työtehtäviä ja sitä millaisia ominaisuuksia tämä työ tekijöiltään vaatii. Lisäksi pureudun musiikin asemaan työn yhteydessä sekä taustalla vaikuttaviin arvokysymyksiin.

Tutkimukseni aineisto koostuu viiden yhteisö- tai hoivamuusikon työssä toimineen henkilön

haastatteluista. Haastatteluaineistoni lisäksi minulla on *Laulunloihittajat*-hankkeen kokoontumisissa äänitettyä havaintomateriaalia, jota käytän analyysini tukena. Teoriakirjallisuuteni koostuu useiden tieteenalojen kirjallisuudesta. Luon tutkimukselleni pohjaa tarkastelemalla yhteisötaiteen käsitettä ja alaan liittyvää tutkimuskirjallisuutta. Ammatillisen identiteetin käsitettä tarkastelen kasvatustieteen kirjallisuutta apuna käyttäen. Tutkimuskohteenani ei ole musiikki itsessään, mutta musiikki kuuluu erottamattomasti tutkimuskohteeni piirteisiin. Etnomusikologian ytimeen kuuluu ajatus etnomusikologian mahdollisuudesta tuottaa tietoa ihmisestä musikaalisena ja sosiaalisena olentona (Kurkela, Leisiö & Moisala 2003, 53). Tästä näkökulmasta katsoen etnomusikologiseen tutkimukseen voi kuulua mikä tahansa musiikkiin liittyvä ilmiö (emt., 53). Monialaisen teoriakirjallisuuteni ja tutkimusaiheeni vuoksi sijoitan tutkimukseni sekä etnomusikologian että kasvatustieteen kenttään.

Työni aluksi käyn läpi aiempia tutkimuksia ja esittelen muutamia aihepiiriin liittyviä projekteja ja hankkeita. Tutustutan lukijan haastattelemiini henkilöihin tutkimuksen kannalta oleellisin osin. Teoriaosuudessa käsittelen yhteisötaidetta yleisesti sekä luon katsauksen soveltavaan etnomusikologiaan, *medical ethnomusicology* –tutkimuskenttään, musiikkiterapiaan ja sosiokulttuuriseen innostamiseen. Tämän jälkeen tarkastelen identiteetin ja erityisesti ammatillisen identiteetin käsitteitä. Teoriaosuuteni loppupuolella perehdyn vielä yhteisö- ja hoivamusiikkiin. Analyysiosioni koostuu neljästä laajemmasta kokonaisuudesta, joita käsittelen kutakin yksityiskohtaisesti. Lopuksi vedän ajatukseni yhteen ja avaan tutkimukseni tulokset.

1.3 Tutkimuskohde

Sosiaali- ja terveysalan palvelut sekä kulttuuripalvelut ovat tyypillisesti olleet kaksi erillään olevaa asiaa. Olen rajannut tutkimuskohteeni ikäihmisten parissa tapahtuvaan yhteisö- ja hoivamusiikkityöhön, joten keskityn tarkastelemaan ikäihmisten palveluihin liittyvää toimintaa. Vanhuspalvelut ovat olleet viime vuosina laajasti esillä julkisessa keskustelussa. Esimerkiksi Jyrki Kataisen hallituksen vanhuspalvelulaki on herättänyt runsasta keskustelua ja vahvoja mielipiteitä. Myös vanhusten hoidosta ylipäätään sekä vanhuspalveluiden tilasta ja tulevaisuudesta on tehty useita tutkimuksia ja raportteja (esim. Kivelä & Vaapio 2011, Kuikka 2012). Yleisen vanhuspalveluihin liittyvän keskustelun myötä keskustelu vanhusten kulttuuripalvelujen

tarpeellisuudesta ja saavutettavuudesta on yleistynyt. Kulttuurisen tasa-arvon ei katsota toteutuvan, kun esimerkiksi laitoksissa asuvat vanhukset saavat osallistua kulttuurikokemuksiin vain harvoin ja satunnaisesti, sekä vain passiivisesti yleisön roolissa. Nykyään tavoitteena usein onkin integroida kulttuuri- ja taidetoiminta laitosten jokapäiväiseen toimintaan, tehdä siitä jatkuvaa ja sellaista, että jokainen saa myös itse osallistua tekemiseen. Kulttuuri- ja taidetoiminnan tulisi olla jokaisen oikeus, riippumatta asuinpaikasta, iästä, fyysisestä tai henkisestä kunnosta.

Toiminnan on mentävä sinne, missä asiakkaat ovat, jotta erilaisista rajoitteista huolimatta kaikki pääsevät toimintaan osallisiksi. Taidetoiminnan integroituminen arkeen tarvitsee myös kohtauspintoja rutiinotoimien kanssa, jotta toiminnasta tulisi aidosti osa näiden ihmisten elämää. Jotta kulttuuritoimintaa pystytään siirtämään uusiin ympäristöihin, työlle tarvitaan myös uudenlaisia tekijöitä. Työn tekijöiden nimike ja työnkuva vaihtelee, koska toiminnalle ei ole vielä vakiintuneita käytäntöjä. Omassa tutkimuksessani käyttämäni nimikkeet, yhteisömuusikko ja hoivamuusikko, olen valinnut aineistoni, käymieni keskustelujen ja lukemieni tekstien perusteella.

Jo vuosia sitten on huomattu taiteesta ja erityisesti taiteen tekemiseen osallistumisesta syntyvät positiiviset vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi Hanna-Liisa Liikanen (2003) viittaa useisiin tutkimuksiin *Taide kohtaa elämän. Arts in Hospital -hanke ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa* -väitöskirjassaan, jotka kertovat taide- ja kulttuuritoiminnan vaikutuksista hyvinvointiin (Liikanen 2003, 36-64). Myös valtion tasolla on alettu tukea taide- ja kulttuuritoiminnan käyttöä hyvinvoinnin edistämistyössä sekä aiheeseen liittyvää tutkimustyötä. Esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Sosiaali- ja terveysministeriön *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia 2010-2014* -toimintahankkeen myötä mahdollistuu moni alaan liittyvä projekti ja tutkimus. Hankkeen puitteissa on muun muassa tehty ympäri Suomea hyvinvointiselvityksiä kulttuuri-, sosiaali- ja terveyspalveluiden tilasta ja niiden välisestä yhteistyöstä. (Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia 2012.)

Myös Pirkanmaan kulttuuri-, sosiaali- ja terveyspalveluiden tilaa ja yhteistyötä on tarkasteltu ”*Virikkeellisempi arki – iloisempi mieli*”. *Selvitystyö kulttuurin hyvinvointipalveluista Pirkanmaalla 2011* -selvityksessä. Siitä käy ilmi, että Pirkanmaan sosiaali- ja terveysalan organisaatioihin kaivattaisiin laadukkaampaa ja kohderyhmän tarpeita paremmin vastaavaa kulttuuritoimintaa. Halukkuutta toiminnan lisäämiseen ja kehittämiseen olisi, mutta rahoituksen

puute tai vähyys, henkilöstön resurssien rajallisuus ja yhteistyöverkostojen puute koetaan esteeksi. (Laine 2011, 41-42.) Kulttuurisen tasa-arvon toteutumiseen on vielä matkaa, mutta keskustelu, tutkimustyö ja erilaisten projektien ja hankkeiden kautta tapahtuva toiminta on aktiivista.

Viime vuosina kulttuuri- ja vanhuspalveluiden yhteistyöhön liittyvät hankkeet ja projektit ovat yleistyneet voimakkaasti. Esimerkiksi Tampereella vuosina 2009-2011 toteutettu *Kulttuurikaari*-hanke pyrki luomaan malleja hoitolaitoksissa asuvien vanhusten kulttuuriosallisuuden parantamiseksi. Hankkeessa liitettiin luova kulttuuritoiminta osaksi asukkaiden ja potilaiden kuntoutusta. Kulttuurikaaren tulosten mukaan kulttuuri on edistänyt vanhusten hyvinvointia, parantanut henkilökunnan jaksamista ja elävöittänyt hoitolaitoksen arkea. (Willberg 2011.)

Pääkaupunkiseudulla vuosina 2008-2011 toteutetussa *Kulttuurisilta*-projektissa ammattikorkeakoulu Metropolia pyrki yhdessä kulttuuri- ja taideorganisaatioiden kanssa luomaan taidekasvatusosaamiseen perustuvaa toimintamallia. Toimintamalli integroi osallistavan kulttuurikasvatuksen kaupunkien palvelutuotantoon. Kulttuurisilta-projektin tavoite oli löytää ne henkilöt, jotka eivät pääse kulttuuri- ja taidekokemusten pariin. Projektin myötä heidän osallistumisensa pyrittiin mahdollistamaan. Projektissa luotiin uusia musiikki- ja taidekasvatuksellisia työpajoja eri ryhmille, kuten lapsille, nuorille, vanhuksille ja maahanmuuttajille. Musiikin opiskelijat työskentelivät yhdessä muun muassa Tapiola Sinfoniettan ja Vantaan musiikkiopiston kanssa, kohdaten ihmisiä esimerkiksi kirjastoissa, palvelutaloissa ja sairaaloissa. (Kulttuurisilta 2008.)

Vuonna 2011 käynnistyneen *Osaattori*-hankkeen tavoitteena on vahvistaa kulttuurin ja taiteen ammattilaisten asemaa sosiaalisektorilla, ja erityisesti vanhustyön parissa. Osaattorissa mukana ovat Helsingin, Jyväskylän, Lahden ja Turun kaupungit. Hankkeessa pyritään aktivoimaan luovien alojen ammatinharjoittajia toimimaan kulttuurisen vanhustyön parissa. Hankkeen tavoitteena on parantaa taiteilijoiden työmahdollisuuksia ja samalla tarjota vanhuspalveluihin kulttuuri- ja taidetoimintaa. Osaattori-hankkeen aikana käynnistetään erilaisia pilottiprojekteja. Esimerkiksi Turussa on käynnistynyt korvarunotoiminta, jossa sanataiteilija rakentaa runon vanhuksen omista sanoista. Näin taiteilija pyrkii nostamaan arvoon tasapuolisen vuorovaikutuksen myös laitoshoidon keskellä. (Osaattori 2012.)

Palveluiden tuottamiseen tarvitaan idean ja rahoituksen lisäksi myös itse tekijöitä. Hankkeiden eri toimijat ovat alkaneet järjestää kursseja tai koulutuksia, joiden tavoitteena on kouluttaa ammattilaisia toimimaan uusissa ympäristöissä taiteen ja ihmisten parissa. Yksi esimerkki on *Hoivamusiikki-koulutusmoduuli*, joka järjestetään Kokkolan Sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitoksen sekä Keski-Pohjanmaan konservatorion kanssa yhteistyössä. Tästä kokonaisuudesta kerron lisää sivulla 8. Edellä mainittuun Osaattori-hankkeeseen puolestaan liittyy *Taiteilijana vanhustyössä* -koulutuksia. Koulutuksessa pureudutaan taiteilijan ammatti-identiteettiin sekä taiteen tekemiseen vanhustyössä. Lisäksi hankkeeseen kuuluu myös vanhustyön ammattilaisten koulutusta, jossa halutaan tutustuttaa vanhustyöntekijät erilaisiin mahdollisuuksiin käyttää taidetta työssään. (Osaattori 2011.) Turun ammattikorkeakoulu puolestaan on ollut mukana *Musiikkikoulutuksen työelämävastaavuuden kehittäminen Musicare-verkostossa* -hankkeessa, jossa vastavalmistuneet musiikkipedagogit työskentelivät sairaalamuusikoina. Turun ammattikorkeakoulu on mukana myös *Leonardo TOI* -hankkeessa, jonka tavoitteena on sairaala- ja hoivamusikkotyökouluttajien kouluttaminen. (Taideakatemia 2012.)

1.4 Aineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu viiden yhteisö- tai hoivamusiikkityötä tehneen henkilön haastatteluista. Haastattelut ovat tehty joulukuun 2011 – maaliskuun 2012 välisenä aikana. Lisäksi olen ollut mukana kolmessa Laulunloihittajat-tapaamisessa, jotka ovat tapahtuneet tammi- ja helmikuussa 2012. Olen äänittänyt nämä Laulunloihittajat-tapaamiset ja olen myös tehnyt jokaisesta tapaamiskerrasta muistiinpanot ja kommentit. Seuraavaksi esittelen lyhyesti haastattelemani henkilöt ja heidän toimintaansa.

Taru Tähti on toiminut erilaisissa yhteisömusiikkiprojekteissa ja tekee tällä hetkellä tohtoriopintoja Sibelius-Akatemiassa. Tohtoriopinnoissaan Tähti kehittää koulutuksia, joissa taidetta, ensisijaisesti musiikkia, sovelletaan sosiaali- ja terveystieteille. Tutkijana hän tarkastelee koulutuksia toimijuuden näkökulmasta. Tähti on valmistunut Tampereen yliopistosta pääaineenaan etnomusikologia ja on opiskellut lisäksi muun muassa musiikkiterapiaopintoja.

Joonas Keskinen ja Antero Mentu toimivat Laulunlohtijat-projektin vetäjinä. Molemmat ovat toimineet useissa tehtävissä Kulttuuriosuuskunta Uulussa¹, pääasiassa erilaisten työpajojen vetäjinä. Sekä Keskinen että Mentu ovat opiskelleet Tampereen yliopistossa pääaineenaan etnomusikologiaa. Molemmat ovat lisäksi muusikoita.

Laulunlohtijat on yksi *Voimaa taiteesta* -hankkeen pilottiprojekteista. Voimaa taiteesta on vuosille 2010-2012 sijoittunut Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen hanke, jossa pyritään tukemaan taiteen soveltavien menetelmien käyttöä hyvinvointialalla. Laulunlohtijat-projekti toteutettiin Kulttuuriosuuskunta Uulun ja Suomen Kulttuurivartti Oy:n yhteistyössä syksyn 2011 ja kevään 2012 aikana viidessä tamperelaisessa ikäihmisten palvelukeskuksessa. Projektin tavoite oli ylläpitää musiikillista luovuutta ja aktivoida ihmisiä tuottamaan omanlaistaan musiikkia tekemällä oma kappale jokaisen ryhmän kanssa. Jokaisella ryhmällä oli kymmenen tunnin mittaista kokoontumiskertaa. Lopuksi ryhmien tekemät kappaleet äänitettiin ja julkaistiin äänitteellä. (Voimaa taiteesta 2012.)

Toni Honkala ja Anni Ranta ovat Hoivamusiikki ry:n toimijoita ja perustajajäseniä. Hoivamusiikki ry on keväällä 2010 Tampereella perustettu yhdistys, jonka tavoitteena on viedä musiikkia laitoshoidossa olevien ihmisten luokse. Hoivamusiikkiyhdistyksen asiakasryhmiä voivat olla esimerkiksi ikäihmiset, vammaiset, pitkäaikaissairaat tai psykiatriset asiakkaat. Hoivamusiikkiyhdistyksen muusikot toimivat asiakkaiden omassa ympäristössä järjestäen heille erityyppistä musiikkitoimintaa. (Hoivamusiikki ry 2012.)

Rannalla on musiikkiterapeutin ja sosionomin pätevyys ja Honkalalla opettajan pedagoginen pätevyys. Molemmat ovat työskennelleet instrumenttiopettajina sekä vanhus- ja vammaistyön parissa. Honkala toimii myös opettajana Kokkolassa järjestettävässä Hoivamusiikki-koulutusmoduulissa. Molemmat ovat valmistuneet Tampereen yliopistosta pääaineenaan

¹ Kulttuuriosuuskunta Uulu on etnomusikologien vuonna 2003 perustama osuuskuntamuotoinen kansan- ja maailman musiikkien yritys. Uulun tavoite on tuoda esille erilaisia musiikkikulttuureita alkuperäisten soitinten, tanssien, laulujen ja leikkien kautta. Uulun työntekijät ovat musiikin ja tanssin ammattilaisia, jotka opettavat, kouluttavat, esiintyvät ja luennoivat. Koulutuspalvelut Uulu tuottaa yhdessä Maailman Musiikin Keskuksen kanssa. (Kulttuuriosuuskunta Uulu 2012).

etnomusikologia.

Hoivamusiikki-koulutusmoduulin ovat alun perin hahmotelleet Toni Honkala ja Anni Ranta, ja myöhemmin Toni Honkala on kehitellyt moduulin toteutettavaan muotoonsa yhdessä Keski-Pohjanmaan konservatorion ja Kokkolan Sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitosten toimijoiden kanssa. Vaikka varsinaisena tutkimuskohteenani ei ole tämä koulutusmoduuli, koen hyödylliseksi kertoa lyhyesti sen sisällöstä.

Hoivamusiikki-koulutusmoduuli toteutetaan yhdessä Kokkolan Sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitoksen sekä Keski-Pohjanmaan konservatorion kanssa. Kohderyhmänä ovat sekä konservatorion musiikin opiskelijat että sosiaali- ja terveystieteiden lähihoitajaopiskelijat. Heidän tutkintorakenteeseensa sisältyy 10 opintoviikon vapaavalintaiset opinnot, joihin Hoivamusiikki-koulutusmoduuli sellaisenaan soveltuu. Hoivamusiikki-koulutusmoduulin luento-osuudet on koeluontoisesti suoritettu keväällä 2012. Koulutusmoduuli on käynnistynyt varsinaisesti syksyllä 2012.

Sisällöltään Hoivamusiikki-koulutusmoduulin teoriaosuudet käsittelevät musiikkiterapian perusteita, musiikkia ja sen parantavia ominaisuuksia sekä asiakkaan kohtaamista erilaisissa ryhmissä, kuten vanhustyössä, mielenterveytyössä, vammaistyössä, lapsi- ja nuorisotyössä ja maahanmuuttajatyössä. Työmuotoina tässä osiossa ovat teorialuennot sekä harjoittelu simuloituissa tilanteissa draaman keinoin. Käytännön osuuteen puolestaan kuuluu työssäoppimisjakso, jolloin opiskelijat siirtyvät työkentille harjoittelemaan työtä käytännössä. Tarkoituksena on, että konservatorio-opiskelijat ja sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijat muodostavat sekaryhmiä tai -pareja, niin että eri alan opiskelijat toimivat yhdessä.

Hoivamusiikki-koulutusmoduuli sisältää samat opinnot kaikille opiskelijoille. Vaikka koulutustausta ja musiikillinen osaaminen on hyvin erilaista eri opiskelijoilla, koulutusmoduulin sisältö on kaikille sovellettavissa. Ajatuksena on, että eritaitoiset ihmiset innostavat toisiaan myös sellaisille toiminnan osa-alueille, jotka eivät ole heidän vahvuuksiaan. (Honkala 2011 ja Hoivamusiikki-koulutusmoduulin toteutussuunnitelmarunko).

1.5 Aikaisempi tutkimus

Yhteisö- ja hoivamusikot ovat tutkimusaiheena uusi ilmiö. Nimikkeet ovat vasta vakiintumassa käyttöön, joten pitkää tutkimusperinnettä ei ole olemassa. Suoranaisesti hoivamusikoita tai yhteisömusikoita käsitteleviä tutkimuksia en ole löytänyt laisinkaan. Termit tulevat esiin teksteissä tai julkaisuissa, mutta yhteisö- tai hoivamusikoita ei tietääkseni ole varsinaisesti tutkittu. Etnomusikologian tieteenalalta en ole löytänyt aihepiiriä käsitteleviä tutkimuksia.

Sosiaali- ja terveystalouden sekä kulttuuripalveluiden yhdistämistä käsitteleviä tutkimuksia ja projekteja on kuitenkin tehty jo runsaasti. Esimerkiksi Hanna-Liisa Liikasen (2003) väitöskirja *Taide kohtaa elämän - Arts in hospital -hanke ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa* käsittelee *Arts in Hospital* -hankkeen toteutumista neljässä itäsuomalaisessa hoitolaitoksessa. Hankkeen tavoitteena oli taiteen avulla lisätä viihtyisyyttä hoitolaitoksissa sekä integroida taide- ja kulttuuritoimintaa osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon hoitotyötä, kuntoutusta sekä työmenetelmiä. Liikasen väitöskirja käsittelee laajasti taide- ja kulttuuritoiminnan vaikutusta ihmisen hyvinvointiin. Yksi Liikasen johtopäätöksistä on, että taide- ja kulttuuritoiminnan integroituminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ei ole ainakaan vielä tuolloin onnistunut. Liikasen on toiminut Opetus- ja kulttuuri- sekä Sosiaali- ja terveysministeriön *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia* -toimintaohjelman valmistelun selvittäjänä, jonka perusteella vuonna 2010 julkaistiin *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia* -toimintaohjelmaehdotus.

Kulttuurin ja hyvinvoinnin yhdistämistä käsitteleviä projekteja ja niiden raportteja on useita, mutta ne keskittyvät usein toimintaan ja sen tuloksiin ennemmin kuin työn tekijöihin. Työn tekijätkin ovat olleet tutkimuksen kohteena, erityisesti opinnäytetöissä, mutta heistä ei kuitenkaan ole käytetty nimikkeitä yhteisö- tai hoivamusikko. Esimerkiksi Kirsi Ruotsalan (2011) Metropolia ammattikorkeakouluun tekemä opinnäytetyö *Musiikkia Hanna-kotiin – Toiminnallinen projekti nuorten ja ikäihmisten välillä* käsittelee musiikkipedagogin toimintaa uudessa ympäristössä. Opinnäytetyö on toimintatutkimus musiikkipedagogiksi opiskelleen Ruotsalan palvelutaloon järjestämistä musiikkihetkistä. Ruotsala ja hänen viisi teini-ikäistä viuluoppilastaan kävivät soittamassa vanhuksille vanhoja koulu- ja lastenlauluja. Opinnäytetyössään Ruotsala pohtii muun muassa musiikkipedagogin siirtymistä erilaiseen toimintaympäristöön, vanhusten ja nuorten kohtaamista ja musiikin käyttöä vanhustyön parissa.

Samantyyppistä toimintaa on tutkittu *Iloa ja eloa - musiikkitoiminnasta sairaala- ja hoivakotiympäristöissä* -projektissa, jonka raportissa kuvataan kahden musiikkipedagogin toimintaa yhteisömusiikkipedagogeina. Projekti on osa *Musiikkikoulutuksen työelämävastaavuuden kehittäminen Musicare-verkostossa (2009-2011)* -hanketta. Molemmat projektissa työskennelleet musiikkipedagogit ovat tehneet omat opinnäytetyönsä projektiin liittyen. Pia-Maria Björkmanin (2012) opinnäytetyö *Musiikkipedagogina lastenlinikalla – Musiikillisia kohtaamisia vakavasti sairaiden lasten parissa* käsittelee musiikkipedagogin työskentelyä lastenlinikalla ja siihen tarvittavia taitoja. Laura Perälän (2012) opinnäytetyö *Musiikki ja keskonen – musiikin käyttö vastasyntyneiden teho-osastolla* käsittelee musiikin mahdollisuuksia ja vaikutuksia sairaalaympäristössä vastasyntyneiden teho-osastolla.

Hoivaa ja hoivatoimintaa puolestaan on tutkittu runsaasti, erityisesti sosiaali- ja terveystieteissä (esimerkiksi Anttonen & Zechner 2009; Tedre 1999). Myöskin yhteisötaidetta on tutkittu paljon (esimerkiksi Bardy 2007; Kantonen 2005). Ammatillista identiteettiä ja ammatti-identiteettiä on myös tutkittu laajalti. Tutkimuksia löytyy erityisesti kasvatustieteen ja sosiaali- ja terveystieteiden puolelta. Esimerkiksi Anneli Eteläpelto ja Katja Vähäsantanen ovat kirjoittaneet paljon ammatillisesta identiteetistä. Eteläpellon ja Vähäsantanen (2010) artikkeli *Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona* käsittelee ammatillisen identiteetin muodostumista ja siihen vaikuttavia osatekijöitä. Tuula Laine (2004) on väitöskirjassaan *Huomisen opettajat. Luokanopettajakoulutus ammatillisen identiteetin rakentajana* tutkinut ammatillista identiteettiä opetuksen, kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Kimmo Lehtonen (1989a) on kirjoittanut kirjan *Musiikki terveyden edistäjänä*. Kirjan luvussa *Miten musiikkiterapeutiksi tullaan?* hän pohtii musiikkiterapeuttien ammatti-identiteetin rakentumista. Hänen mielestään ammatti-identiteetin tulisi kehittyä inhimillisen kasvun ja kehityksen kautta, eikä ulkoa opeteltuna totuutena.

1.6 Metodologia

Kaikki tekemäni haastattelut ovat olleet puolistrukturoituja teemahaastatteluja (Eskola ja Vastamäki 2007, 25-26), joiden kesto on ollut noin 90 - 110 minuuttia. Kolme haastattelusta on yksilöhaastatteluja, Laulunloihtijat-ohjaajien haastattelu on tehty ryhmähaastatteluna (Hirsjärvi &

Hurme 2000, 61-63).

Teemahaastattelu on eräänlainen keskustelu, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja yleensä tutkijan ehdoilla. Tutkija pyrkii vuorovaikutustilanteessa selvittämään häntä kiinnostavat asiat, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin. Pitkälti naistutkimuksen esimerkin myötä on haastattelututkimuksissa siirrytty pois perinteisestä kysymys-vastaus-mallista, ja haastattelu onkin enemmän keskustelunomaista. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, eli tema-alueet, on etukäteen määrätty. Haastattelijä tarkistaa, että kaikki suunnitellut aihealueet käydään läpi, mutta niiden järjestys ja painoarvo saa vaihdella haastateltavien välillä. Haastattelu voi olla strukturoitu tai puolistrukturoitu. Strukturoidussa haastattelussa kysymysten muoto ja järjestys on sama kaikille haastateltaville ja kysymyksiin on valmiit vastausvaihtoehdot. Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta niiden järjestys saattaa vaihdella ja haastateltava vastaa kysymyksiin omin sanoin. (Eskola ja Vastamäki 2007, 25-26.)

Oma haastattelumetodini liikkuu puolistrukturoidun haastattelun, teemahaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastossa. Avoin haastattelu poikkeaa teemahaastattelusta siten, että kaikkia ennalta mietittyjä teemoja ei ole välttämätöntä käydä läpi kaikkien haastateltavien kanssa. Joiltain haastateltavilta voi kysyä myös erilaisia kysymyksiä. (Emt., 25-26). Kaikkien haastattelujeni pohjana on ollut sama haastattelurunko, joka löytyy tutkimukseni lopusta (Liite 1). Kaikkien haastateltavieni kanssa olen keskustellut lisäksi joistain heidän hallitsemistaan erityisalueista, heidän tekemistään projekteista tai muista tapauskohtaisista asioista. Haastattelut etenivät pääasiassa hyvin keskustelunomaisesti ja aihepiirejä haastattelurunkoni ulkopuolelta nousi myös esiin.

Keskisen ja Mentun haastattelun tein ryhmähaastatteluna (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61-63), eli haastattelin heitä yhtä aikaa. Esitin heille molemmille yhteisiä kysymyksiä, sekä joitain henkilökohtaisia kysymyksiä. Koen ryhmähaastattelun olleen tasapainoinen molempien vastaajien suhteen.

Haastatteluaineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt teemoittelua (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Olen litteroinut haastattelut, jonka jälkeen olen pilkkonut haastattelumateriaalini

ja kerännyt kommentteja muodostamiini teemoihin. Teemat olen muodostanut teoriakirjallisuuteni ja haastattelumateriaalini pohjalta. Teemat löytyvät joiltain osin haastattelurungostani (ks. Liite 1), mutta haastateltavat puhuivat kiinnostavista ja tärkeistä asioista myös haastattelurunkoni ulkopuolelta. Myös nämä aiheet vaikuttivat teemakokonaisuuksien muodostamiseen. Haastattelukysymykseni olen muodostanut lukemani teoriakirjallisuuden ja aiheeseen liittyvän yleisen keskustelun ja kirjoittelun pohjalta. Koska haastattelemillani henkilöillä on alaan liittyvää kokemusta ja sitä kautta alan erityistä tietämystä, halusin antaa heille mahdollisuuden puhua aiheesta myös kysymysteni ulkopuolelta.

Olen jakanut aineistoni neljään pääteemaan, jotka ovat yhteisö- ja hoivamusiikkikentän määrittely, työn edellyttämät monipuoliset taidot, koulutuksen merkitys ja koulutuksen kohderyhmät, sekä musiikin välineellisyys yhteisö- ja hoivamusiikkityössä. Nämä teemat näkyvät melko samanlaisina myös analyysiosioni otsikoinnissa. Olen pyrkinyt suhtautumaan mahdollisimman avoimesti ja ennakkoluulottomasti haastatteluista löytämiini tuloksiin. Käytän analyysitekstin lomassa suoria sitaatteja informanteiltani, jotta lukijat saisivat mahdollisimman hyvän kuvan aineistoni sisältämästä informaatiosta.

Haastattelujen lisäksi aineistooni kuuluu Laulunloihtijat-työpajoissa äänittämäni havainnointimateriaali. Havainnoimani Laulunlohtija-työpajat tapahtuivat Tampereella Irjalan Makasiinilla, Kaukaharjun Seniorikeskuksessa ja Kuuselan Seniorikeskuksessa. Työpajat ovat olleet kestoaltaan 45 - 60 minuuttia, osallistujia niissä on ollut 10 - 15 henkilöä. Olen käyttänyt havainnointimateriaalia muun aineiston analyysin tukena.

Havainnoinnilla saadaan tietoa ihmisten toiminnasta ja siitä, toimivatko he niin kuin sanovat toimivansa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Oma havainnointini on ollut osallistuvaa, pääasiassa passiivista havainnointia (Anttila 1996, 218-224). Osallistuva havainnointi tarkoittaa sitä, että havainnoitavat, eli tässä tapauksessa Laulunlohtijat-työpajan vetäjät ja osallistujat, ovat olleet tietoisia, että olen paikalla havainnoimassa heidän toimintaansa. Passiivinen osallistuva havainnointi taas tarkoittaa sitä, että en ole omalla toiminnallani vaikuttanut tapahtumien kulkuun. Muutamia kertoja olen avustanut työpajan ohjaajia käytännön asioissa, mutta en koe näillä toimilla olleen vaikutusta heidän tai ryhmän käyttäytymiseen.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä luvussa perehdyn aluksi yhteisötaidetta käsittelevään kirjallisuuteen. Selvitän, mistä yhteisötaiteesta on kysymys ja perehdyn taiteen, esiintyjän ja yleisön määritelmiin. Seuraavaksi luon lyhyen katsauksen sosiokulttuurisen innostamiseen, soveltavaan etnomusikologiaan, medical ethnomusicology -tutkimussuuntaukseen ja musiikkiterapiaan. Työni puitteissa minun ei ole mahdollista tehdä kattavia selvityksiä edellä mainituista, mutta koen kuitenkin tutkimukseni kannalta oleelliseksi kertoa näiden aiheiden pääpiirteistä.

2.1 Yhteisötaide

Marjatta Bardy (2007, 21-22) kirjoittaa artikkelissaan *Taiteen paluu arkeen* taiteen määrittelyn vaikeudesta ja samalla sen tarpeettomuudesta. Taide on monitahoinen ja monikäyttöinen ilmiö, josta ei ole olemassa tyhjentäviä määritelmiä. Taidekeskusteluun kuuluu kiistely taiteen määritelmästä sekä käsitysten uudelleen muodostaminen. Yksi Bardyn esittämistä määrittelyesimerkeistä kuvaa taiteen ylevää ja samaan aikaan käytännöllistä merkitystä. Hän sanoo taiteessa piilevän kyvyn laittaa aistit, tunteet ja mieli liikkeeseen sellaisin tavoin, joihin muilla tavoin on hankala päästä. Bardyn mielestä taide toimii hyvin myös ihmisten välisessä yhteistoiminnassa, koska taiteen vaikutukset ihmiseen ovat hyvin monipuolisia. Taiteen kautta yhteinen toiminta saa uudenlaisia ulottuvuuksia.

Yhteisötaide (*engl. community art*) on toiminnan muoto, jossa taide on ihmisten kesellä ja osana toimintaa. Yhteisötaide on verrattain nuori taidemuoto ja sen tarkka määrittely on hankalaa monimuotoisten ilmenemistapojen vuoksi. Yhteisötaiteen lisäksi yhteisöllistä taidetoimintaa sisältävistä hankkeista käytetään nimityksiä soveltava taidetoiminta, luovien yhteisöjen rakentaminen tai taide- ja kulttuurilähtöinen toiminta (Bardy 2007, 25). Mirja Hiltunen ja Timo Jokela ovat kirjoittaneet *Täälläkö taidetta?* -kirjan, joka on tarkoitettu johdatukseksi yhteisölliseen taidekasvatukseen. Hiltusen ja Jokelan mukaan kulttuuri on ja syntyy ihmisten arkipäivässä ja

vapaa-ajan toiminnan yhteydessä, koska näissä tilanteissa syntyy kokemuksia, arvotuksia ja tottumuksia. (Hiltunen & Jokela 2001, 7.) Myös etnomusikologiassa ja kulttuurisessa musiikintutkimuksessa kulttuuri ymmärretään merkitysten muodostamisen kenttänä, eikä esimerkiksi tiettyinä ihmisryhmänä tai paikkakuntana (Kurkela ym. 2003, 61).

Hiltunen ja Jokela sanovat, että yhteisötaiteen lähtökohtana on yhteisön ja taiteilijan kohtaaminen. Yhteisötaiteeseen ei kuulu perinteinen taiteilijan esiintyminen yleisölle, vaan keskeistä on yhteisö ja sen osallistuminen prosessin kaikkiin vaiheisiin. Keskiössä on itse yhteisö ja yhteisön jäsenet. (Hiltunen & Jokela 2001, 9-10.) Lea Kantonen (2005) kertoo väitöskirjassaan *Telтта. Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa* yhteisötaiteessa yleisön ja taiteilijan välisen rajan hämärtyvän, kun yleisö tai osa yleisöstä osallistuu teoksen tekemiseen (Kantonen 2005, 49). Yhteisötaiteessa ihmisten väliset suhteet tai heidän suhtautuminen tekemiseen vaikuttaa teokseen ja sen syntymiseen. Marjatta Bardy (2007, 24-26) sanookin yhteisötaiteessa kunnioittavan ja myönteisen ihmissuhteen olevan ehdottoman tärkeä. Toisten välinen kunnioitus ilmenee esimerkiksi niin, että ihmiskäsitys ymmärretään sosiaalisesti ja yksilöllisesti moniulotteisena, eikä henkisyttä kielletä tai järjellisyttä ylikorosteta. Yhteisötaiteessa taiteilijan roolin muuttumisen lisäksi tärkeätä on huomioida myös ympäristö, koska yhteisö ja ympäristö kuuluvat erottamattomasti toisiinsa. Hiltunen ja Jokela sanovat, että yhteisö ja ympäristö luovat pohjan olemassaololle ja myös lähtökohdan taidetoiminnalle (Hiltunen & Jokela 9-10).

Taiteilijäkäsityksen muuttumisen lisäksi myös käsitys taideteoksesta on muuttunut. Kantonen kertoo, että yhteisötaiteessa taideteokseksi voidaan kutsua yhteistyön tulosta, mutta jo yhteistyö sellaisenaan voidaan määritellä taiteeksi. Kantonen kuvailee yhteistyön olevan kuin jatkuva performanssi, jossa esittäjät ja yleisö ovat samoja henkilöitä; näin taideteos on yhdessä eletty tapahtuma. (Kantonen 2005, 49.) Myös Riikka Haapalainen (2007) käsittelee artikkelissaan *Taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa* taiteen ja teoksen määritelmiä. Haapalainen toteaa, että yhteisötaiteessa taide ei tarvitse kiinteää olomuotoa, vaan taide voi tarkoittaa vaikkapa prosessia tai tapahtumasarjaa (Haapalainen 2007, 74). Näin ollen taideteoksen sisältöä on ennalta vaikea määrittää, koska teos on tekijöidensä, ympäristön ja juuri sen hetken tulos.

Yhteisötaiteessa yhteinen toiminta koetaan usein varsinaista taideteosta merkityksellisemmäksi tai itse taideteoksena. Samoin myös etnomusikologiassa musiikista saadut vaikutukset tai musiikillinen

toiminta yhteiskunnassa koetaan tärkeäksi myös ilman musiikin soivaa lopputulosta. Etnomusikologinen tutkimus voi toki keskittyä musiikkianalyysin tutkimuskentässä myös toiminnan varsinaiseen lopputulokseen, mutta kulttuurisessa musiikintutkimuksessa musiikkia tarkastellaan kulttuurisena ilmiönä ja osana yhteiskunnallisia prosesseja (Leppänen & Moisala 2003, 72).

Ihmisten voidessa huonosti on keksittävä ratkaisuja tilanteen muuttamiseksi. Erilaisia ongelmia kohdattaessa käännytään esimerkiksi sosiaali- ja terveystalveluiden puolelta ratkaisua etsimään yhä useammin taide- ja kulttuuripalveluista. Kun taiteen ja kulttuurin monipuoliset käyttömahdollisuudet ihmisten hyvinvoinnin edistämisessä on huomattu, on niitä myös alettu käyttää. Taiteen yhteiskunnallisen paikan muuttuessa taiteen tavoitteetkin muuttuvat. Riikka Haapalainen käsittelee artikkelissaan myös taiteen rooliin muuttumista. Taiteen siirtyessä erityisasemastaan tavallisen arjen keskelle taiteen pääasiallinen tavoite muuttuu. Enää tavoitteena ei ole vain taiteelliset pyrkimykset, vaan taiteellisella toiminnalla tavoitellaan lisäksi jotain muuta, esimerkiksi hyvinvoinnin edistämistä. (Haapalainen 2007, 73-74.)

Ihmisten itse ollessa mukana taiteellisessa toiminnassa he ovat aktiivisia tekijöitä ja muokkaavat itse omaa toimintakulttuuriaan. Laajemmin ajateltuna he muokkaavat samalla myös yhteiskunnan rakenteita. Haapalainen sanoo, että yhteisötaideprojekteissa kyse ei siis ole vain kiinteästä taideteoksesta, tai osallistuvien henkilöiden yhteisen hyvän tavoittelusta. Kyse on enemminkin satunnaisten kohtaamisten synnyttämistä mahdollisuuksista, jotka saattavat saada aikaan muutoksen (emt., 75). Haapalainen pohtii myös taiteilijan roolia yhteisötaiteessa, joka hänen mielestään muistuttaa usein läheisesti taidekasvattajan toimintaa. Haapalainen korostaa, että soveltavissakin taidemenetelmissä taiteilijan tulee muistaa olevansa taiteilija, eikä esimerkiksi terapeutti tai sosiaalityöntekijä. (Emt., 76.)

Yhteisötaide muistuttaa tavoitteiltaan ja toiminta-ajatuksiltaan läheisesti sosiokulttuurista innostamista. Sosiokulttuurisen innostamisen voi määritellä usealla eri tavalla ja nimitystä käytetäänkin hyvin laaja-alaisesti ja monissa eri yhteyksissä. Leena Kurki (2006) kirjoittaa teoksessaan *Sosiokulttuurinen innostaminen*, että kaikkien sosiokulttuurisen innostamisen määritelmien keskiössä on ajatus innostamisesta tapana elähdyttää ihmisten herkistymisen ja itsetoteutuksen prosessia. Innostaminen saa ihmiset liikkeelle, organisoii toimintaa ja herättää

ihmisten tietoisuutta. Innostamisella pyritään edistämään sosiaalista kommunikaatiota, lisäämään ihmisten välistä vuorovaikutusta ja kehittämään subjekti-subjekti -suhdetta. Tavoitteena on myös saada ihmiset tietoisiksi historiallisesta roolistaan yhteisössään, yhteiskunnassa ja maailmassa. Lisäksi innostamisella pyritään luomaan elämän laadullista parantamista mahdollistavia tilanteita. (Kurki 2006, 19-20.) Sekä yhteisötaiteen että sosiokulttuurisen innostamisen määritelmien mukaan niiden toimintaa pohjaa ajatus elämän laadun parantamisesta ja hyvinvoinnin edistämisestä yhteisöllisellä toiminnalla.

Kurki kirjoittaa sosiokulttuurisen innostamisen keskiössä olevan kaksi käsitettä; kulttuurinen demokratisaatio ja kulttuurinen demokratia. Kulttuurinen demokratisaatio pyrkii kulttuurisen diskurssin syntymiseen, jossa innostaja toimii taiteen ja ihmisten välissä keskustelun välittäjänä. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni pääsisi nauttimaan niin sanotuista perinteisistä kulttuurituotteista, kuten musiikista, kirjallisuudesta sekä kuvataiteesta. Kulttuurinen demokratia puolestaan pyrkii syvemmälle. Sosiokulttuurinen innostaja toimii katalysaattorina, jotta ihminen itse saataisiin osallistumaan toimintaan arkielämässään ja samalla myös kulttuurin tuottamiseen. Kulttuurisen demokratian periaate korostaa kulttuurin olevan inhimillisen käyttäytymisen rakenne ja kuuluvan kaikille. Sosiokulttuurinen innostaminen pyrkii siis kulttuurisen demokratian saavuttamiseen. (Emt., 14.)

Sosiokulttuurisen innostamisen periaatteet sisältävät ajatuksen ja tavoitteen ihmisten aktivoimisesta. Sosiokulttuurisessa innostamisessa pyritään saamaan kaikkien ääni kuuluville heidän oman toimintansa kautta. Myös yhteisötaidetoiminnalla pyritään vaikuttamaan positiivisesti ihmisten omiin mahdollisuuksiin toimia omassa ympäristössään. Sekä sosiokulttuurinen innostaminen että yhteisötaidetoiminta tähtää täten oman ja yhteisön hyvinvoinnin parantamiseen. Näin ajatellen sekä sosiokulttuurinen innostaminen että yhteisötaidetoiminta sisältävät myös yhteiskunnallisia ja poliittisia tavoitteita.

Samoin kuin yhteisötaiteessa yhteisön kanssa toimii taiteilija, myös sosiokulttuurisessa innostamisessa yhteisön kanssa toimii innostaja. Kurki pohtii kirjassaan innostamista ammattina. Hän sanoo innostamisen ammatin ytimenä olevan humanisuuden. Innostajan ammatillinen tehtävä on toimia sosiaalisten prosessien alulle saattajana ja ryhmän voimien herättäjänä. Kurki kuvailee kirjassaan innostajan työlle tärkeitä ominaisuuksia vielä tarkemmin. Hänen mielestään innostajat

voivat olla hyvin erilaisia henkilöitä, mutta heillä on oltava tiettyjä perusominaisuuksia, joita voidaan koulutuksen avulla hioa. Kurki sanoo, että innostajan tulisi luottaa ryhmänsä jäseniin ja heidän kykyihinsä ja hänen tulisi pystyä rakentavasti ratkaisemaan konflikteja. Tärkeää on myös omata hyvät johtamistaidot. Kurjen mukaan innostajan tapauksessa hyvä johtaminen tarkoittaa sitä, että pitää osata ”johtaa johtamatta”, eli innostajan on oltava tarpeeksi persoonallinen ja dynaaminen, jotta johtaminen onnistuu ilman määräilyä. Myös kyky omaksua uutta tietoa ja uusia taitoja on tärkeää innostajan työssä. (Emt., 83-84.)

2.2 Soveltava etnomusikologia ja medical ethnomusicology

Soveltavaa etnomusikologiaa (*engl. applied ethnomusicology*) ei ole määritelty yksiselitteisesti tieteellisessä kirjoituksessa. Petra Käppi (2011) on artikkelissaan *Uulu – elävää perinnettä ja matkoja marginaaliin* koonnut tuoreita määritelmiä soveltavasta etnomusikologiasta. Määritelmät ovat hyvin monipuolisia. Käppi viittaa artikkelissaan ICTM:n (*International Council for Traditional Music*) tapaamiseen vuodelta 2008. Tapaamisessa soveltavan etnomusikologian mahdollisuuksiksi ja tavoitteiksi on määritelty toimiminen uhanalaisten musiikkikulttuurien puolesta, tieteenalan teorian rakentaminen ja soveltaminen konfliktinratkaisuihin sekä soveltavan etnomusikologian pyrkiminen kohti musiikkiterapiaa ja musiikin avulla parantamista (Käppi 2011, 7).

Klisala Harrison ja Svanibor Pettan (2010, 1-3) viittaavat vuoden 2007 ICTM:n kokoukseen, jossa käsiteltiin muun muassa soveltavaa etnomusikologiaa. Kokouksessa luodun määritelmän mukaan, soveltava etnomusikologia pyrkii perinteisen tiedonhankkimisen lisäksi ratkaisemaan konkreettisia ongelmia ja toimimaan myös tyypillisten akateemisten kontekstien ulkopuolella. Soveltavassa etnomusikologiassa tulisi määrittelijöiden mukaan käyttää etnomusikologista tietoa ja sen avulla vaikuttaa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurisen muutoksen tapahtumiseen.

Lari Aaltonen (2009, 30) kuvailee artikkelissaan *Etnomusikologia tekemisen meininkinä* soveltavan etnomusikologian sisältävän akateemisen tutkimustyön lisäksi käytännön sovelluksen, jolla pyritään vaikuttamaan positiivisesti jonkin yhteisön toimintaan. Soveltavan etnomusikologian yhteisön

internetsivuilla (*Applied ethnomusicology network*) korostetaan toiminnallisuuden osuutta soveltavassa etnomusikologiassa. He mainitsevat soveltavan etnomusikologian tehtävän olevan muun muassa tutkimustyön tulosten soveltaminen käytäntöön ja sitä kautta positiivinen yhteisöihin ja ihmisiin vaikuttaminen. Sivuilla kerrotaan myös soveltavan etnomusikologian pyrkimyksestä voimaannuttaa ihmisiä ja yhteisöjä. (Applied ethnomusicology network 2009.) Myös Aaltonen (2009, 30) kirjoittaa voimaantumisen (*engl. empowerment*) olevan soveltavan etnomusikologian keskeisiä käsitteitä.

Voimaantumista on tutkittu, mutta toistaiseksi termille ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää, eikä myöskään empowerment-käsitteelle ei ole yhtä vakiintunutta suomennosta. Käytettyjä suomennoksia on ainakin voimaantuminen, voimautuminen, valtaistuminen, voimistuminen ja vahvistuminen. Juha Siitonen (1999) tulkitsee väitöskirjassaan *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*, että sisäinen voimantunne on synonyymi käsitteelle empowerment. Suomenkielinen termi voimaantuminen taasen kuvaa Siitosen mielestä hyvin empowerment-käsitteen sisältämää ajatusta siitä, että voimaantumisprosessi on lähtöisin ihmisestä itsestään. (Siitonen 1999, 83.)

Siitosen oman määritelmän mukaan voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi. Hänen mielestään toimintaympäristön olosuhteet voivat kuitenkin olla merkityksellisiä voimaantumisen kannalta. Voimaantumiseen saattaa Siitosen mukaan vaikuttaa esimerkiksi se, onko toimintaympäristö turvallinen ja onko henkilöillä siellä valinnan vapaus. Voimaantunutta ihmistä Siitonen kuvaa ulkoisesta pakosta vapaaksi ja itse itseään määrääväksi. (Emt., 93.) Liisa Hokkanen (2009, 320) sanoo *Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina* -artikkelissaan, että voimautumiseen tähtäävän toiminnan päämääränä on löytää ratkaisuja, jotka ovat lähtöisin ihmisen omista voimavaroista ja päätöksistä. Marjo Kuronen (2004, 277) puolestaan kertoo artikkelissaan käsitteen eri määritelmien tukevan ajatusta siitä, että empowerment-käsite tarkoittaa prosessia, jossa ihmiset voivat parantaa elämänhallintaa ja kontrollia.

Tutkimukseni aihepiiri on lähellä myös *medical ethnomusicology* -tutkimuskenttää, joka on yksi etnomusikologian tieteenalan suuntauksista. Medical ethnomusicology -termi on esiintynyt tieteellisessä keskustelussa 2000-luvun alkupuolelta lähtien, mutta on melko vieras suomalaisessa tutkimusperinteessä, eikä termillä ole vielä vakiintunutta suomennosta. Benjamin Koen (2003) sanoo väitöskirjassaan, että medical ethnomusicology on tieteenala, jossa tutkitaan musiikkia ja

parantumista (*engl. healing*) holistisesta näkökulmasta. Tutkimuksen keskiössä on musiikki ja ääni, sekä niiden rooli parantumisprosessissa. Medical ethnomusicology on monitieteinen tutkimusala. Kun musiikkia ja parantumisprosessia halutaan tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, voi tutkimuksessa yhdistyä esimerkiksi musiikintutkimus, terveystiede, lääketiede sekä kulttuurintutkimus. (Koen 2003, 27-28.)

Medical ethnomusicology ja *medical anthropology* ovat pohjimmiltaan samankaltaisia tutkimusperinteitä. Molemmissa tutkimussuuntauksissa tutkitaan parantumista huomioiden sen kulttuurinen ja sosiaalinen konteksti. Etnomusikologian suuntauksessa toki keskitytään musiikin ja muusikon rooliin tässä prosessissa. Myös musiikkiterapia ja medical ethnomusicology muistuttavat toisiaan, mutta musiikkiterapia ei keskity niinkään musiikkiin parantumisen prosessissa, vaan musiikkiin terapian välineenä. (Emt., 18.)

2.3 Musiikkiterapia

Heidi Ahonen (1997) sanoo musiikkiterapian olevan terapiamuoto, jossa musiikkia ja sen parantavia ja terapeuttisia elementtejä käytetään välineenä terapeuttisten päämäärien saavuttamiseksi (Ahonen 1997, 30). Käytettäviä terapiamenetelmiä ovat muun muassa musiikin kuuntelu, laulaminen, musiikkiaiheista keskusteleminen, soittaminen, improvisointi, liikkuminen musiikin mukaan, laulujen tekeminen, musiikkimaalaus ja fysioakustinen hoito (Lehtonen 1989b, 12; Suomen musiikkiterapiayhdistys 2012). Musiikkiterapia voi olla joko yksilö- tai ryhmäterapiaa ja se voi olla joko pääasiallinen hoitomuoto tai tukena muiden hoitomuotojen kanssa (Lehtonen 1989b, 12).

Ahosen mukaan musiikki toimii musiikkiterapiassa kommunikaatiovälineenä sanallisen ilmaisun sijaan. Musiikki ei ole itsetarkoitus, vaan se on väline tavoitteisiin, jotka terapiaprosessille on asetettu. Musiikkiterapia, kuten muutkin terapiamuodot, on aina tarkoituksenmukaista ja tavoitteellista toimintaa. Ahonen kertoo, että musiikkiterapian tavoitteet määritellään yksilöllisesti, riippuen asiakkaan tilanteesta. Käytettävät menetelmät valitaan asiakkaan ja terapian tavoitteiden mukaan. (Ahonen 1997, 30-31.) Ahonen toteaa, että musiikkiterapian toteutustavat muotoutuvat myös sen mukaan, mihin psykologisiin teorioihin ja näkemyksiin terapeutti toimintansa pohjaa.

Lisäksi terapeutin oma persoona on suuressa roolissa terapiaprosessissa. (Emt., 22.) Kimmo Lehtonen sanoo, että terapeuttiseen toimintaan vaikuttavat myös käytettävissä olevat resurssit. Esimerkiksi paikka ja musiikkivälineet vaikuttavat toiminnan muotoon. Musiikkiterapiassa on tärkeää muistaa, että musiikki on kuitenkin vain kommunikaatioväline. Lehtosen mukaan musiikkia ja siihen käytettävää välineistöä tärkeämpää on ihmisten välinen vuorovaikutus. Tärkeää on myös terapeutin herkkyys huomata terapiasuhteessa tapahtuvat muutokset. (Lehtonen 1989b, 12-13.)

Ahonen sanoo, että musiikkiterapia soveltuu kaikenikäisille ja hyvin erilaisillekin asiakkaille. Musiikkiterapiaa käytetään esimerkiksi psykiatrisessa hoidossa, kehitysvammaisten kanssa, vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoidon tukena, kouluissa, päihdeongelmaisten henkilöiden hoidossa sekä vankimielisairaaloissa. Koska kohderyhmät ovat hyvin monipuolisia, musiikkiterapiaprosessille määritellyt tavoitteet ovat hyvin vaihtelevia. Ahosen mukaan terapian päämääränä saattaa olla esimerkiksi psykoosista ulospääseminen tai vaikkapa kehitysvammaisen lapsen hienomotoriikan parantaminen. (Ahonen 1997, 31.)

Lehtonen sanoo musiikin olevan erittäin hyvä väline terapeuttisessa toiminnassa, koska musiikin vaikutukset ihmiseen ovat tutkitusti hyvin merkittäviä. Musiikin nonverbaali luonne mahdollistaa laaja-alaisen symbolikielen käytön, johon verbaalikieli ei pysty. Musiikin monimuotoisten sisältöjen ja ilmenemistapojen vuoksi terapeutin on pystyttävä eläytymään asiakkaansa tilanteeseen ja osattava tulkita siitä kumpuavaa, tai siihen liittyvää, musiikkia. (Lehtonen 1989b, 13.)

3 ANALYYSIKÄSITTEET

Tässä luvussa käsittelen identiteettiä, ammatillista identiteettiä ja yhteisö- ja hoivamusiikkia. Nämä ovat keskeisiä käsitteitä tutkimuksessani. Identiteetti jo itsessään riittäisi usean tutkimuksen aiheeksi sen monitahoisen muodostumisen ja määrittelyn vuoksi. En pyri luomaan kattavaa katsausta identiteetin muodostumiseen, vaan olen koonnut tähän muutamia, mielestäni tutkimukseni kannalta oleellisia, näkemyksiä identiteettiä käsittelevästä kirjallisuudesta. Valitsemillani teoreettisilla ajatuksilla pyrin luomaan pohjaa ammatillista identiteettiä käsittelevälle luvulle. Ammatillinen identiteetti -osiossa hahmotellen, mitä ammatillinen identiteetti käsitetään ja mistä

osista sen ajatellaan rakentuvan. Luvun viimeisessä osiossa käsittelen yhteisö- ja hoivamusiikkia. Selvitän, miten termit käsitetään ja miten niistä on kirjoitettu. Perehdyn samalla myös hoivan ja yhteisön käsitteisiin.

3.1 Identiteetti

Markku Vanttaja ja Tero Järvinen (2006) kirjoittavat identiteetistä ja sen muutoksista. Heidän mukaan yksi tapa hahmottaa identiteetti on nähdä se elämänmittaisena oppimisprosessina, jonka yhteydessä yksilö muodostaa käsityksen itsestään, historiastaan, mahdollisuuksistaan ja suhteestaan ulkopuoliseen maailmaan. Yhteiskunnan, elinympäristön ja kulttuurin muuttuessa myös identiteetti ja sen hahmotustapa sekä rakennustapa on muuttunut. Aiemmin identiteetin ajateltiin syntyvän varhaisessa vaiheessa, perinteiden ohjaamana ja pysyvän samankaltaisena halki elämän. Yhteiskunnan muuttuessa globaaliksi ja nopeatempoiseksi on ihmisten ja identiteetin muodostumisen täytynyt muuttua sen mukana. Nykyään identiteetti nähdään Vanttajan ja Järvisen mukaan moniosaisena, muuttavana ja vaihtelevana. Identiteetin muodostuminen on monimutkaistunut, identiteettejä saattaa olla yhtä aikaa useita ja ne muuttuvat mahdollisesti useaan kertaan elämän aikana. (Vanttaja ja Järvinen 2006, 27-42.) Mikko Saastamoisen mukaan nykykäsityksessä olennaista on huomata, että identiteetti ja minuus ei tule valmiina, vaan niitä on pohdittava tietoisesti (Saastamoinen 2006, 170). Koska identiteetti on alituisen muuttuva, se vaikuttaa myös ammatillisen identiteetin muodostumiseen ja muuttuvuuteen.

Kulttuurintutkija Stuart Hall (2002) kuvaa teoksessaan *Identiteetti* kolmea eri identiteettikäsitystä, jotka ovat valistuksen subjekti, sosiologinen subjekti ja postmoderni subjekti. Valistuksen subjektilla katsotaan olevan yksi keskus ja täten yksilö on täysin yhtenäinen. Yksilön sisäinen ydin eli identiteetti kehittyy, mutta pysyy kuitenkin samana ihmisen koko elämän ajan. Kyseessä on hyvin individualistinen käsitys identiteetin kehittymisestä, johon ulkopuoliset asiat eivät vaikuta. Sosiologinen subjekti hylkää ajatuksen autonomisesta ja pysyvästä ytimestä. Subjektin katsotaan muodostuvan suhteessa ”merkityksellisiin toisiin”, eli minän ja yhteiskunnan, muiden ihmisten ja sosiaalisten ryhmien välisessä vuorovaikutuksessa. Identiteetti vastaanottaa ulkomaailman merkityksiä ja arvoja, ja näin muokkaa siitä itselleen tutun ja sopivan. Identiteetin muodostumisessa korostuu sosiaalinen merkitys, koska muotoutuminen tapahtuu dialogissa ja vuorovaikutuksessa.

(Hall 2002, 21-22.)

Tutkimuksessani tulkiten identiteettiä Hallin kuvaamasta postmodernista näkökulmasta. Hallin mukaan postmodernissa subjektikäsitelyssä henkilöllä voi olla useita identiteettejä. Identiteetit muuttuvat elämän aikana, ja henkilöllä saattaa myös olla useita, keskenään ristiriitaisia, identiteettejä yhtä aikaa. Postmoderni identiteetti määrittyy historiallisesti eikä biologisesti. Identiteetti muokkautuu ja uudistuu jatkuvasti ulkoa tulevan palautteen, tapojen ja dialogin kautta. Postmodernissa identiteettikäsitelyssä yhtenäistä keskusta ei enää ole, vaan sen korvaa erilaiset ja ristiriitaiset identiteetit. Yhtenäinen ja pysyvä identiteetti on postmodernista näkökulmasta katsottuna itse luotua fantasiaa. (Hall 2002, 23.)

Pekka Kuusela (2006) sanoo postmodernista tarkastelunäkökulmasta minuuden olevan historiallisesti muuttuva, konstruoitu, ristiriitainen ja kulttuurisesti tuotettu (Kuusela 2006, 39). Myös Hall toteaa identiteetin olevan enemmän määritelmä siitä, miten itsemme esitämme, eikä niinkään siitä, mitä me olemme. Identiteetti rakennetaan päättämällä jättää ulkopuolelle tietyt asiat ja ottamalla omaksi tietyt asiat. Kyse ei ole siis väistämättömyydestä tai luonnollisista valinnoista, vaan diskursiivisten käytäntöjen sisällä rakentuvista valinnoista, jotka ovat sidoksissa historiallisiin ja institutionaalisiin paikkoihin. (Hall 2002, 250-252.)

Identiteetissä on perinteisesti nähty kaksi eri puolta: sosiaalinen ja persoonallinen puoli. William James on esitellyt tämän kahtiajaon ensikertaa 1800-luvun lopulla, jonka jälkeen se on ollut olennainen osa identiteettikeskustelua. Eteläpelto ja Vähäsantanen (2010) ovat käsitelleet Jamesin ajatuksia artikkelissaan *Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona*. James siis erotti sosiaalisen minän (*engl. me*) ja persoonallisen minän (*engl. I*). Sosiaalinen minä on objektiminä, joka on havaittavissa oleva identiteettimme ja se on myös muuttuva. Persoonallinen minä on subjektiminä, joka on ”todellinen” ja melko pysyvä minä. Persoonallinen minä voi arvioida ja reflektoida sosiaalista minää. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 32-33.)

Eteläpelto ja Vähäsantanen käsittelevät artikkelissaan myös sosiaalipsykologian edustajan George Herbert Meadin identiteettiteoriaa. Teoria korostaa identiteetin sosiaalista konstruktiota. Kieli ja tietoisuus toimivat Meadin mukaan väylänä identiteetin subjektiminän ja sosiaalisen minän välissä.

Tämä näkemys on sosiologisen identiteettikäsitteksen mukainen. Mead korosti kielen merkitystä minän kehitykselle, koska minä syntyy ensisijaisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen puoli on minän tietoinen ja tärkein puoli Meadin mielestä. Kuitenkin myös subjektiminä, eli persoonallinen minä, on Meadin näkemyksen mukaan tarpeellinen. Se tulee näkyviin impulsiivisessa käyttäytymisessä ja spontaaneissa reaktioissa. Meadin mukaan persoonallinen minä on tarpeellinen taiteilijan ammatissa, koska heiltä odotetaan totuttujen rajojen rikkomista sekä uusien ideoiden esittämistä. Näin taiteilijalla persoonallinen minä on suuremmissa roolissa kuin muilla. Meadia ja hänen kannattajiaan on kritisoitu aktiivisen subjektin häivyttämisestä ja yhteiskunnan roolin ylikorostamisesta identiteetin muodostuksessa. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 34-37.)

3.2 Ammatillinen identiteetti

Ammatillinen identiteetti ja sen muodostuminen on keskeisessä osassa tutkimustani. Puhun tutkimuksessani ammatillisesta identiteetistä, koska haluan käsitteen kuvaavan ilmiötä mahdollisimman laajasti. Marja-Leena Stenström (1993, 31) sanoo ammatti-identiteetin olevan suppeampi termi kuin ammatillinen identiteetti. Hänen mielestään ammatti-identiteetti sisältää ajatuksen, että se muotoutuu lähinnä vain työelämässä, eikä niinkään myös koulutuksen aikana. Itse haluan tutkia ammatillista identiteettiä ja sen rakentumista mahdollisimman laajassa kontekstissa. Olen käyttänyt lähteinä kirjallisuutta, jossa puhutaan sekä ammatillisesta identiteetistä että ammatti-identiteetistä. En koe tätä ongelmalliseksi, koska termit ovat merkitykseltään hyvin samankaltaiset.

Anneli Eteläpelto ja Katja Vähäsantanen (2010) kertovat ammatillisen identiteetin olevan elämänselityksensä pohjautuva käsitys itsestä ammatillisena toimijana. Tämän käsityksen muodostumiseen vaikuttaa se, millaiseksi ihminen kokee itsensä kullakin hetkellä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen. Ammatillinen identiteetti sisältää myös ajatuksen siitä, mihin ihminen kokee kuuluvansa ja samaistuvansa, mihin hän sitoutuu ja mikä on hänelle tärkeää. Ammatillisen identiteetin muodostumiseen vaikuttavat myös sen hetkiset tulevaisuuden suunnitelmat ja tavoitteet siitä, millaiseksi ihminen haluaa tulla työssään ja ammatissaan. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 26.) Ammatillisen identiteetin muodostumiseen vaikuttaa oman toiminnan lisäksi myös oma arvomaailma. Eteläpelto ja Vähäsantanen puhuvat johonkin kuulumisesta, samaistumisesta ja sitoutumisesta. Nämä eivät tapahdu hetkessä, joten ammatillisen identiteetin muodostumisen

prosessi on pitkäkestoinen ja eri elämäntilanteista riippuva. Esimerkiksi arvomaailma ja ajatukset tulevaisuudesta muuttuvat ajan kuluessa, joten ammatillista identiteettiä, kuten myöskään identiteettiä (Vanttaja ja Järvinen 2006, 27-42), ei voi pitää pysyvänä tai muuttumattomana.

Myös Olli Rätty (1982) painottaa saman tyyppisiä asioita, huomioiden kuitenkin enemmän myös yhteiskunnan vaikutuksen ammatti-identiteetin muodostumisessa. Rätty on määritellyt ammatti-identiteetin ammatissa toimimisen näkökulmasta, jota myös Stenström (1993) on käsitellyt. Rättyn mielestä ammatti-identiteetti muodostuu niistä ominaisuuksista, piirteistä ja tunnuksista, jotka kertovat yksilön samaistumisesta ammattiin. Hän sanoo ammatti-identiteetin muodostumisen ja yksilön samaistumisen edellyttävän ensinnäkin sitä, että ammatti on yhteiskunnallisesti tunnistettu ja tavoitteiltaan selkeä. Ammatin on oltava selkiytynyt merkitykseltään, tehtäviltään, vastuultaan ja velvollisuuksiltaan. Toiseksi, ammatin on oltava erotettavissa muista ammateista sen ominaisuuksien ja piirteiden avulla. Kolmanneksi, yksilöllä on oltava selkeä minäkuva, jotta ammatti-identiteetin muodostuminen onnistuu. Yksilön ammatti-identiteetti muodostuu samaistumalla, joka tapahtuu työntekijän subjektiivisen ammattikäsitelmän avulla. Ammattikäsitelmä taas liittyy yksilön koko elämäntilanteeseen. (Rätty 1982, 46; Stenström 1993, 37.) Rätty tekstin perusteella ammatti-identiteetin muodostumiseen tarvitaan selkeän minäkuvan lisäksi myös selkeä tieto ammatin yhteiskunnallisesta paikasta. Kun tietyn ammatin toisista ammateista erottavat piirteet ja sen yhteiskunnallinen paikka on tiedossa, on helpompi löytää samaistumiseen tarvittavat ominaisuudet.

Kimmo Lehtonen (1989a) pohtii kirjassa *Musiikki terveyden edistäjänä* musiikkiterapeutin ammatti-identiteetin muodostumista luvussa *Miten musiikkiterapeutiksi tullaan?* Teksti on kirjoitettu 1980-luvun lopulla, joten musiikkiterapeuttien ammatillinen tilanne on nykyään aivan toisenlainen kuin tekstissä. Mielestäni Lehtosen silloiset pohdinnat osuvat kuitenkin hyvin yhteisö- ja hoivamusikoiden tämänhetkiseen tilanteeseen. Lehtonen sanoo tarpeen ammatti-identiteetin rakentamiseen syntyvän yhteiskuntarakenteen muuttuessa. Aluksi syntyy tarve ja uusi yhteiskunnallinen tehtävä, jonka tekemiseen tarvitaan ammatillisia harjoittajia. Kun ammatillisia harjoittajia alkaa ilmetä, alkaa myös ammattitoiminta vakiintua. Ammattitoiminnan vakiinnuttua aletaan ammatille muodostaa pätevyysvaatimuksia ja perustetaan virkoja. Kun ammatti on vakiintunut, alkaa myös ammatillisen identiteetin kehittyminen. Lehtosen mielestä musiikkiterapeuttien ammatti-identiteetti kehittyy osana yleisempää inhimillistä kasvuprosessia,

johon sisältyy oman ”itsen” ja identiteetin kriittistä ja tiedostavaa etsimistä. Lehtonen korostaa, että koulutuksen tulisi ohjata syvälliseen tiedon omaksumiseen, eikä vain pinnallisten taitojen oppimiseen. Syvällisen tiedon omaksumisen harjoittelu helpottaisi toimivan ammatti-identiteetin rakentamisessa. (Lehtonen 1989a, 53-59.)

Stenströmin mielestä ammatillista identiteettiä voidaan tutkia myös ammattiryhmän kautta. Hän sanoo ryhmän ammatillisen identiteetin syntyvän siitä, että ryhmä tietää mitä se on ja mihin se pyrkii. Yksilön on samaistuttava ryhmän normeihin ja etiikkaan, jotta voi tuntea kuuluvansa ryhmään. Ryhmän ammatinharjoittajan on tällöin oltava tietoinen omasta roolistaan ja päämäärästään, sekä omasta tarvittavasta ammattitaidostaan ja vastuustaan. Stenström sanoo ammatillisen identiteetin kehittyvän sosialisoinnin kautta. Tällöin yksilön on oltava osa yhteisöä ja sen työprosessia, ja näin myös osana yhteiskuntaa. (Stenström 1993, 38.) Yhteisöllisyys ja ryhmittäytyminen tukee ammatillista identiteettiä ja sen kehittymistä. Kun omaa ammattia ja ammatillista identiteettiä voi rakentaa yhdessä muiden kollegojen kanssa, saavat omat ajatukset palautetta ja mahdollista tukea muiden keskuudessa. Kun samaa asiaa rakentamassa on useampi ihminen, ajatuksista tulee usein monipuolisempia ja vahvempia.

Myös Eteläpelto ja Vähäsantanen (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 41-45) näkevät yhteisön vaikuttavan ammatillisen identiteetin muotoutumiseen. Heidän mukaan ammatillinen identiteetti rakentuu kunkin omissa työyhteisöissä ja yhteiskunnallisissa tilanteissa. Eteläpellon ja Vähäsantasen mielestä ammatillisen identiteetin muodostumiseen tarvitaan identiteetin sosiaalista puolta eli rakenteita, sekä persoonallista puolta, eli yksilöä. Ammatillinen identiteetti muotoutuu näiden kahden puolen kamppailussa. Laajimmillaan ammatillinen identiteetti voidaan nähdä Eteläpellon ja Vähäsantasen mielestä yksilön suhteena yhteiskunnalliseen toimintaan, työnjakoon ja siihen miten hän kokee oman roolinsa tässä kokonaisuudessa. Eteläpelto ja Vähäsantanen sanovat yksilön suhteen yhteiskunnalliseen toimintaan vaikuttavan ammatillisen identiteetin muodostumiseen, mutta he eivät puhu yhteiskunnan vaikutuksesta yksilön toimintaan. Jos ammatti on esimerkiksi yhteiskunnallisesti arvostettu tai vastakohtaisesti huonosti arvostettu, tämä myös vaikuttanee yksilön käsitykseen ammatistaan ja siten myös ammatilliseen identiteettiin.

Opiskeluajalla on suuri vaikutus identiteettiin ja ammatillisen identiteetin muodostumiseen. Jane Kroger (2000) sanoo useisiin tutkimuksiin viitaten, että yliopistojen eri tieteenalat houkuttelevat

tietyntilaisen identiteetin omaavia nuoria opiskelemaan tiettyä alaa. Eri tieteenaloilla on erilaiset tavoitteet ja arvot, ja myös niiden kulttuurit eroavat toisistaan. Näin eri alojen opiskelijoiden identiteetit vahvistuvat opiskeluaikana eri suuntiin. (Kroger 2000, 110-111.) Eeva-Liisa Antikainen (2001) sanoo artikkelissaan opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymisen olevan vahvasti sosiaalistumisen prosessi. Opiskelija omaksuu ulkoisia asioita, mutta myös itseohjautuvuutta, kyseenalaistamista ja oman toiminnan arviointia. Yksi opintojen tavoitteista onkin se, että ammatti-identiteetti on opiskelijan valmistumisvaiheessa kehittynyt sellaiseksi, että vastavalmistunut luottaa ja uskoo omiin kykyihinsä ja niiden riittävyteen suhteessa tuleviin tehtäviin. (Antikainen 2001, 92.) Suoraan ammattiin valmentavassa koulutuksessa on ehkä helpompi saada luottamus omiin taitoihin kuin yleisluontoisemmassa koulutuksessa. Konkreettisten taitojen ja tiettyyn ammattiin valmentautuminen antavat uskoa omaan osaamiseen. Yleissivistävässä, laajassa koulutuksessa itsetuntemus ja omien taitojen tunnistaminen saattaa olla haastavampaa ja enemmän yksilön omalla vastuulla.

Carl Rhodes ja Hermine Scheeres (2004) kirjoittavat työnkuvan ja työntekijältä toivottujen ominaisuuksien muutoksesta. Työnkuvan ja työtehtävien muuttuessa yhteiskunnan mukana myös työnteko ja työurat ovat muuttuneet. Moderniin aikaan kuului sääntöjen noudattaminen ja työnjohdon ja työntekijöiden selkeä ero. Ammattiryhmillä ja -kulttuurilla oli suuri merkitys, ryhmissä oli tietyt kulttuuriset arvot, joihin tuli mukautua ja sopeutua. Nämä sosiokulttuuriset olot muokkasivat jokaisen henkilökohtaisen ammatillisen identiteetin muodostumista. Sen sijaan postmodernissa yhteiskunnassa työhierarkiat eivät ole enää niin selkeitä, vaan organisaatiot koostuvat työyhteisöistä ja verkostoista, joissa tehdään omatoimisesti yhteistyötä. Organisaatiot eivät myöskään enää etsi niinkään tiettyjen taitojen osaajia, vaan ennemminkin työntekijöitä, jotka omaksuvat työnantajaorganisaation arvot, tavoitteet ja kulttuurin. Työntekijöiden yksilöllisyyttä arvostetaan ja työntekijöillä on valinnan vapaus monissa asioissa, mutta samalla kuitenkin halutaan pitää huoli siitä, että vapaus ja yksilölliset valinnat eivät ole ristiriidassa organisaation kanssa. Enää sosiokulttuurisia arvoja ei omaksuta ammattiryhmiltä, vaan ennemminkin organisaatiolta itseltään. (Rhodes ja Scheeres, 2004, 175-193.)

Kaikki eivät kuitenkaan työskentele tietylle organisaatiolle, vaan työnantajat saattavat vaihtua nopeasti eri projektien mukana. Tällöin työntekijä usein työllistää niin sanotusti itse itsensä ja perinteinen työnantajan rooli muuttuu enemmänkin ulkopuoliseksi palkanmaksajaksi. Tara Fenwick

(2006) kuvaa tämänkaltaista työtä *boundaryless work* eli rajaton työ -käsitteellä. Hän käyttää rajaton työ -käsitettä puhuessaan työstä, jossa on joustavat järjestelyt ja jossa työntekijä itse työllistää itsensä, mutta hänellä ei ole alaisenaan muita työntekijöitä. Fenwickin mukaan työntekijä voi työskennellä useamman työnantajan alaisena, ja erilaisissa tehtävissä sekä ympäristöissä samaan aikaan. Rajaton työ -termin yhteydessä puhutaan usein myös freelancereista, sopimustyöntekijöistä ja itse itsensä työllistämistä. Fenwick luettelee kolme rajattomalle työlle ominaista piirrettä; 1) työntekijä on sitoutunut lyhyisiin työpätkiin ja ajattelee työtapaa enemmänkin elämäntapana kuin väliaikaisena ratkaisuna ennen pitkää työsuhdetta, 2) työntekijä tarjoaa ja myös kehittää tietyn alan asiantuntijuutta, 3) työtä tehdään monille työnantajille, jolloin perinteiset työn ja työpaikan rajat hälvänevät. (Fenwick 2006, 23-24.)

Työn muuttuessa entistä yrittäjämäisemmäksi, työntekijöiltä halutaan luovuutta, ongelmanratkaisukykyä ja persoonallista panostusta. Karin Filander (2006) sanoo, että työelämä penää sopeutumiskykyisiä prosessiosaajia, jotka ovat valmiita ylittämään perinteisiä ammatillisia työnkuvia ja sosiaalisia rakenteita sekä ovat valmiita toimimaan itsenäisesti yhteisössä. Työn muuttuessa muovautuvat myös ammattiin kouluttautuminen ja ammattikasvatukselliset käytännöt. (Filander 2006, 51.) Edellä mainitut uudet arvostetut työntekijän ominaisuudet vaativat ammatillisen identiteetin jatkuvaa muutosta. Eteläpelto ja Vähäsantanen sanovat, että kun ammatillista identiteettiä määritellään uudelleen, sosiaalinen ja persoonallinen identiteetti käyvät vuoropuhelua löytääkseen sopivan muodon. Parhaassa tapauksessa sosiaalinen ja persoonallinen identiteetti löytävät toimivan tasapainon ja ammatillinen identiteetti rakentuu molempien puolien avulla. Painotus sosiaalisen ja persoonallisen välillä todennäköisesti vaihtelee työtehtävien ja työuran muuttuessa. Uudessa työpaikassa aloittavan työntekijän sosiaalinen identiteetti on korostuneempi kuin persoonallinen puoli. Tämä on luonnollista, kun on sopeuduttava uuteen työyhteisöön ja uusiin tapoihin ja käytäntöihin. Ajan kuluessa, itsevarmuuden kasvaessa ja työhön tottuessa persoonallinen puoli saa todennäköisesti suuremman roolin. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 41-45.)

Sama pätee opiskeluajan ammatillisen identiteetin muodostumiseen. Antikainen toteaa, että varsinkin alkuvaiheessa opiskeltavan alan ulkoisten tunnusmerkkien oppiminen on tärkeää. Opintojen edetessä ulkoisten ominaisuuksien oppimisen merkitys vähenee ja sijaa saa varsinainen ammattirooli ja sen omaksuminen. (Antikainen 2001, 91-92.) Ammatillinen identiteetti ei siis ole

helposti omaksuttava asia. Kyseessä on monimuotoinen ilmiö, johon kuuluu yksilöllinen rakentaminen, samaistuminen ammattiin sekä mahdollisen organisaation arvoihin ja kulttuuriin kiinnittyminen (Vähäsantanen, 2007, 159).

Työnkuvan ja ammatillisen identiteetin muuttuessa ja pirstaloituessa sen tarpeellisuus siirtyy suurennuslasin alle. Onko vahva ammatillinen identiteetti tarpeen, kun työelämässä korostetaan pysyvälle identiteetille vieraita ominaisuuksia, kuten moniammatillisuutta, ammatillisten rajojen ylitystä sekä elinikäistä oppimista ja jatkuvaa uusiutumista? Eteläpelto ja Vähäsantanen kirjoittavat artikkelissaan, että ammatillinen identiteetti on erittäin tärkeässä asemassa osittain juuri hajautuneen työkentän vuoksi. Työmarkkinoilla tärkeässä roolissa on työntekijän itsensä ja osaamisensa markkinointi. Jos työntekijä ei ole varma omasta ammatillisesta identiteetistään, omien vahvuuksien ja osaamisalueiden esiin nostaminen hankaloituu. Työn luonteen ollessa entistä yrittäjämäisempää, työntekijältä edellytetään aktiivista toimijuutta ja yksilöllistä ammatillista identiteettiä. Työntekijällä on siis oltavat selkeät käsitykset itsestään suhteessa työhön ja ammattiin, jotta hän pystyy vastaamaan työn tekemisen ja työn hankkimisen asettamiin haasteisiin. (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 27.)

3.3 Yhteisömusiikki ja hoivamusiikki

Yhteisömusiikki ja yhteisömuusikko sekä hoivamusiikki ja hoivamuusikko ovat melko nuoria käsitteitä. Samalla kun keskustelu kulttuurin käytöstä hyvinvoinnin edistämistyössä lisääntyy, myös näiden termien esiintyminen on lisääntynyt. Kirsi Ruotsala (2011) viittaa opinnäytetyössään sosiaalialan koulutustoimikunnan vuoden 2008 toimintakertomukseen, jossa mainitaan yhteisömuusikko. Toimintakertomuksessa yhteisömuusikko on määritelty muusikoksi tai musiikkipedagogiksi, joka työskentelee yhteisön keskellä paikoissa, joissa ihmiset elävät, asuvat ja liikkuvat. Yhteisömuusikko vie musiikkia sinne, missä ihmiset ovat, eli esimerkiksi kouluihin, päiväkoteihin ja hoitolaitoksiin. (Ruotsala 2011, 29-30.) Hyvin samantyyppistä työtä tehneistä henkilöstä on käytetty myös yhteisöpedagogi-nimitystä. *Iloa ja eloa - musiikkitoiminnasta sairaala- ja hoivakotiympäristöissä* -tutkimuksessa kuvataan kahden musiikkipedagogin toimintaa yhteisömusiikkipedagogeina. Kaksi musiikkipedagogiksi valmistunutta henkilöä valittiin valmennettaviksi hankkeeseen, jossa heidän oli tarkoitus työskennellä uudenaikaisissa

toimintaympäristöissä eli sairaalassa ja vanhustenhoivakodissa. Hankkeen puitteissa he järjestivät lastenklinikan ja palvelukodin asukkaille musiikillisia teemahetkiä. Tutkimuksessa heihin viitataan sekä sairaala- ja hoivamusikkoina että yhteisömusiikkipedagogeina. Tutkimuksen puitteissa nimikkeiden tulkitaan tarkoittavan samaa asiaa. Johdantoluvussa Liisa-Maria Lilja-Viherlampi (2011, 5-10) nimeää tutkimuksen perusteella yhteisömusiikkipedagogien merkittävimmiksi ominaisuuksiksi nousseen tilanneherkkyyden ja joustavan yhdessämusisoinnin taidon.

Ava Numminen (2010) on kirjoittanut hoivamusiikista. Hän sanoo hoivamusiikin tarkoittavan musiikin käyttöä hoivan ja hoidon tukena. Erytiskohderyhmänä ovat muistisairauksista kärsivät ihmiset. Hoivamusiikki tarkoittaa esimerkiksi päivän toimia rytmittävää musiikkia, kuten aamumusiikkia tai peseytymismusiikkia. Hoivamusiikki tarkoittaa myös eri musiikin lajien hyödyntämistä ja kuuntelutuokioita, joihin usein liittyy keskustelua. Numminen sanoo musiikin toimivan sekä itseisarvona että välinearvona. Hoivamusiikin tavoitteet ovat hänen mielestään samat kuin musiikin ylipäättään. Hoivamusiikki voi esimerkiksi viihdyttää, antaa taide-elämyksiä tai herättää tunteita, ja se voi toimia myös liikunnan rytmittämisessä tai vuorovaikutuksen edistämässä. Tärkeätä on valita kullekin mieleistä musiikkia. Numminen kuvailee yhtä hoivamusiikin sovellusta, hoivalaulua, jolla tarkoitetaan hoitajan tai omaisen laulamista potilaalle tai hänen kanssaan. Laulun on tarkoitus toimia vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin helpottamisessa. (Numminen 2010.)

Musiikkiterapia, yhteisömusiikki- ja hoivamusiikkitoiminta vaikuttavat kaikki osittain hyvin samankaltaisilta toimintamuodoilta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että ne eivät tarkoita samaa asiaa. Ava Numminen (2008) on kirjoittanut musiikkiterapian ja hoivamusiikin välisistä eroavaisuuksista. Ensinnäkin, musiikkiterapia on aina tavoitteellista toimintaa. Tavoitteet määritellään hoitosuhteen alussa henkilökohtaisiksi suunnitelmiksi jokaisen asiakkaan kohdalla. Musiikkiterapia tähtää asiakkaan diagnosoituun sairauteen vaikuttamiseen kun taas musiikki hoitolaitoksissa on kommunikaatiota ja osallistumista musiikin avulla. (Numminen 2008, 115.) Toiseksi, musiikkiterapeuttina toimivalla henkilöllä tulisi aina olla koulutuksesta saatu musiikkiterapeutin pätevyys (Suomen musiikkiterapiayhdistys 2012). Musiikkiterapeutti ei kuitenkaan ole suojattu nimike, joten kuka tahansa voisi periaatteessa tituleerata itseään musiikkiterapeutiksi. Tämä on kuitenkin vahvasti ammattietiikan vastaista toimintaa. Yhteisö- tai hoivamusiikkityötä puolestaan voivat tehdä hyvin monen alan ihmiset, eikä yhteisömusikko- tai

hoivamuusikkonimikkeille ole toistaiseksi olemassa virallisia määritelmiä tai tutkintovaatimuksia.

Yhteisö- ja hoivamusiikki -käsitteiden alut erottavat ne toisistaan ja samalla myös määrittävät käsitteiden merkitystä. Sekä yhteisöä että hoivaa on tutkittu paljon. Hoiva on laaja-alainen ja hankalasti määriteltävä käsite, eikä sillä olekaan yksiselitteistä, yhtenäistä määritelmää. Silva Tedre (1999) toteaa väitöskirjassaan, että hoivaamisesta puhutaan sekä lasten, apua tarvitsevien aikuisten että vanhusten yhteydessä, eli sen voi käsittää hyvin laajasti. Naistutkimus on tuonut hoivan mukaan tieteelliseen tutkimukseen, yleisesti ennen tätä hoivatyötä on pidetty liian arkisena toimintana tutkimusta ajatellen. Tedre sanoo hoivan olevan arkipäivään liittyviä toimintoja, jotka oletetaan kaikkien aikuisten osaavan tehdä. Hoiva viittaa myös siihen, että sitä ei tehdä itselle vaan toiselle ihmiselle. (Tedre 1999, 42-44.)

Anneli Anttonen ja Minna Zechner (2009) ovat kirjoittaneet hoivan tutkimuksesta. He sanovat, että hoiva on käsite, joka sitoo yhteen erilaisia huolenpidon muotoja (Anttonen & Zechner 2009, 17). Hoivan määrittely on muuttunut eri vuosikymmenien ja näkökulmien mukana. Hoivan käsitteeseen liittyvässä keskustelussa nousee ajoittain esiin rakkaus, tunteet ja suhdeulottuvuudet, kun taas toisinaan on haluttu korostaa hoivan työluonnetta ja fyysistä puolta (Tedre 1999, 42-44). Hoivatyötä on ollut olemassa ihmisten keskuudessa aina, mutta sen syytä on vaikea yksiselitteisesti määrittellä. Hoivatyön ajatellaan pohjaavan lähes poikkeuksetta myönteisiin tunteisiin, rakkauteen ja velvollisuudentuntoon. (Anttonen & Zechner 2009, 18.)

Sosiaalipoliittisen yhdistyksen ja Sosiaalityön tutkimuksen seuran julkaisemassa *Janus*-lehdessä Tedre (2001) kirjoittaa lisää hoivasta ja brittiläisessä keskustelussa esiintyneestä sosiaalisen hoivan käsitteestä (*engl. social care*). Sosiaalinen hoiva tarkoittaa jokapäiväistä auttamista, joka ei sisällä lääketieteellisesti perusteltuja hoidollisia toimenpiteitä. Sosiaalipoliittisessa keskustelussa sosiaalisen hoivan katsotaan tarkoittavan jokapäiväisiä arkisia tehtäviä ja toisista huolehtimista. Tästä johtuen hoivalla viitataan suomalaisessa keskustelussa usein vain arkipäiväisiin toimiin. (Tedre 2001, 180-181.) Minna Zechner (2010) on väitöskirjassaan tutkinut informaalia eli palkatonta hoivatyötä. Hän sanoo hoivan olevan toisen tarpeiden huomioimista ja niihin vastaamista, joko omalla tai toisen työllä. Hoivaan kuuluu myös tarvitsevuus ja autettu toimija. Zechner korostaa hoivan tarvitsijoiden olevan yksilöitä, joilla on kaikilla erilaiset tarpeet ja mieltymykset. Hänen mielestään hoivakeskustelussa tulisikin muistaa, että hoivaa tarvitseva ei ole

vain passiivinen työn kohde vaan aktiivinen toimija. (Zechner 2010, 20-24.)

Myös yhteisö on moniulotteinen käsite. Heikki Lehtonen (1990) sanoo, että lähtökohtaisesti yhteisöllä on oltava jotain yhteistä, eli heillä on oltava yhteisyys. Yhteisyys voi olla vuorovaikutuksessa kehittyvä ilmiö, jossa ryhmäidentiteetti muodostuu konkreettisen toiminnan kautta. Tällöin kyseessä on toiminnallinen yhteisö. Toisenlainen yhteisyys on tietoisuudessa muovautuva yhteenkuuluvuuden tunne, joka vahvistaa ryhmäidentiteettiä muodostaen symbolista yhteisyyttä. Lehtonen sanoo yhteisön edellyttävän vuorovaikutusta ja toimintaa. Mikäli yhteisyys perustuu vain symboliselle yhteisyydelle ja tunteille, kyseessä on vain yhteisyysmuoto. Yhteisöstä puhuttaessa toimijana on oltava ihmisryhmä, joka on toimijana vuorovaikutuksessa. Yhteisön on oltava myös muiden samassa ympäristössä olevien toimijoiden tunnistama. (Lehtonen 1990, 23-25.)

Leena Kurki sanoo aidon yhteisön olevan sosiokulttuurisen innostamisen pohja. Hän määrittelee aidon yhteisön sosiaaliseksi suhteeksi, jossa sosiaalista toimintaa ohjaa yhteiset intressit ja arvot. Toiminta sosiokulttuurisessa innostamisessa tapahtuu vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, jotka jakavat saman tietoisuuden, unelmat ja tavoitteet paremmasta arkipäivästä. Yhteisöllisessä suhteessa tunnusmerkkeinä ovat dialogi, solidaarisuus, avoimuus, uudistuminen, integraatio ja pysyvyys. (Kurki 2006, 130.)

4 AINEISTON ANALYYSI

Analyysiosiossa pureudun yhteisö- ja hoivamusikoiden ammatillisen identiteetin muodostumiseen vaikuttaviin aihekokonaisuuksiin. Yhteisömusikoiden tai hoivamusikoiden ammatillisen identiteetin rakennuspalikat eivät ole vielä selkeitä tai vakiintuneita. Ammattinimike on uusi eikä heitä yhdistä esimerkiksi tietty koulutus tai järjestäytynyt oma ammattikunta. Olen jakanut analyysiosion neljään eri aihealueeseen, jotka mielestäni kaikki osaltaan vaikuttavat yhteisö- ja hoivamusikoiden ammatillisen identiteetin rakentumiseen. Aihealueiden jaotteluun on vaikuttanut aineistoni lisäksi myös teoriaosuudessa käyttämäni kirjallisuus ja kirjallisuuden pohjalta muodostamani käsitykset siitä, mitkä seikat vaikuttavat ammatillisen identiteetin rakentumiseen. Tarkoitukseni on analyysini avulla muodostaa yleisempi katsaus siihen, miten yhteisömusikon ja

hoivamusikon ammatillinen identiteetti voisi rakentua eri osa-alueiden kautta.

Haastatelluistani Toni Honkala ja Anni Ranta käyttivät työnsä yhteydessä nimitystä hoivamusikko, kun taas Taru Tähti käytti nimitystä yhteisömusikko. Antero Mentu ja Joonas Keskinen eivät varsinaisesti käyttäneet kumpaakaan nimikettä, mutta molemmat kokivat yhteisömusikon olevan jokseenkin sopiva nimitys heidän työnsä yhteydessä. Käytän haastateltuihini tai heidän työnsä viitatessani samoja termejä, joita he itse ovat käyttäneet. Analysoidessani Laulunlohtijat-työpajojen havainnointimateriaaliani, viittaan Keskiseen ja Mentuun selvyyden vuoksi Laulunlohtijat-ohjaajina.

Mainitessani haastateltavieni työhön liittyviä ryhmäläisiä, työpajalaisia tai asiakkaita pyrin käyttämään sitä nimitystä, jota haastateltavat itse ovat käyttäneet. Kaikki edellä mainitut sanat tarkoittavat näkökulmani kannalta mielestäni tarpeeksi samanlaista asiaa, koska työssäni oleellista ei ole asiakassuhteen laadun muodostumisen määrittely.

4.1 Yhteisömusiikki- ja hoivamusikkikentän määrittely

Yhteisömusiikki- ja hoivamusikkityötä ei ole toistaiseksi määritelty yksiselitteisesti. Tutkin määritelmiin vaikuttavia seikkoja aluksi yhteisö- ja hoivamusikkityön tavoitteiden kautta, jonka jälkeen tarkastelen erilaisia asiakaskohderyhmiä. Perehdyn yhteisö- ja hoivamusikkityön erityispiirteisiin niiden eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien kautta. Lisäksi pohdin yhteisömusiikki- ja hoivamusikkityön monipuolisia toteutustapoja.

4.1.1 Asiakaskohderyhmät

Keskusteltaessa Hoivamusikkisyhdistyksen syntymisestä, Anni Ranta kertoo ajatuksen hoivamusikon tapaisesta työnkuvasta virinnee hänen mieleensä, kun hän kuuli ranskalaisesta *Musique et Santé* -ryhmästä. Ranskalaisen ryhmän perusajatus on viedä musiikkia sairaaloihin ja laitoksiin ja niissä olevien ihmisten ulottuville sekä kehittää laitosten musiikillista toimintaa (Musique et Santé 2012). Ranta oli Hoivamusikkisyhdistystä suunniteltaessa yhteydessä ranskalaiseen ryhmään, ja he olivat hyvin kannustavia yhdistyksen perustamisen suhteen. Ranta

kertoo, että ryhmien peruseriaatteet ovatkin hyvin samankaltaiset; myös Hoivamusiikkiyhdistyksen perusajatus on musiikin vieminen niiden ihmisten saataville, joiden itsenäisesti on vaikeaa tai mahdotonta saada musiikkia tai musiikillista toimintaa elämäänsä.

Hoivamusiikkiyhdistyksessä toimiva Toni Honkala kertoo hänen ja muiden yhdistyksen perustajien pohdiskelleen hoivamusiikki- ja yhteisömusiikki -nimivaihtoehtoja yhdistyksen perustamisen yhteydessä. Honkala kertoo heidän päätyneen käyttämään hoivamusiikkitermiä, koska he halusivat toteuttaa hoivaavaa toimintaa, joka toisi ihmisille samalla myös iloa. Honkala on joutunut uudelleen pohtimaan nimivalintoja etsiessään sopivaa termiä Kokkolan ammattikorkeakoulussa järjestettävää Hoivamusiikki-moduulia varten. Tämän yhteydessä hän ja muut koulutuksen suunnittelijat painivat jälleen muun muassa yhteisömusiikki- ja hoivamusiikkitermien välillä. He päätyivät käyttämään nimitystä Hoivamusiikki-koulutusmoduuli ajatellen sen kuvaavan sopivimmin opintokokonaisuuden sisältöä. Honkala sanoo yhteisömusiikkitermin viittaavan laajempiin kohderyhmiin, kun taas hoivamusiikkitermi kuvaa tarkemmin tiettyjä toimintaympäristöjä ja kohderyhmiä.

Että siinä oli joku semmonen ajatus silloin, että se yhteisömusikko, että se olis jotenki laveempi, että se toimis myös nuorison, lasten ja nuorten kanssa. [- -] Ku jotenki se hoiva, ainaki niinku itellä, niin se vie paljon siihen tiettyyn ympäristöön hoitolaitoksiin, sairaaloihin, tämmösiin päivätoimintakeskuksiin, että se yhteisöhomma jotenki niinku avais, olis laajempi. (Honkala 2011.)

Myös Ranta sanoo, että yhteisömusiikki on hänen mielestään laajempi termi kuin hoivamusiikki. Hänen mielestään hoivamusiikki ohjaa tiettyyn suuntaan ja termin yhteydessä painottuvat juuri hoivaaminen ja huolenpito. Rannan mielestä hoivamusikot toimivat nimenomaan vanhuspuolella. Yhteisömusikkotermin Ranta näkee merkitykseltään laajempänä ja neutraalimpana. Hänen mielestään yhteisömusikosta voisi puhua esimerkiksi silloin, jos työtä tehdään vaikkapa työyhteisön parissa, nuorisokodissa tai työpajatoimintana. Taru Tähti on samaa mieltä hoivamusikon spesifimmästä asiakaskohderyhmästä ja toimintaympäristöstä yhteisömusikkoon verrattuna. Hänen mielestään hoivamusikkous on tietynlainen tapa toteuttaa yhteisömusikkoutta. Tässä tietyssä tavassa Tähten mielestä painottuu hoiva, kontekstin yleensä ollessa hoitolaitos tai sairaalaympäristö. Tähti pohtii vielä lisää hoivan merkitystä ja yhteisömusikon työn kasvatuksellista näkökulmaa.

Ja sit se, et mitä niillä [hoivamusikkous, yhteisömusikkous] sanoilla tarkoittaa, et vaikka toimii vanhainkodissakin, ni silti itseä kiinnostaa, että mihin ne ihmiset vielä pystyy. Et ei niin et mä hoivaan niitä tai et se musiikki hoivaa niitä, vaikka tottakai se hoivaa. Mut et yhtäläillä ku on kouluissa, missä se on kasvatuksellinen, niin ehkä se voi loppuun asti olla myös kasvatuksellinen sillain, et mitä se ihminen voi oppia itsestään ja elämästä ja musaa samalla. Et ei se olis niin mihinkään elämäntilanteeseen tai kuntoon tai semmoseen sidonnainen, vaan et se olis sellainen avoin elämän asenne. (Tähti 2012.)

Haastateltavieni kommenttien perusteella yhteisömusiikki- ja hoivamusiiikkityön eroina ovat ainakin erilaiset toimintaympäristöt ja asiakaskohderyhmät. Hoivamusiikkitoiminnassa painottuu enemmän huolenpidollinen toiminta, kun taas yhteisömusiikkitoiminnassa korostuu aktivoiva toiminta. Yhteisömusiikkitoimintaan kuuluu myös kasvatuksellinen puoli. Tulkitsen kasvatuksellisuuden tarkoittavan tässä yhteydessä pyrkimystä laaja-alaiseen oppimiseen sekä oman itsensä että taitojen kehittämisen muodossa. Musiikin parissa toimiminen ja toiminnan yhteydessä tapahtuvan oppimisprosessin myötä syntyy erilaisia vaikutuksia, joista osa voitaisiin varmasti luokitella hoivaaviksi vaikutuksiksi.

Tulkintani mukaan kasvatuksellinen näkökulma kuuluu lähtökohtaisesti myös hoivamusiikkitoimintaan, mutta se ei ole toiminnan tärkeimpiä piirteitä. Hoivamusiikkitoiminnan keskiössä on musiikkitoiminta, joka pyrkii tuomaan iloa, virkistämään ja olemaan hoivaavaa toimintaa. Kuitenkin myös hoivamusiikkitoiminnassa syntyvistä vaikutuksista osa voitaisiin varmasti luokitella myös kasvatuksellisiksi prosesseiksi. Huomattavaa on myös toiminnan tavoitteiden ja syntyneiden vaikutusten välinen ero. Toimijoiden kokemukset ja heissä syntyvät vaikutukset ovat aina henkilökohtaisia ja saattavat olla hyvinkin erilaisia kuin etukäteen toiminnalle määritellyt tavoitteet.

4.1.2 Yhteistä toimintaa

Yhteisömusiikkityön piirteistä keskusteltaessa Tähti puhuu myös työn voimauttavista vaikutuksista. Voimautuminen on monitahoinen ilmiö, jota ei ole määritely yksiselitteisesti. Voimautumisen tulkitaan olevan henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jossa tavoitteena on esimerkiksi elämänhallinnan ja kontrollin parantuminen (Siitonen 1999, 83; Kuronen 2004, 277). Tähti kertoo

aiemmin pyrkineensä tietoisesti voimauttavaan toimintaan asiakkaidensa kanssa, mutta myöhemmin hän on huomannut, että voimautumista on hyvin hankala todeta. Kaikkien kanssa asiakassuhde ei kestä pitkää aikaa, eivätkä kaikki myöskään kerro, mitä kokevat musiikkituokioiden aikana tai mitkä ovat musiikkituokioiden vaikutukset heille itselleen. Tähti kertoo pyrkivänsä nykyään tekemään työtään niin, että hänen itsensä on hyvä olla ja että hän itse voimautuu. Hän toivoo, että sitä kautta voimautuminen kantaa asiakkaille saakka. Hän kuvaa voimautumista sisäisenä prosessina, joka tapahtuu tässä tapauksessa musiikin avulla.

Mä aattelen et voimautuminen liittyy siihen, että se auttaa ihmistä tunteen itteensä ja saamaan musiikin kautta sellasia kokemuksia, jotka auttaa siinä et kuka mä oon ja mitä mä tahon, että vois sen musiikillisen ympäristön ulkopuolellakin toimia niin, että toteuttaa itteensä, tekis oikeita ratkaisuja. Et se musiikin parissa yhdessä toimiminen tuottais sellaisia oivalluksia. (Tähti 2012.)

Tähti ei koe voimautumisen kuuluvan vain tietynlaisille ryhmille tai tietynlaiseen yhteisömusiikkityöhön. Voimautuminen on hänen mielestään aina mahdollista toimittaessa yhdessä musiikin parissa. Tähdän mielestä kyse on siitä, että ihmiset kohtaavat musiikin avulla ja he voivat sitä kautta oivaltaa jotain, riippumatta esimerkiksi siitä onko koululainen vai ikäihminen.

Tähdän todetessa voimautumisen olevan hänen mielestään mahdollista kaikille, tulee voimautumisesta mahdollinen osa myös hoivamusiiikkitoimintaa. Voimautumisen ajatellaan olevan prosessi, joka on lähtöisin itsestä, mutta sopivan ympäristön, tilanteen ja toiminnan avulla voimautumisen tapahtumista voidaan tukea (Siitonen 1999, 91). Esimerkiksi yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminta voivat olla tällaista voimautumisen mahdollistumista tukevaa toimintaa, jossa musiikki on avainasemassa.

Tähti puhuu työstään myös suhteessa sosiokulttuuriseen innostamiseen. Sosiokulttuurisen innostamisen määritelmässä keskeistä on ajatus innostamisesta tapana elähdyttää ihmisten herkistymisen ja itsetoteutuksen prosessia (Kurki 2006, 19-20). Tähdän mielestä hänen työnsä sisältää hyvin samankaltaisia ajatuksia sosiokulttuurisen innostamisen kanssa. Tähti sanoo sosiokulttuurisen innostamisen olevan ehkä vielä selkeämmin poliittista, mutta hän kokee myös oman työnsä olevan yhteiskuntavaikuttamista. Hän sanoo pyrkivänsä muuttamaan toimintakulttuuria, joka taas rakentaa yhteiskuntaa. Tähdän mielestä yhteisömusiikkityön

yhteiskunnallisuudessa on kyse tekijästä ja siitä, miten itse näkee työnsä ja miten puhuu työstään.

Puhuttaessa yhteisötaiteesta yleisesti, siihen usein liitetään yhteiskunnallisuus ja muutostavoitteet (Haapalainen 2007, 75). Tulkitsen aineistoni perusteella, että myös yhteisömusiikkitoiminnassa voidaan tunnistaa näitä piirteitä. Yksi yhteisömusiikkitoiminnan tavoitteista voi olla vaikuttaa yhteiskunnalliseen tilaan, esimerkiksi toteuttamalla yhteisömusiikkityötä vähemmistöryhmän parissa ja näin antaa ääni tälle ryhmälle musiikin keinoin. Myös hoivamusiikkitoiminnalla voidaan pyrkiä muuttamaan tiettyjä vallitsevia toimintakulttuureja. Esimerkiksi muistisairaana asiakkaan kohdalla voidaan käyttää musiikinkuuntelua apuna asiakkaan rauhoittamiseen. Näin voidaan välttää lääkehoidon käyttö. Lääkehoidon korvaaminen muilla keinoilla puolestaan vaikuttaa osaltaan muistisairaiden henkilöiden koko hoitamiskulttuuriin.

Antero Mentu ja Joonas Keskinen kokevat yhteisömuusikkonimikkeen sopivan Laulunloihittajat-projektin parissa tehtyyn työhön, koska he painottavat nimenomaan yhteisen tekemisen olevan asian ydin. Mentu ei halua ottaa vahvasti kantaa erilaisten nimikkeiden käyttöön, koska ei koe tuntevansa termejä tarpeeksi hyvin. Hän on kuitenkin sitä mieltä, että heidän työnsä sisältää yhteisöllisen taiteen tekemisen elementtejä, koska he pyrkivät saamaan ryhmän toimimaan yhdessä, yhteistä tavoitetta varten ja he pyrkivät ohjaamaan ryhmää luomaan yhdessä taidetta. Mentu mieltää kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin liittyvän hoivamusiikki-sanaan, sen kautta hän kokee työnsä sisältävän myös hoivamusiikillisia piirteitä.

Mä en tiedä mitä tarkoittaa hoivamusiikki, mutta on tässä [omassa työssä] myös aspekteja siitä että osallistujat ovat sanoneet, että tämä on ollut terapeutin ja virkistävä projekti, kun on pitänyt tehdä jotain, joka rikkoo totuttuja kaavoja ja arkirutiineja ja on pitänyt pistää itsensä likoon uudella tavalla. Siinä on joutunut käyttämään aivoja, miten ei ehkä ole käyttänyt kymmeneen, kymmeniin vuosiin. Eli kyllä on myös virkistävä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävä aspekti olemassa. (Mentu 2012.)

Joonas Keskinen puolestaan vierastaa käyttää hoivamusiikki-termiä työnsä yhteydessä. Hän kokee termin viittaavan liikaa hoivaamiseen ja hoitamiseen tai siihen, että ryhmäläiset, joiden kanssa hän toimii, olisivat vailla huolenpitoa. Hän ei koe olevansa pätevä tai halukas hoivaamaan ryhmiensä ikäihmisiä, vaan näkee itsensä mieluummin henkilönä ja muusikkona, joka voi ohjata heitä musiikilliseen toimintaan. Keskinen sanoo optimitilanteen olevan sellainen, että hänen

työnimikkeensä olisi vaikkapa innoittaja tai innostaja. Tämä tarkoittaisi hänen mielestään sitä, että hän työllään onnistuisi herättämään ryhmäläisissään kipinän jokseenkin itsenäiseen luovaan toimintaan. Myös Mentu puhuu ryhmäläisten sisäisestä kipinästä ja sanoo sen herättämisen ja musiikinteon mahdollisuuteen tutustuttamisen olevan työssään eräitä palkitsevimpia asioita.

Pyrkimys sisäisen kipinän herättämiseen musiikin avulla ei kuulu mielestäni pelkästään yhteisömusiikkitoimintaan, vaan myös hoivamusiikkitoimintaan. Sisäinen kipinä voi tässä yhteydessä tarkoittaa esimerkiksi aktivoitumista, innostumista tai voimautumista. Asiakkaan fyysisen tai henkisen kunnon vaihdellessa, näkyy aktivoituminen tai voimautuminen varmasti hyvin eri tavoin, vaikka kyse onkin pohjimmiltaan samasta asiasta. Asiakkaiden vaihteleva kunto vaikuttanee myös siihen, kokeeko työn tekijä toteuttavansa yhteisö- vai hoivamusiikkitoimintaa. Työnimikkeeseen samaistumiseen vaikuttaa myös se, millaisiksi työhön liittyvät käsitteet, kuten hoiva, mielletään.

Hoivamuusikon työ asiakkaiden kanssa voi sisältää monenlaista toimintaa, kuitenkin pohjalla oleva ajatus yhteisestä toiminnasta vaikuttaa kaikkeen tekemiseen. Hoivamusiikkityön toteutus riippuu paljon tekijän taidoista, vahvuuksista ja taustasta. Ranta kuvaa hoivamusiikkouteen kuuluvan hyvin erilaisia tapoja toteuttaa sitä. Hänen mielestään hoivamuusikon asiakaskohtaamisten sisällöt voivat vaihdella tekijän omien mielenkiinnonkohteiden, vahvuuksien tai asiakasryhmien mukaan. Ranta kertoo, että työ voi olla enemmän osallistavaa kuin esittävää, mutta myös toisinpäin. Kuitenkin, vaikka hoivamusiikko tekisikin esittävää hoivamusiikkityötä, se ei ole Rannan mukaan perinteistä esiintymistä. Ranta sanoo, että asiakkaat on aina otettava huomioon toisella tavalla kuin perinteisessä esiintymistilanteessa, jossa esiintyjän ja yleisön raja on selkeä.

Vaikka tekisitkin esittävää hoivamusiikkityötä, niin sielläkin täytyy olla sellainen sosiaalisuus ja empaattisuus, että sä meet sinne niitä ihmisiä varten etkä siksi että sä haluat olla esillä ja esittää jotain. Semmonen tietty palveluasenne. (Ranta 2011.)

Sama pätee tulkintani mukaan myös yhteisömuusikon työhön; työtä tehdään asiakkaiden kanssa, eikä heille olla varsinaisesti esiintymässä. Yhteisötaiteessa ylipäättään taiteilijan ja yleisön raja ei ole selkeä, vaan tekijät itse saattavat olla myös yleisö (Hiltunen & Jokela 2001, 9-10), jolloin perinteinen esiintyminen ei sinällään ole mahdollista. Yhteisötaiteessa myös käsitys taideteoksesta on perinteistä käsitystä laajempi (Haapalainen 2007, 74; Kantonen 2005, 49). Toiminta ja siitä

syntyvät prosessit voidaan ajatella teoksena, jolloin konkreettista taideteosta ei ole olemassa. Toki myös perinteisemmän taideteoksen tekeminen saattaa kuulua yhteisötaideprojektiin, mutta yhteisötaideprojektit eivät edellytä sitä. Myös yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnan muoto voi vaihdella ääripäästä toiseen. Tärkeää on kuitenkin aina muistaa, että toimintaa tehdään yhteisön ja asiakkaiden tarpeita ja mahdollisuuksia lähtökohtana käyttäen.

Sekä Anni Rannalla että Taru Tähdellä on taustallaan musiikkiterapeuttisia opintoja. Ranta on valmistunut musiikkiterapeutiksi ja Tähti on tehnyt musiikkiterapian perusopinnot ja hänellä on tohtoriopintojensa tukioptiona musiikkiterapiaopintoja. Molemmat pitävät tekemäänsä työtä hyvin läheisenä musiikkiterapialle. Ranta sanoo hoivamusikon työn ja musiikkiterapeutin työn erona olevan ainakin musiikkiterapiaan kuuluvat tarkkaan määritellyt tavoitteet, joiden hän sanoo ohjaavan koko prosessia. Rannan mukaan hoivamusiikkitoiminnassa tavoitteet eivät välttämättä ole niin tarkkaan määriteltyjä, koska hoivamusikko ei yleensä tiedä esimerkiksi potilaiden diagnooseja. Toinen merkittävä ero Rannan mielestä on musiikkiterapian yhteydessä tehtävä terapiasopimus, johon asiakas sitoutuu, eli terapiakertoja on useita ja asiakas on sitoutunut niihin. Ranta kertoo, että hoivamusiikkituokioiden saattavat olla kertaluontoisia tai toistuvia, mutta ihmiset eivät ole välttämättä samoin tavoin sitoutuneita osallistumiseen kuin musiikkiterapian parissa. Ranta myös toteaa, että mikäli hänellä ei olisi musiikkiterapeutin koulutusta, hän tekisi työtään eri tavalla. Hän kertoo oppineensa monet hoivamusiikkituokioissa käyttämänsä menetelmät musiikkiterapiakoulutuksen myötä.

Taru Tähti sanoo pohtineensa musiikkiterapeutiksi kouluttautumista, mutta ainakaan vielä hän ei ole sitä tehnyt. Hän sanoo, että voisi varmaankin tehdä samanlaista työtä musiikkiterapeutinakin, mutta hän hieman vierastaa musiikkiterapian yhteydessä tehtävää diagnoosia, joka vaikuttaa asiakkaan hoitotavoitteisiin. Tähti kokee nykyisen työnsä siten avoimemmaksi, että sen parissa ihminen lähestyy ihmistä, ja musiikki on heidän yhteinen juttunsa.

Musiikkiterapiassa toiminta suunnataan selkeämmin kohti tiettyä tavoitetta, joka määrittyy tehdyn diagnoosin sekä asiakkaan, musiikkiterapeutin ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden keskustelujen pohjalta (Ahonen 1997, 30-31; emt., 22). Haastateltujeni antamien esimerkkien perusteella yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnassa ohjaaja ja asiakkaat eivät välttämättä tiedä paljoakaan toisistaan. Mikäli kyseessä on esimerkiksi kertaluontoinen tapaaminen tai muutamien kertojen ryhmäkokoontuminen, on vaikea yrittää kohdistaa toimintaa asiakkaiden henkilökohtaisia

tarpeita tai tilanteita vastaavaksi. Tulkitsenkin yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnan liikkuvan tässä mielessä yleisemmällä tasolla kuin musiikkiterapia. Yhteisö- tai hoivamusiikkitoiminnan tavoite saattaa olla esimerkiksi muistin virkistäminen tai omaan kappaleeseen sanoitusten keksiminen. Samasta toiminnasta saadut vaikutukset saattavat vaihdella henkilöiden välillä hyvin runsaasti.

4.2 Työn monet puolet

Yhteisö- ja hoivamusikkous sisältää monia erilaisia työmuotoja. Haastateltavani ovat kertoneet, millaisia tehtäviä he työhönsä liittyen tekevät ja millaisia eri työnkuvia he mieltävät yhteisö- ja hoivamusikkouteen kuuluvan. Ensimmäisenä näistä käsittelen muusikkoutta, joka on ehkä selkein yhteisö- ja hoivamusikon työn osa-alueista. Erilaisten työtehtävien ja työn osa-alueiden lisäksi pureudun siihen, millaisia ominaisuuksia haastateltavieni mielestä yhteisö- ja hoivamusikoilla tulisi olla, jotta näistä moninaisista tehtävistä selviytyisi mahdollisimman hyvin.

4.2.1 Muusikkous

Selkeänä osana yhteisö- ja hoivamusikon työtä on muusikkous. Kaikilla haastatelluillani on vahvaa musiikillista osaamista, kullakin omat erityisalueensa. Antero Mentu sanoo Laulunloihittajat-projektin yhteydessä muusikkouden olevan erittäin tärkeää, koska projektissa on kyse juurikin musiikin tekemisestä. Mentu toteaa, että ilman omaa muusikkotaustaa olisi vaikeaa ohjata musiikin tekemiseen pyrkivää ryhmää.

Jos vaikka saadaan yhdessä joku ajatus, mutta jos se on sellainen möykky musiikin puitteissa, niin sitten kun on muusikkona kokemus ja tieto siitä, miten sellaisen möykyn voi muokata osaksi kappaletta, niin totta kai ne on työkaluja, jotka ovat välttämättömiä.
(Mentu 2012.)

Laulunloihittajat-projektin kaltaisessa yhteisömusiikkityössä toistuvat osittain samat haasteet kuin musiikin parissa toimiessa ylipäätään. Esimerkiksi sointukierron keksiminen kappaleeseen tai äänityslaitteiston hankkiminen ja sen käyttäminen olisi hankalaa, mikäli sitä ei olisi tehnyt aiemmin. Laulunloihittajat-projektin kaltaisessa toiminnassa muusikkous on ehdottoman tärkeää, sekä

varsinaisen soittamisen ja laulamisen osaamisen kannalta, mutta myös musiikin tekemiseen liittyvien muiden taitojen kannalta.

Myös havainnointitilanteessa ohjaajien musiikillisen osaamisen tärkeys näkyi selkeästi. Koska Laulunlohtijat-projektin tarkoitus oli tehdä jokaisen ryhmän kanssa omaa musiikkia, muusikkous oli vielä tärkeämmässä osassa kuin toisentyyppisessä yhteisö- tai hoivamusiikkityössä. Havaintojeni perusteella ohjaajien riittävä itsevarmuus omassa toiminnassaan, tarpeeksi hyvä soittimien hallinta ja soittamisen ja laulamisen arkailemattomuus on mielestäni tärkeää. Esimerkiksi yhteislaulua säestettäessä musiikillisen osaamisen ei tarvitse olla huimaa, mutta kuitenkin riittävää. Kun Laulunlohtijat-ohjaajat pystyivät luottamaan omiin musiikillisiin taitoihinsa, pystyivät he keskittymään itse tilanteeseen ja ihmisten kanssa toimimiseen. Myös Keskinen ja Mentun oma heittäytyminen vaikutti positiivisesti ryhmäläisiin. Jos ryhmäläiset olivat esimerkiksi ujoja laulamaan, ohjaajien humoristinen eläytyminen ja rohkea laulaminen vapautti ryhmäläiset laulamaan mukana.

Sekä Antero Mentu että Joonas Keskinen sanovat muusikkoina tietävänsä, että myös hankaluudet ja epäonnistumiset kuuluvat musiikintekoprosessiin. Keskinen pohtii, että Laulunlohtijat-tapaamisissa esiin tulleet haasteet ja epäonnistumiset ovat projektin kannalta kuitenkin hyviä asioita. Mentu jatkaa, että mikäli kaikki menisi aina sujuvasti ja mutkitta, he antaisivat osallistujille valheellisen kuvan musiikin tekemisestä. Myös Taru Tähti sanoo, että epäonnistumiset ovat hyviä asioita musiikin parissa toimittaessa. Tähdellä on hieman erilaiset musiikilliset lähtökohdat, koska hän ei juurikaan osaa soittaa instrumentteja, vaan käyttää musiikillisessa vuorovaikutuksessa pääasiassa laulua. Tähdän mukaan musiikillisessa vuorovaikutuksessa usein paljastuu osapuolten inhimillisuus; kukaan ei ole täydellinen.

Mä tykkään kauheesti siitä semmosesta ajatuksesta, et vaik mä en osaa soittaa ja mä en aina laula oikein, enkä mä muista aina biisejä, niin siinä on se semmoinen epäonnistumisen, paitsi mahdollisuus, myös sen toisille näyttäminen. Et tekee itsestään mahdollisimman inhimillisen. Et se jotenki mun mielestä liittyy kans siihen, että haluaa ihmisenä lähestyä ihmistä. (Tähti 2012.)

Tähti sanoo pyrkivänsä unohtamaan erilaiset roolit ja asetelmat silloin kun on tekemässä työtään. Hän haluaa mieluummin lähestyä ihmisiä juuri siinä tilanteessa ja yrittää kohdata toisen ihmisen

ilman ennakoasetelmia. Tähdien mielestä tätä tavoitellessa on hyvä, jos pystyy näyttämään oman inhimillisyytensä ja epätäydellisyytensä.

Haastateltavieni kommenttien perusteella vaikuttaa siltä, että epäonnistumiset ja ohjaajan epätäydellisyyden näyttäminen muokkaa tuokioiden ilmapiiriä. Kun myös ohjaajat kokevat epäonnistumisia, saattaa osallistujista tuntua helpommalta heittäytyä. Rennon ja positiivisen ilmapiirin luominen ylipäätään on tärkeitä yhteisö- ja hoivamusiikkityössä. Joillekin hyvän ilmapiirin luominen mahdollistuu siten, että itse pystyy toimimaan tarpeeksi itsevarmasti, jolloin omaa tekemistä ei sinällään tarvitse jännittää. Toisille sopivampi toimintamuoto saattaa taas olla, että näyttää avoimesti oman epävarmuutensa ja sitä kautta luo sallivan ja kannustavan ympäristön.

Anni Ranta toteaa muusikkouden tarkoittavan hänelle monia asioita hoivamusikon työtä tehdessä. Hän toteaa muusikkoutensa toimivan pääasiassa työtä edistävänä ominaisuutena, mutta joskus se saattaa myös hankaloittaa työtä. Rannalla on taustallaan klassisen musiikin koulutusta, ja hän epäilee juuri sen joskus aiheuttavan paineita musiikin tasokkuuden suhteen. Rannan mielestä paineiden muodostuminen hankaloittaa itse kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tapahtumista, mutta hän kertoo paineiden usein häviävän, kun pääsee toimimaan ihmisten kanssa. Muusikkous ja musiikon ammattitaito auttavat tekemään hoivamusiikkituokioista mielekkäitä ja toimivia. Ranta sanoo, että on tärkeää löytää eri tilanteisiin ja eri ryhmille sopivaa musiikkia. Esimerkiksi vanhainkodilla ja nuorten psykiatrisella osastolla musiikilliset tarpeet ovat mitä todennäköisimmin hyvin erilaiset. Rannan mielestä hoivamusikon on pystyttävä tarjoamaan erilaisia musiikkivaihtoehtoja eri ihmisille ja on myös pystyttävä itse mukautumaan eri tyyliin omista mieltymyksistä riippumatta.

Myös Laulunlohtijat-havainnoinnin yhteydessä pohdin repertuaarivalintoja ja eri toimintamuotojen soveltuvuutta eri tilanteisiin. Osallistujien fyysinen ja henkinen kunto voi olla vaihtelevaa ja se tulee ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa. Laulunlohtijat-tapaamisissa saattoi samassa ryhmässä olla hyvin erikuntoisia ihmisiä. Ohjaajat olivat suunnitelleet toiminnan niin, että kunnosta riippumatta toimintaan oli mahdollista osallistua ainakin jollain tavalla. He esimerkiksi tarjosivat soittimiksi kevyitä ja pienikokoisia rapapalleja isompien ja painavampien rytmisoitinten sijaan, ja mahdollistivat mikrofonin laulamisen niin, että se onnistui pyörätuolista. Toimintaa suunniteltaessa ja musiikin käyttömahdollisuuksia miettiessä kannattaa muistaa, että soittamisella voi olla myös fysioterapeuttinen puoli. Esimerkiksi eräässä Laulunlohtijat-tapaamisissa kuulin, kuinka kaksi

rouvaa keskustelivat rapapallien soittamisen jälkeen, ja totesivat kuinka hyvää soittaminen teki kipeille käsille.

Myös Taru Tähti puhuu käytettävän materiaalin, ilmaisumuodon ja kohderyhmän kohtaamisesta ja sen haastavuudesta. Hän muistelee, kuinka alun perin esitti eräässä vanhainkodissa sanatonta improvisaatiota, johon paikan asiakkaat suhtautuivat hyvin penseästi. Kolmannella tapaamiskerralla Tähti lopetti improvisaation ja kysyi asiakkailta, mitä he haluaisivat laulaa. Tähti kertoo asiakkaiden olleen tästä huomattavasti kiinnostuneempia kuin sanattomasta improvisaatiosta. Tähti toteaa materiaalivalintojen ja taidemuotojen valintojen olevan aina jonkinlaista sopivan rajan hakemista. Hän sanoo haluavansa löytää tasapainon tuttujen laulujen ja uuden, herättävän materiaalin välillä. Tähti toivoo, että hänen asiakkaansa saavat lauluista itselleen jotakin uutta ja erilaista, mutta ei kuitenkaan niin outoa, että he eivät innostu siitä laisinkaan. Oikean suhteen löytämiseen tarvitaan ammattitaitoa ja kokemusta, Tähti toteaa.

Haastateltavieni kommenttien perusteella tulkitsem, että toimintamuodolla ja materiaalien käytöllä on suuri merkitys yhteisö- tai hoivamusiikkityön onnistumisen kannalta. Yhteisö- ja hoivamusikon työssä sopivien materiaalivalintojen tekemisessä auttaa, mikäli tuntee musiikkikenttää laajalti ja tuntee erilaisia musiikkikulttuureita sekä erilaisia tyyliä ja aikakausia. Musiikkiin voi itsenäisesti tutustua monipuolisesti, mutta musiikkialan koulutuksen myötä musiikin tuntemus laajenee vääjäämättä. Sopivien työskentelymuotojen löytämisessä auttaa myös kokemus ja erilaisten asiakasryhmien tuntemus.

Toni Honkala sanoo miettineensä Hoivamusiikki-koulutusmoduulia suunnitellessaan myös muusikkoutta ja sen suhdetta koulutusmoduuliin. Hän sanoo, että koulutusmoduulin nimestä on tietoisesti häivytetty pois muusikkous ja tilalla on käytetty musiikki-sanaa. Honkala ajattelee tämän olevan mielekäästä, koska Hoivamusiikki-koulutusmoduuli on suunnattu myös sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille, joilla ei kaikilla ole välttämättä ennen kurssia minkäänlaista suhdetta musiikkitoimintaan. Näin nimike ei johda Honkalan mielestä harhaan opintokokonaisuuden sisällöstä tai siitä, kenelle se on suunnattu.

Koska hoivamusiikki-koulutusmoduulissa on käytetty sanaa musiikki muusikkouden sijaan, mahdollisten hoivamusiikkitoiminnan toteuttajien määritelmä laajenee. Hoivamusiikkitoimintaa voi harjoittaa muutkin kuin muusikot, mutta hoivamusikolla tulisi olla tietyt musiikilliset

valmiudet. Koska hoivamusiikkitoiminnan toteuttaminen ei edellytä muusikkoutta, korostuu siinä musiikin välineellinen rooli musiikin itsetarkoituksellisuuden sijaan. Musiikin välineellinen käyttö ei välttämättä edellytä toimijoilta vastaavia musiikillisia valmiuksia kuin musiikkitoiminta itsetarkoituksellisessa muodossa.

Yhteisö- tai hoivamusiikkituokiota voi järjestää myös hieman erilaisella tavalla. Honkala kertoo esimerkin Britanniassa toimivasta Music for Health -yhdistyksestä, jonka toimintaideana on järjestää musiikkituokiota laitoksissa asuville ihmisille (Music for Health 2013). Heidän toimintansa perustana on käytäntö, että musiikkituokioita järjestävät henkilöt ostavat tietyn määritellyn alueen, jossa he tuokioita järjestävät. Musiikkituokioiden järjestäjillä ei tarvitse olla musiikillisia taitoja, vaan kuka tahansa pystyy tekemään työtä Music for Health -yhdistyksen valmiiden musiikkituokiopakettien avulla. Paketit sisältävät tarkan käsikirjoituksen tuokion etenemisestä sekä tarvittavat välineet. Esimerkkinä Honkala kertoo paketista, joka saattaa sisältää musiikkia sisältävän cd-levyn, kapellimestarin tahtipuikot osallistujille ja ohjeet liikesarjaan, jota tehdään yhdessä musiikin tahtiin tahtipuikkojen kanssa. Tällaista sovellusta yhteisö- tai hoivamusiikkityöstä pystyisi tekemään myös henkilö, jolla ei ole juurikaan musiikillista osaamista. Honkala näkee tämän tyyppisen hoivamusiikkityön olevan mahdollista toteuttaa myös Suomessa.

Music for Health -tyyppinen toiminta mahdollistaisi musiikkituokion ohjaamisen periaatteessa kenelle tahansa. Tällaista toimintamuodon yhteydessä tulee kuitenkin muistaa, että yhteisö- tai hoivamusiikkitoiminnan näkökulmasta katsottuna musiikkitoiminnan ohjaajan roolissa tärkeää ei ole pelkästään se, että joku on näyttämässä mallia tai ohjeistamassa. Yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnan ohjaajan on tarkoitus olla läsnä, toimia yhdessä ryhmäläisten kanssa, kohdata ihmiset ja huomioida ihmisten erilaiset tarpeet ja mieltymykset siinä tilanteessa. Music for Health -tyyppinen materiaalipaketti voisi kuitenkin toimia eräänlaisena virkistyskeinona. Esimerkiksi laitoksissa toimivat hoitajat voisivat halutessaan järjestää lyhyen musiikkituokion asiakkailleen materiaalipakettien avulla. Mikäli tällaista toimintaa haluttaisiin edistää, tulisi tämä huomioida osana hoitajien työtä, eikä vain lisätä sitä jo valmiiksi runsaan työ määrän päälle.

4.2.2 Vaihtelevat työtehtävät

Muusikkous ja sen tuoma ammattitaito ei kuitenkaan ole ainoa osa yhteisö- tai hoivamusiikkoutta.

Jotta pääsee toteuttamaan käytännön asiakastyötä, on sitä ennen tehtävä usein massiivinen pohjatyö. Yleisesti yhteisö- tai hoivamuusikon työhön ei yleensä varsinaisesti haeta työntekijöitä, vaan tekijöiden on itse löydettävä työkohteensa, ideoitava työnkuvansa, hankittava rahoitus ja suunniteltava toteutus ja lopulta tehtävä varsinainen työ asiakkaiden parissa. Yhteisö- tai hoivamuusikkous sopii työn muodoltaan hyvin Tara Fenwickin kuvaamaan rajaton työ -käsitteen piiriin (Fenwick 2006, 23-24). Yhteisö- tai hoivamuusikkona työskennellessä kysymys on usein projektiluontoisista töistä, joita voi olla käynnissä useampia yhtäaikaan, eri työnantajille. Yhteisö- tai hoivamuusikkotyötä tehtäessä on oltava valmis hyväksymään työn epävarmuus ja projektiluontoisuus. Kun yhteisö- ja hoivamusiikkityön vaikutuksista saadaan enemmän näyttöä, saattaa myös työsuhteiden luonne muuttua kestävämmiksi.

Toni Honkalan kokemuksen mukaan hoivamusiikkialalta puuttuu tekijöitä, jotka hoitaisivat hallintoa, taloutta ja markkinointia. Laadukkaan sisällön tuottajia on Honkalan tietojen mukaan runsaasti, mutta osaavia taustatyöntekijöitä tarvittaisiin lisää, jotta itse työ mahdollistuisi yhä useammin. Taru Tähti kertoo yhteisömuusikkona toimivansa monenlaisissa tehtävissä, kuten muusikkona, projektisihteerinä tai jopa tuottajana. Nämä kaikki kuuluvat hänen mielestään yhteisömuusikkouden eri tasoihin. Tähti sanoo yhteisömuusikon tehtävän laajasti ajateltuna tarkoittavan sitä, että hän järjestää yhteisölle mahdollisuuksia toimia.

Yhtenä tärkeänä työtä mahdollistavana tekijänä Tähti pitää verkostoitumista. Tähti sanoo, että on osattava solmia suhteita ja käytävä erilaisissa tilaisuuksissa, tai itse järjestettävä tilaisuuksia, joissa voi tavata työn piiriin liittyviä ihmisiä. Taru Tähti kertoo, kuinka hän aluksi koki verkostoitumisen epämiellyttävänä ja vaikeana pakkona. Ajan kuluessa suhteita alkoi löytyä ja hän huomasi verkostoitumisen tarjoamat mahdollisuudet yhteistyön luomisessa ja oman työn mahdollistamisessa ja kehittämisessä. Tähtien kommenttien perusteella verkostoituminen ja suhteiden muodostaminen näyttävät erittäin tärkeinä kulttuurialalla toimittaessa. Työmahdollisuudet löytyvät usein alalla toimivien ihmisten avulla, eikä niinkään yleisistä työpaikkailmoituksista. Verkostoituminen edellyttää omaa aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Alalla aloittavalle henkilölle verkostojen luominen voi olla haastavaa. Esimerkiksi kulttuurialojen opiskelijoille olisi opiskeluvaiheessa hyvä tarjota ohjeita ja mahdollisuuksia harjoitella tätä taitoa. Myös yhteisö- ja hoivamuusikoiden oma ammattiyhteisö voisi auttaa verkostojen muodostamisessa.

Monipuoliset työnkuvat ja vaihtelevat tilanteet vaativat tietynlaista suhtautumista ja luonnetta

yhteisö- tai hoivamusiikkityön tekijöiltä. Taru Tähti sanoo eri puolien korostuvan ympäristö- ja asiakassidonnaisesti. Esimerkiksi vanhainkodeissa korostuu Tähtien mielestä terapeuttilinen puoli, kun taas kouluissa korostuu kasvatuksellinen puoli. Antero Mentu puolestaan sanoo kokeneensa, että ulospäin suuntautunut luonne on tärkeä yhteisömusiikkityötä tehdessä. Ihmisten on pystyttävä luottamaan ryhmän ohjaajaan ja uskottava siihen, että ohjaaja tietää, mitä he ovat tekemässä ja että ohjaaja pitää tätä tekemistä tärkeänä.

Yhtä tärkeitä kuin muusikkous on kuitenkin oma luonteenlaatu ja ulospäinsuuntautuneisuus. Ja se sama juttu mikä on luokanopettajalla, eli kyky ja karisma toimia uskottavasti, niin että kaikki on sitä mieltä, että se juttu mitä tehdään on hieno ja hyvä, eikä tuu epäilystä, että toikin on vähän epävarman tuolla, eihän tästä tuu mitään ja nyt se on epävarmana kun me ei olla osattu. (Mentu 2012.)

Myös Anni Ranta sanoo ulospäinsuuntautuneisuuden ja kommunikaatiotaitojen olevan tärkeitä, koska hoivamusikon on hyvä kokea olonsa luontevaksi vuorovaikutustilanteissa. Ranta penää hoivamusikoilta myös empaattisuutta ja sosiaalisuutta, koska myös ne ovat ihmisten parissa toimiessa äärimmäisen tärkeitä piirteitä. Myös Mentu puhuu sosiaalisen luonteen tärkeydestä. Hänen mielestään tilanteet saattavat olla hyvinkin vaihtelevia ja silloin on pystyttävä sopeutumaan nopeasti ja niissä on pystyttävä kohtaamaan erilaisia ihmisiä, mieluiten vielä niin, että asiasisältö ei kärsi.

Myös Laulunloihittajat-tapaamisissa huomasi sosiaalisen luonteen ja avoimuuden olevan tärkeitä piirteitä. Ikäihmiset halusivat usein jutella ohjaajien kanssa ennen ja jälkeen musiikkituokion, joten vaikutti tärkeältä, että ohjaajat osoittivat kiinnostusta heitä ja heidän asioitaan kohtaan. Usein aihepiirit käsitelivät heidän aiempia musiikkiin liittyviä kokemuksiaan ja muistojaan, mutta myös täysin musiikkiin kuulumattomia asioita. Kun kohtaamistilanne on avoin ja turvallinen, on osallistujien ehkä helpompi ryhtyä kokeilemaan uusia asioita.

Anni Ranta sanoo, että on hyvä olla sinut itsensä kanssa, koska työstään saattaa toisinaan saada negatiivisiakin kommentteja ja arvostelua. Tällöin on syytä olla tilanteen tasalla ja on osattava joko reagoida saatuihin kommentteihin tai tietyissä tilanteissa olla huomioimatta koko asia, Ranta kertoo. Riittävä itsevarmuus työssä on tärkeää kaiken kaikkiaan. Myös Joonas Keskinen puhuu itsevarmuuden tärkeydestä ja kuinka omaa työskentelyä helpottaa, kun uskalletaan luottaa omiin

taitoihinsa.

Itsevarmuus on sellainen, mikä korostuu. Mitä enemmän tekee, sitä enemmän se kehittyy. Itsevarmuus on aika tärkeää. Että ei tarvi olla sellainen ylipositiivinen tyyppi kokoajan, vaan että kykenee olemaan oma itsensä. Jokainen meistä on erilainen, jokainen löytää oman tapansa olla ihmisten kanssa. (Keskinen 2012.)

Myös Antero Mentu puhuu itsevarmuudesta ja siitä, kuinka itsevarmuus kehittyy kokemuksen karttuessa. Hänen mielestään kokemuksen lisääntyessä työskentelytapoja ja menetelmiä oppii tuntemaan paremmin, ja silloin on helpompi luottaa omaan tekemiseen ja tarpeen tullen soveltaa eri toimintatapoja eri tilanteissa. Kokemuksen lisääntyessä tulisi muistaa säilyttää avoin mieli myös uusien toimintatapojen kohtaan, vaikka olisikin jo löytänyt toimivia menetelmiä. Uusien toimintamuotojen avulla voi kehittää omaa työtään entistä monipuolisemmaksi.

Suhteen muodostaminen asiakkaisiin on olennainen osa yhteisö- ja hoivamuusikkoutta. Esimerkiksi ihmisten kunto, ryhmäkoot ja muut tilannesidonnaiset asiat vaikuttavat asiakassuhteen muodostumiseen. Taru Tähti kertoo, että isoissa, noin 30 hengen, ryhmissä vuorovaikutus on melko vähäistä ja eniten huomiota antaa helposti äänekkäimmille henkilöille. Isoissa ryhmissä ohjaajan rooli korostuu Tähten mielestä ehkä jopa liikaa, koska mahdollisuudet henkilökohtaiselle juttelulle tai muistelulle ovat vähäisiä. Hänen mielestään isoissa ryhmissä monet saavat mahdollisuuden osallistua, mutta kohtaaminen jää väistämättä ohuemmaksi kuin pienemmissä ryhmissä. Tähten ja Rannan mielestä erityisesti pienissä ryhmissä kuuntelun taito on todella tärkeää. Ranta jatkaa, että varsinkin vanhusten kanssa pitää pystyä odottamaan ja kuuntelemaan, koska vastauksen saaminen saattaa toisinaan kestää useita minutteja. Rannan mukaan on tärkeää olla läsnä, myös musiikillisesti, eikä kiirehtiä eteenpäin. Hän sanoo, että on oltava asiakkaiden käytettävissä ja annettava aikansa heille. Kuuntelun lisäksi on oltava myös muuten avoin ja valpas.

Sellainen herkkyys on oltava. Niin, sehän on ihmisten kohtaamista. Se kohtaaminen tapahtuu keskustelun lisäksi musiikin avulla. Kyllä niissä usein on tunteet pinnassa, itselläkin huomaa. He liikuttuu, mäki usein liikutun, mutta mulla täytyy olla se työrooli, että en mä voi antaa henkilökohtaisten mielenilmausteni tulla siinä suoraa. (Ranta 2011.)

Myös havainnoinneissani kiinnitin huomiota kuuntelemiseen, aikaan ja kiireen muodostumiseen.

Välillä Laulunlohtijat-ohjaajat mainitsivat kuinka ”alkaa tulla kiire”, ”tänään ei ehditä”, ”ajanpuutteen vuoksi” ja vastaavia lauseita. Ryhmätapaamisia suunnitellessa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että suunnittelee tekevänsä vain sen verran, mihin aika todennäköisesti tulee riittämään. Jos suunnitellut asiat menevätkin nopeammin, voi varalle kehittää lisätoimintaa. Ajan kulumisen ja käsitys ajasta ovat varmasti hyvin erilainen laitoksissa elävillä vanhuksilla kuin työssä käyvillä, verrattain nuorilla henkilöillä.

Ranta toteaa, että ammattitaitoon kuuluu myös omien tunteiden tunnistaminen ja taito siirtää ne käsiteltäväksi asiakaskohtaamisen ulkopuolelle. Hänen mielestään hoivamuusikoille tulisi järjestää mahdollisuus työnohjaukseen, kuten esimerkiksi musiikkiterapeuteille on järjestetty. Rannan mielestä olisi erittäin tärkeätä päästä keskustelemaan työssä tapahtuvista hankalista asioista säännöllisesti jonkun kanssa. Tällaista palvelua hoivamuusikoille eikä yhteisömuusikoille ole ainakaan toistaiseksi olemassa.

Työhön kuuluu suhteen muodostaminen asiakkaisiin, mutta myös työympäristöön ja siellä toimivaan henkilökuntaan on hyvä tutustua. Anni Ranta ja Toni Honkala pohtivat hoivamuusikon asemaa eri työyhteisöissä. Molemmat sanovat, että hoivamuusikoiden työskentelyä pitäisi jotenkin pohjustaa paikan henkilökunnalle. Ranta toteaa, että hoitajien olisi hyvä tietää etukäteen, mitä on tapahtumassa ja miksi toimintaa tehdään. Siten heidän on helpompi hyväksyä hoivamuusikko jäsenekseen työyhteisöön ja näin hoivamuusikon rooli on selkeämpi. Ranta jatkaa, että mikäli hoitajilla on itse mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan, he näkevät miten potilaat saavat iloa ja apua. Ranta kertoo, että tällöin hoitajien asenne on muuttunut positiivisemmaksi hoivamusiikkitoimintaa kohtaan.

Musiikki voisi olla myös osana hoitohenkilökunnan toimenpiteitä. Ranta ja Honkala molemmat toteavat, että sekä potilaille että myös henkilökunnan jaksamiselle olisi hyvä, jos esimerkiksi musiikkia harrastavat tai muuten musiikista innostuneet hoitajat voisivat sisällyttää työhönsä musiikillisen puolen, vaikka edes hyvin pienimuotoisesti. He molemmat kuitenkin tietävät, että hoitohenkilökunnalla on erittäin tiukka työtahti, koska työntekijöitä on usein liian vähän. Ranta toteaaakin, että tarvittaisiin melkoinen asennemuutos, jotta vaikkapa laulu katsottaisiin osaksi hoitajien arkea. Rannan mielestä musiikkitoimintaa tulisi sisällyttää hoitajien työhön vain mikäli se olisi hoitajan oma tahto.

Honkala on samaa mieltä siitä, että musiikki voisi kuulua myös hoitajien työn piiriin, heidän itse niin tahtoeensa. Kuitenkin varsinaiset musiikkituokiot voisi toteuttaa ulkopuolinen henkilö, jonka roolin tulisi olla työyhteisölle selkeä ja tuokiot olisivat säännöllisenä osana laitoksen muuta toimintaa. Myös Tähti puhuu ilmapiirimuutoksen tarpeellisuudesta, jotta musiikki voisi olla laitoksissa suuremmassa roolissa. Hän sanoo johtotason olevan yleensä hoitohenkilökuntaa innostuneempi vastaanottamaan erilaisia kulttuuripalveluita laitoksiinsa. Tähti kuitenkin toteaa, että johtajat eivät välttämättä ymmärrä, minkälaisia muutoksia työpaikalla ja sen ilmapiirissä olisi tehtävä, jotta hoitohenkilökunta saattaisi lähteä helpommin mukaan. Tähtien mielestä ihmiset voivat ajatella hoitamisen tarkoittavan hyvinkin erilaisia asioita.

Mikäli yhteisö- tai hoivamusikoiden toiminta ja toimenkuva ovat täysin vieraita työkohteen varsinaiselle henkilökunnalle, on helppo ymmärtää heidän mahdollinen kielteinen suhtautuminensa. Yleensä toiminta esitellään paremmin kohteen johtohenkilökunnalle, eikä niinkään varsinaista asiakastyötä tekeville henkilöille. Jotta yhteisö- ja hoivamusikoiden tärkeys ja hyödyllisyys tulevat näkyviksi, tarvitaan asennemuutosta jo poliittisesta päätöksenteosta lähtien. Yhteisö- ja hoivamusikoiden kaltaisen toiminnan tärkeys tunnustetaan jo osittain, mutta tämän tulisi näkyä vielä selkeämmin. Jotta toiminnan vaikutukset ja merkitys saadaan kunnolla esiin, vaaditaan myös poliittisilta ja taloudellisilta toimijoilta enemmän rohkeutta ja pitkäjänteisempää halua satsata yhteisö- ja hoivamusikoiden toimintaan.

4.3 Koulutus

Yhteisö- ja hoivamusikoille ei ole vielä olemassa virallista tutkintoon johtavaa koulutusta. Haastattelemiini henkilöt tekevät työtään soveltaen omaa koulutustaustaansa, käymään kursseja ja muuten elämässä omaksumiaan tietoja ja taitoja. Haluan selvittää, millaiselle koulutukselle olisi kysyntää ammattia jo harjoittaneiden mielestä. Kaikki haastateltavani ovat opiskelleet etnomusikologiaa, selvitan myös sen merkitystä yhteisö- ja hoivamusikoiden toiminnassa.

4.3.1 Korkeakoulutuksen merkitys

Haastateltavani puhuivat koulutuksen merkityksestä ja siitä, kenelle koulutus olisi ensisijaisesti

suunnattu. Taru Tähti sanoo, että koulutus antaisi tietynlaista varmuutta työn tekemiseen.

Mä olen monesti ajatellut, että kuinka kiva se olis jos mulla olis tähän jotain koulutusta. Et kun ne on oikeastaan vasta tulossa. [- -] Mä en varmaankaan enää menis koulunpenkille, että mulle riittää tää tohtorihomma, mutta kyllähän se koulutus sitä ammatillista identiteettiä luo. Se tekee myös ammattinimikkeen olevaksi. (Tähti 2012.)

Tähti kertoo lisäksi, että hänelle on useasti sanottu, että hänen ammattinsa ei ole varsinainen oikea ammatti. Hän jatkaa, että monet ovat sanoneet hänen työllistyvän paremmin, mikäli hän kouluttautuisi sellaiseen työhön, jonka myös muut tietävät ja tuntevat.

Kun ammatilla on selkeä koulutus ja sen suhde muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin on selkeä, on myös alaan perehtymättömien helpompi ymmärtää, mistä ammatissa on kysymys. Kuten Tähti toteaa, koulutusohjelmat yhteisö- tai hoivamuusikon tyypin työhön ovat vasta tulossa tai aluillaan. Jotta koulutusohjelmia toteutetaan, tarvitsee työntekijöille olla todistetusti kysyntää (Lehtonen 1989a, 53-59). Yhteisö- ja hoivamuusikoiden työlle olisi selkeästi kysyntää, mutta työn taloudellinen kannattavuus vaatii vielä monien mielestä todisteita. Kannattavuuden todistamiseen tarvitaan pilottikokeiluja, mutta myös pitempiaikaista toimintaa, jotta toiminnasta syntyvät vaikutukset tulevat kunnolla näkyviin.

Kaikilla haastatelluillani on taustallaan etnomusikologiaopintoja ja osalla lisäksi muitakin korkeakouluopintoja. Etnomusikologian peruseriaatteisiin kuuluu ajatus tutkia ilmiöitä niiden omassa kontekstissaan kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Etnomusikologiassa, kuten tieteessä yleensä, pyritään olemaan arvottomatta tutkittavia ilmiöitä. Etnomusikologiassa tämä näkyy selkeästi esimerkiksi eri musiikkityylejä tutkittaessa; musiikkia ei pyritä arvioimaan musiikkityylien vertailulla, vaan musiikkia tutkitaan sen omassa kontekstissa. (Kurkela ym. 2003, 53.)

Haastatelluistani kukaan ei ole sitä mieltä, että korkeakoulututkinto olisi suoranaisesti pakollinen yhteisömuusikon tai hoivamuusikon työtä tehdessä. He kaikki kuitenkin uskovat yliopisto-opintojen vaikuttaneen ajatteluunsa ja suhtautumistapoihinsa niin, että yhteisö- ja hoivamuusikon työtä on helpompi tehdä onnistuneesti, kun taustalla on laaja koulutus. Mentu sanoo yliopistokoulutuksen ennemminkin muodostaneen rakenteita ja käsityksiä alitajuntaan, kuin antaneen suoraan varsinaisia taitoja. Keskinen puolestaan sanoo yliopisto-opintojen auttaneen häntä esimerkiksi siinä, että on

helpompi tehdä työhön liittyviä raportteja ja hakemuksia, kun yliopistossa on tottunut analysoimaan omia tekemisiään. Keskinen sanoo yliopisto-opintojen, ja erityisesti etnomusikologian opintojen, vaikuttaneen laaja-alaisemminkin hänen ajattelutapoihinsa. Hän kertoo esimerkiksi muuttuneensa opintojensa myötä paljon kriittisemmäksi suhteessa tietoon ja sen paikkansapitävyyteen ja alkuperään.

Kaikki haastateltuni myös mainitsevat etnomusikologian opiskelun auttaneen heitä muodostamaan laajan yleisen ja musiikillisen sivistyksen. Anni Ranta sanoo etnomusikologiaopintojen kehittäneen hänen musiikillista avarakatseisuuttaan ja lisänneen tietoa erilaisista musiikkikulttuureista. Hän kertoo, että asiakkaille tuntematon musiikkityyli toimii erityisesti sellaisissa tilanteissa, kun musiikin ei ole tarkoitus herättää asiakkaassa vahvoja tunteita tai muistoja. Myös Ranta kertoo etnomusikologiaopintojen laajemmasta epäsuorasta vaikutuksesta.

Onhan toi meidän koulutus tosi yleissivistävä, tai ainakin mä koin että etnomusikologia on myös yleissivistävää sillä lailla, että ymmärtää yhteyksiä yhteiskunnassa ja jotenkin se kulttuurintutkimuksen näkökulma. Ainakin mulla on se, että ihmisten kohtaaminen on tärkeää. Se, että on yleissivistävä laaja koulutus, uskon että sillä on vaikutus miten kohtaa muita ihmisiä ja miten ajattelee oman roolinsa. (Ranta 2011.)

Taru Tähti puhuu etnomusikologiaopintojen piilevästä vaikutuksesta. Hän uskoo musiikin- ja kulttuurintutkijakoulutuksen muokanneen tapaa katsoa asioita ja käsitystä omasta itsestä. Tähti sanoo koulutustaustansa vaikuttavan eri tilanteissa toimiessa, vaikka sitä ei osakaan aina tunnistaa. Hän uskoo opintojensa tuoneen mukanaan myös analyttisen ajattelukyvyn. Myös Tähti uskoo, että hänen musiikillinen tuntemuksensa olisi huomattavasti suppeampi ilman etnomusikologiaopintoja.

Myös Antero Mentu puhuu etnomusikologiaopintojen tuomasta laajasta sivistyksestä, jonka hän kokee hyödylliseksi työssään. Hän sanoo opintojensa vaikuttaneen paljon erityisesti hänen käsitykseensä musiikista ja musikaalisuudesta sekä hänen tapaansa suhtautua musiikkiin. Mentu kuitenkin sanoo, että hänen tekemässään työssä tutkinto on toissijaisessa asemassa.

Mun mielestä tähän työhön ei tarvi olla korkeakoulututkintoa eikä välttämättä ylipäätään mitään tutkintoa. Mutta tää ei ole missään nimessä tätä työtä tai mitään sellaista halventava tai alentava kommentti. Mä en usko siihen, että tätä pystyy tekemään kuka

tahansa, vaan ennen kaikkea oikea luonteenlaatu ja tapa käsitellä asioita on tässä hirveän tärkeä. Ja mun mielestä ihmisellä joko on se tai sitten ei ole. Ja tottakai pystyy jalostamaan tällaisia asioita, mutta ihmiset on erilaisia ja ihmisille sopii erilaiset jutut.
(Mentu 2012.)

Mentu muistuttaa vielä, että koulutuksessa ei kuitenkaan ikinä opi juuri sitä, mitä työn puitteissa tulee varsinaisesti tekemään. Koulutuksesta saa toki rakennuspalikoita ja eväitä tulevaisuutta varten, mutta samat asiat voisi Mentun mielestä opiskella itsenäisesti. Koulutuksen yhteydessä oppiminen tapahtuu Mentun mielestä ehkä vain vähän helpommin, kun esimerkiksi oppimateriaaleja ei tarvitse etsiä itse. Mentu toteaa, että oppiminen kuitenkin lähtee jokaisesta itsestään. Joonas Keskinen puolestaan sanoo uskovansa periaatteessa kenen tahansa halutessaan pystyvän oppimaan yhteisömusiikkityössä tarvittavat tärkeät asiat, eli tarvittavat musiikilliset taidot ja toisen ihmisen kohtaamisen. Keskinen toteaa, että tähän täytyy kuitenkin löytyä oma henkilökohtainen kiinnostus.

Anni Rannalla on yliopistotutkinnon lisäksi myös musiikkiterapeutin koulutus. Ranta sanoo toteuttavansa hoivamusiikkituokiota suurimmaksi osaksi musiikkiterapiakoulutuksen puolelta saaduilla menetelmillä. Ranta ei osaa suoranaisesti erottaa, milloin hän toteuttaa musiikkiterapiatuokion ja milloin hoivamusiikkituokion, koska ne liittyvät niin läheisesti toisiinsa. Rannan mielestä musiikkiterapian perusteet tulisi sisällyttää hoivamusikon koulutukseen, koska niissä käydään läpi esimerkiksi erilaisia asiakaskohderyhmiä, niiden erityispiirteitä ja sitä, miten eri ryhmiä tulisi kohdata. Lisäksi musiikkiterapian perusteisiin kuuluu erilaisia menetelmäpajoja, eli miten esimerkiksi aloitetaan musiikkituokio ihan käytännössä. Ranta toteaa, että musiikkiterapian perusteet sisältävät tietoa myös musiikin vaikuttavuudesta ja sen eri ominaisuuksista. Rannan mielestä kaikkien hoivamusikoiden tulisi ymmärtää, mikä musiikissa vaikuttaa ja miksi musiikki vaikuttaa tunteisiin ja ajatuksiin.

Myös Honkala pohtii korkeakoulutuksen tarpeellisuutta hoivamusiikkityössä. Hän sanoo koulutuksen olevan aina hyväksi ihmiselle, mutta hän pyrkii katsomaan asiaa myös yhteiskunnallisesta ja realistisesta näkökulmasta. Tällöin vastaan tulevat esimerkiksi taloudelliset ja ajalliset rajat. Hänen mielestään yhteiskunnallisesti kannattava ja kuitenkin riittävä koulutus hoivamusikolle voisi olla esimerkiksi muusikon koulutus, jonka lisäksi, tai osana sitä, olisi opiskeltu Hoivamusiikki-koulutusmoduulin tyyppinen opintokokonaisuus. Jos hoivamusikoksi

haluavalla henkilöllä on musiikilliset taidot hallussaan, suurimmaksi haasteeksi nousee Honkalan mielestä kohtaaminen ja sen opetteleminen.

Anni Rannan mielestä koulutus hoivamusiikkityötä tehtäessä ei ole pakollinen, vaan tärkeämpää on tietynlainen luonne. Koulutuksen tarpeellisuus liittyy hänen mielestään osittain myös hoivamusiikkitoiminnan toteutustavasta.

Niin, se millainen hoivamusiikkikon koulutustausta tulisi olla varmaan riippuu siitä, millaista hoivamusiikkitoimintaa sä teet. Mutta kyllä mun mielestä lähtökohta olis jonkinlainen musiikin harrastuneisuus. Ja itse oon huomannu, että laulu on tosi tehokas kontaktin ottamiseen ja sen ylläpitämisen. Ainakin jonkinlainen laulutaito olis hyvä olla. Mun mielestä ei välttämättä tarvi olla koulutusta, mutta sellainen luonne, että tykkää olla kontaktissa muihin ihmisiin ja on kiinnostunut muiden ihmisten asioista. (Ranta 2011.)

Sekä Taru Tähti että Anni Ranta sanovat kohtaamisen taidon olevan erittäin tärkeätä yhteisö- tai hoivamusiikkityön käytännön toteutuksessa. Kohtaamisen taito ei heidän mielestään ole suoraan sidoksissa koulutukseen, vaan siihen vaikuttavat monet asiat, kuten oma luonne.

4.3.2 Koulutuksen kohderyhmät ja sisällöt

Yhteisö- ja hoivamusiikkikoulutuksen kohderyhmiä pohtiessaan Toni Honkala sanoo olevan mahdollista, että hoivamusiikkityöhön hakeutuu jo lähtökohtaisesti ihmisiä, joilla on valmiuksia ja halua pyrkiä suopeaan kommunikaatioon ja tietynlaiseen empatiaan. Honkala näkee Hoivamusiikki-koulutusmoduulissa haasteena ja vahvuutena olevan erilaiset opiskelijaryhmät. Honkala kuvailee, että konservatorion puolelta tulleilla opiskelijoilla vahvuutena on musiikillinen osaaminen, kun taas sosiaali- ja terveysalan puolelta tulevilla opiskelijoilla erilaisten ihmisten kohtaaminen on luonnollinen osa normaalia työpäivää.

Eri alan opiskelijoiden päinvastaisten vahvuuksien vuoksi opiskelijoiden työharjoittelun suorittaminen yhdessä on varmasti hyödyllistä. Honkalan kommenttien perusteella myös varsinaisessa työelämässä yksi toimiva toteutustapa voisi olla samanlainen; vahva musiikillinen osaaja ja sosiaali- ja terveysalan ammattilainen voisivat toimia yhdessä. Tällöin nimenomaan lyhyehkö Hoivamusiikki-koulutusmoduulin tyyppinen kurssi olisi erittäin sopiva ja mahdollinen

myös jo työelämässä oleville henkilöille.

Myös Keskinen ja Mentu pohtivat, minkä tyyppinen koulutus tai kurssi antaisi eväitä yhteisö- tai hoivamusikon tehtäviin. Keskinen uskoo, että esimerkiksi sairaanhoitaja, jolla ei ole musiikillista harrastuneisuutta taustalla, pystyisi kuitenkin lyhyehkön kurssin avulla liittämään työhönsä jonkinlaisia musiikillisia toimia. Toiminta olisi luonnollisesti erilaista kuin esimerkiksi Keskinen ja Mentun vetämä Laulunlohtijat-projekti, koska heillä on takanaan vuosien musiikkiharrastuneisuus ja musiikkialan koulutus. Keskinen mielestä lyhyet musiikkikurssit voisivat olla kaiken kaikkiaan hyväksi ihmisille ja heidän työnteolleen, vaikka ne eivät siirtyisikään konkreettisina toimina asiakastyöhön asti. Keskinen ja Mentu molemmat tähdentävät, että luovaan toimintaan perehdyttävälle kurssille osallistuvien ihmisten oma kiinnostus on erittäin tärkeää. Kurssille puoliksi pakotetut ihmiset tuskin saisivat siitä paljoakaan irti, vaan lähtökohtainen kiinnostus asiaa kohtaan tulisi olla olemassa jokaisessa osallistujassa itsessään.

Taru Tähti on pitänyt myös vanhustentalon hoitohenkilökunnalle musiikkituokiota. Tuokioiden yksi tarkoitus on ollut osoittaa, kuinka jo vähäisillä musiikillisilla taidoilla pystyy tekemään jonkinlaista musiikkitoimintaa yhdessä vanhusten kanssa. Tähti lisää, että tarkoituksena on myös osoittaa, miten mukavaa musiikin kanssa toimiminen on ja miten hienoja kokemuksia sen avulla voi saada. Hän kuitenkin painottaa, että ajatuksena ei ole millään tavalla painostaa hoitajia käyttämään musiikkituokioissa tekemiään asioita työssään, vaan sen tulee perustua omaan tahtoon.

Myös Toni Honkala haluaisi, että sosiaali- ja terveysalalla työskentelevillä henkilöillä olisi mahdollisuus tutustua erilaisiin tapoihin, miten musiikkia voisi hyödyntää työssään. Hän uskoo Hoivamusiikki-koulutusmoduulin olevan yksi väylä, jossa musiikin monipuolisiin käyttömahdollisuuksiin voi tutustua. Honkala toivoo, että esimerkiksi Hoivamusiikki-koulutusmoduulin, tai vastaavan koulutuksen, kautta laitoshenkilökunta tulisi tietoiseksi siitä, miten musiikkia voisi käyttää ja he ehkä yhdistäisivät musiikkia työnsä lomaan. Lisäksi Honkala toivoo, että Hoivamusiikki-koulutusmoduuli -tyyppisten koulutusten kautta laitoksissa toimiva henkilökunta oppisi tietämään ja sitä kautta ymmärtämään, mikä yhteisö- tai hoivamusiikkitoiminnan idea on. Honkala sanoo, että laitoksen henkilökunnan ymmärtäessä, mistä on kysymys, yhteisö- tai hoivamusikoiden on helpompi tehdä työtään ja ilmapiiri on todennäköisesti myönteisempi. Honkalan mukaan koulutus voisi näin toimia siltana eri toimijoiden välillä.

Honkala pohtii Hoivamusiikki-koulutusmoduulin soveltuvuutta myös muille kohderyhmille tämänhetkisten konservatorio-opiskelijoiden ja sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiden lisäksi. Hänen mielestään Hoivamusiikki-koulutusmoduuli olisi sisällöltään siirrettävissä sellaisenaan myös muihin ympäristöihin, yhtenä kohderyhmänä voisivat olla yliopisto-opiskelijat tai ammattikorkeakouluopiskelijat. Honkala sanoo, että ammattikorkeakoulupuolella kohderyhmänä voisivat olla esimerkiksi muusikon, musiikkipedagogin tai sairaanhoitajan tutkintoon opiskelevat henkilöt, kun taas yliopistopuolella soveltuvia aloja voisivat olla esimerkiksi musiikintutkimus, sosiaalitieteet sekä terveystieteet. Ongelmana tässä Honkala näkee koulutuksen mielekkyyden siinä mielessä, että eri koulutusasteilta valmistuttaisiin samoihin töihin. Hän aprikoi, onko järkevää suorittaa korkeakoulututkintoa, jos samassa tehtävässä pärjää lyhyemmälläkin tutkinnolla. Honkala pohtii myös rahoitusongelmia, ja epäilee, että korkeakoulut eivät saisi tukea tällaiseen koulutukseen, joka pystyttäisiin toteuttamaan myös ammattikoulutasolla.

Honkala kuitenkin puoltaa Hoivamusiikki-koulutusmoduulin soveltamista myös korkeakouluihin niin, että korkeakouluista valmistuvat henkilöt sijoittuisivat enemmän suunnittelu- ja organisointipuolelle, kun taas ammattikoulutasolta valmistuvat opiskelijat olisivat enemmän käytännön tekijöitä. Vaikka sijoittuisikin muualle kuin varsinaiseen käytännön työhön, Hoivamusiikki-koulutusmoduulin tyyppinen koulutus tarjoaisi tarvittavaa tietämystä toimintakentästä. Perustietämyksen omaavat opiskelijat voisivat tämän jälkeen erikoistua kukin omalle vahvuusalueelleen omien mieltymystensä mukaan.

Ne koulutusmoduulit antais vaan ne tietyt puitteet, tiettyjä työvälineitä, semmosia katselemisen tapoja niihin asioihin. Että semmonen ydinosaaminen tulis jotenkin sieltä koulutuksesta, että tietää mitä lähtee kehittämään, että löytäis sitä omaa juttua, että mikä sopii itelle parhaiten, tai miten mä haluan tässä hommassa kehittyä. (Honkala 2011.)

Taru Tähti pohtii myös koulutuksen eri tasoja ja sisältöjä. Hän sanoo, että koulutuksen tulisi sisältää käytännönläheistä opetusta ja harjoittelua. Hänen mielestään korkeakoulututkinto ei ole pakollinen. Korkeakoulututkinto voisi olla väylä syventyä ja tutkia tarkemmin tiettyä aihepiiriä. Anni Ranta ja Toni Honkala kertovat molemmat, että hyvä harjoittelu- tai opiskelumuoto olisi esimerkiksi sellainen, jossa toimitaan kokeneemman hoivamusikon kanssa varsinaisissa työtilanteissa. Anni Ranta sanoo, että parhaiten eri menetelmiä oppii kuuntelemalla ja katselemalla ja itse kokeilemalla.

Hän huomioi myös sen, että itseään on vaikea havainnoida samalla kun toimii, mutta jos pystyy seuraamaan toisen työskentelyä, voi havainnoida sekä hoivamuusikon että myös asiakkaan toimintaa.

Ranta sanoo, että myös koulutuksen jälkeen hoivamuusikot voisivat työskennellä työpareina, joko niin että kaksi hoivamuusikkoa työskentelee yhdessä, tai niin, että hoivamuusikon mukana olisi joku hoitohenkilökunnasta. Ranta kertoo, että hänen toiminnassaan joskus on ollut mukana työpaikan hoitajia. Hänen mielestään on ollut hyvä, että hoitaja on tuntenut asiakkaat jo entuudestaan ja että hänen kanssaan on voinut jakaa kokemuksia ja tunteita, joita syntyy toiminnan lomassa. Myös Laulunlohtijät-tapaamisia havainnoidessani huomasin, että tutun hoitajan läsnäolo ja kannustukset rohkaisivat asiakkaita osallistumaan. Kun hoitaja tuntee asiakkaansa hän myös tietää paremmin, miten asiakkaan kanssa kannattaa toimia. Parityöskentelyssä yhtenä mahdollisuutena voisi olla myös poikkitaiteellisen toiminnan toteuttaminen. Yhdessä voisi toimia esimerkiksi musiikkialan taitaja sekä kuvataiteen ammattilainen. Eri alojen ammattilaisten toimiessa yhdessä toiminnan toteutusmuotojen kirjo olisi erittäin monipuolinen.

Laulunlohtijät-havainnointini perusteella pidin erittäin hyvänä asiana, että Keskinen ja Mentu toimivat parina. Kun heitä oli kaksi, toinen pystyi valmistelemaan esimerkiksi äänityslaitteiston pystyttämistä samalla, kun toinen pystyi harjoittelemaan äänitettävää laulua ryhmäläisten kanssa. Myös rennon ilmapiirin luomisen kannalta paritoiminta oli hedelmällistä. Ryhmien ikäihmiset olivat välillä vastahakoisia soittamaan tai laulamaan, usein vedoten siihen, että he eivät osaa. Havaintojeni mukaan Keskinen ja Mentu pystyivät hyvin yhteisellä jutustelullaan ja vitsailullaan laskemaan osallistumisen kynnyksiä. Myös ryhmän jakaminen osiin ja näiden osien erikseen ohjaaminen luonnollisesti helpottuu, kun ohjaajia on kaksi.

Yhtenä keskeisenä haasteena koko yhteisö- ja hoivamusiikkialan toiminnassa on rahoituksen hankkiminen. Honkala toteaa, että toimintaan kaivattaisiin ”järjestöjyriä”, jotka hallitsisivat organisoinnin, suunnittelun ja talouspuolen. Mikäli yhteisö- tai hoivamusiikkityötä opiskeltaisiin korkeakoulutasolla, olisivat nämä talous-, hallinto- ja markkinointitaidot Honkalan mielestä yksi hyvä opintokokonaisuus. Kun alalla olisi enemmän ammattitaitoisia taustatoimijoita, myös käytännöntyön toteuttaminen mahdollistuisi paremmin. Myös Taru Tähti puhuu rahoituksen hankkimisen haasteista. Hän kertoo, että apurahahakemusten tekeminen oli hänelle aluksi hyvin hankalaa. Tähti sanoo, että olisi mielellään ottanut vastaan neuvoja apurahahakemusten laatimiseen,

mutta hän ei tiennyt miltä taholta apua voisi pyytää. Hän sanookin, että rahanhankintataitoja olisi hyvä opettaa jo koulutuksen yhteydessä.

Haastateltavieni kommenttien perusteella rahanhankintataitojen ja järjestötoiminnan osaamisen lisäksi tärkeitä opiskelukokonaisuuksia olisivat ylipäätään yrittäjyyteen liittyvät taidot. Yhteisö- ja hoivamusiikkitoimintaa toteuttavat tekijät toimivat usein joko omalla toiminimellään tai jonkin yhdistyksen tai osuuskunnan kautta. Toimintaan kuuluu usein myös tiettyjen taloudellisten ja byrokraattisten velvoitteiden suorittaminen, joka saattaa olla hyvin haastavaa varsinkin työuran alussa. Yhteisö- tai hoivamusiikkitoimintaan tähtäävää koulutusta suunniteltaessa tulisi huomioida myös varsinaista asiakastyötä edeltävät askeleet, joiden suorittamiseen tarvitaan hyvin erilaisia taitoja asiakaskohtaamisiin verrattuna.

4.4 Musiikin välineellisyys

Kun kyseessä on yhteisömuusikon tai hoivamuusikon työ, musiikki on siinä erottamattoman tärkeässä osassa. Tässä luvussa selvitän, millaisena haastateltavani kokevat musiikin merkityksen ja aseman työnsä yhteydessä. Pohdin musiikin mahdollista välineellistä asemaa ja musiikillisen prosessin merkitystä suhteessa toiminnasta syntyviin lopputuloksiin. Musiikki on yhteisö- ja hoivamusiikkityössä lähtökohtaisesti erilaisessa roolissa kuin perinteisen esittävän taiteen piirissä. Musiikin monipuoliset ominaisuudet ja käyttömahdollisuudet tulevat näkyviksi haastateltujeni kertoessa, millaisena he kokevat musiikin omassa työssään.

4.4.1 Musiikki eri konteksteissa

Taru Tähti sanoo musiikissa olevan kaksi puolta, kun hän miettii sitä työnsä kannalta. Työn suunnitteluvaiheessa korostuu musiikin välineellisyys, kun taas itse työssä välineellisyys väistyy pois kokemuksen ja kokemisen tieltä. Tähdän mukaan nuo puolet ovat olemassa päällekkäin, mutta painottuvat eri tilanteissa eri tavoin.

Toisaalta tuntuu että oon kammottavan välineellinen. Et kun suunnittelee näitä juttuja, niin sehän on pelkkä väline se musiikki siinä. Mut siinä hetkessä kun sen ihmisen kohtaa ja

musiikki tehdään, niin silloinhan se ei oo väline, vaan silloin siinä ollaan sen musiikin takia. Sen takia että sitä on kiva yhes tehä ja se herättää meissä jotain ja silloin se musas oleminen on se juttu. (Tähti 2012.)

Tähti toteaa, että toimiessaan musiikin parissa asiakkaidensa kanssa, musiikin välineellisyys on unohdettava. Hänen mielestään toiminnan kautta syntyvät kokemukset saattavat jäädä muutoin huomaamatta. Tähti kertoo, että erilaisissa tilanteissa musiikin välineellistä asemaa on korostettava eri tavoin. Esimerkiksi keskusteltaessa yhteisömusiikkityöstä työkohteena olevan laitoksen henkilökunnan kanssa, on hänen mielestään tuotava selkeästi esiin työn kuntouttavat ja hyvinvointia edistävät vaikutukset. Tällöin on siis korostettava musiikin välineellistä merkitystä. Välineellisyyden korostamisella hän tähtää siihen, että myös hoitohenkilökunta näkisi yhteisömusiikkityön monipuoliset vaikutukset, eikä pitäisi toimintaa pelkästään viihteenä. Myös Mentu on samaa mieltä siitä, että omasta yhteisömusiikkityöstä ja sen merkityksistä täytyy puhua eri tavoin eri tilanteissa. Hän kokee, että musiikin käytön hyvinvointivaikutuksia on tuotava painokkaasti ja monipuolisesti esiin esimerkiksi silloin, kun haetaan projektirahoitusta. Mentu painottaa, että musiikin tekemisellä tai musiikista nauttimisella on kuitenkin aina vaikutuksensa, vaikka toiminnan tavoitteena ei varsinaisesti olisi pyrkiä vaikuttamaan.

Myös Joonas Keskinen puhuu musiikin välineellisyyden korostamisesta eri yhteyksissä. Hän pohtii erityisesti sitä, onko oikein, että musiikin käyttöä esimerkiksi vanhustyössä pitää perustella niin vahvasti terapeuttisilla vaikutuksilla. Keskinen mielestä ihmisillä pitäisi olla oikeus nauttia elämästä ja tehdä haluamiaan asioita ilman, että tämän tekemisen täytyisi olla välineenä joillekin muiden asettamille, laaja-alaisemmille tavoitteille. Keskinen tuo esiin myös laajemman huolensa siitä, että musiikki- ja taidetoimintaa ylipäättään joudutaan liaksi perustelemaan niiden hyvinvointia edistävillä vaikutuksilla, eikä enää arvosteta niitä sellaisenaan. Keskinen kokee musiikin käytön hyvinvointityön yhteydessä toki arvokkaaksi ja hyödylliseksi, mutta hänen mielestään liian usein esimerkiksi akateemisessa maailmassa taideaineiden itseisarvo tulee korvatuksi taiteen sovelluksilla. Keskinen mielestä musiikintutkimusala joutuu korkeakoulupolitiikassa liikaa perustelemaan omaa olemassaoloaan.

Antero Mentu näkee taiteen ja muiden alojen yhteistyön hyvin positiivisena asiana. Hän ei usko taiteen muuttuvan vain osaksi erilaisia sovelluksia, vaan uskoo, että ihmiset haluavat aina kokea ja käyttää taidetta muillakin tavoin. Mentun mielestä musiikin, tai minkä tahansa taiteen, käyttö

yhteisötaideprojekteissa tuo taiteen ehkä lähemmäksi sen aiempaa asemaa, eli keskelle yhteiskuntaa. Musiikin käytössä eri ympäristöissä tai tarkoituksissa on Mentun mielestä kyse vain musiikin eri ilmenemismuodoista.

4.4.2 Prosessin ja lopputuloksen suhde

Joonas Keskinen sanoo musiikillisen tekemisen olevan tärkeää sekä prosessin että lopputuloksen kannalta. Lopputulos on hänen mielestään tärkeä sen vuoksi, että tekijät itse kokisivat tekemänsä asiat tärkeiksi. Keskinen mielestä itse prosessi on myös tärkeä, jotta ihmiset saavat tekemisestä luovan työskentelyn kokemuksen ja tekemisen mahdollistamat muut positiiviset vaikutukset. Jos lopputulosta ajateltaisiin samantekevänä, se veisi Keskinen mielestä pohjan myös koko prosessilta.

Erityisesti tän Laulunloihittajat-hankkeen myötä on selkeytynyt, että ne ryhmäläiset ovat tosi kriittisiä siitä, mitä tehdään. Ja niiden ei voi antaa tehdä sellaista huonoa, koska sitten se vie pohjan koko hommalta. Vaikka tavallaan vois sanoa, että prosessi on tärkeämpi kuin lopputulos, niin lopputulos on kuitenkin aika olennainen osa sitä prosessia. (Keskinen 2012.)

Keskinen puhuu myös käytettävien resurssien vaikutuksesta prosessiin ja lopputulokseen. Hänen mielestään pitkäkestoinen projekti tarjoaa parhaat mahdollisuudet kaikkia tyydyttävän lopputuloksen saavuttamiseksi ja myös mahdollisimman palkitsevan prosessin aikaansaamiseksi. Keskinen toteaa, että lyhytkestoisissa projekteissa tavoitteet ja niiden määrittely on lähtökohtaisesti erilaisia. Tapaaminen saattaa olla vaikkapa kertaluontoinen, jolloin hänen mielestään tarkoituksena on esitellä ja tehdä erilaisia juttuja ja pitää hauskaa.

Antero Mentun mielestä prosessi on sinänsä tärkeämpi, mutta mikäli lopputuloksen laadun merkitys sivuutetaan kokonaan, prosessi muuttuu tyhjäksi osallistujillekin. Mentu tähdentää sitä, että aina on mahdollista yrittää täysillä niiden resurssien mukaan, mitä kulloisessakin tapauksessa on käytettävissä. Jos näitä kaikkia resursseja ei käytetä, silloin kyse on Mentun mielestä alisuoriutumisesta. Mentu toteaa, että yhteisötaiteessa ylipäätään tärkeätä on toimia ryhmän tarpeista käsin. Hän jatkaa, että ryhmien ollessa erilaisia ja niiden koostuessa erilaisista ihmisistä lopputulos on luonnollisesti erilainen. Mentun mielestä silloin tulevat esiin musiikin tekemisen ja taidemuotojen erilaiset tasot.

Tulkintani mukaan tärkeänä ajatuksena yhteisö- ja hoivamusiikkityössä onkin juuri musiikin saavutettavuus ja kaikkien oikeus musiikilliseen toimintaan. Musiikilliseen tekemiseen on siis mahdollista osallistua omista musiikillisista taidoista riippumatta. Yhteisö- ja hoivamusiikkitoimintaan osallistuminen on mahdollista hyvin erilaisille ryhmille, koska musiikkia pystyy soveltamaan käytäntöön monin eri tavoin, ryhmän tarpeita lähtökohtana käyttäen. Mikäli musiikki olisi toiminnan varsinaisena kohteena ja pelkästään itsetarkoituksena, musiikin käyttötavat ja suhtautuminen lopputulokseen olisivat todennäköisesti toisenlaisia ja yhteisö- tai hoivamusiikkitoiminta siirtyisi lähemmäs perinteisiä musiikkitoiminnan arvoja.

Erilaisten ryhmien kanssa musiikillinen lopputulos on aina erilainen. Mikäli työssä käytetään valmista musiikkia, myös silloin on huomioitava ryhmien erilaisuus. Toni Honkala puhuu musiikin välineellisyydestä juuri valmiin musiikin käytön yhteydessä. Hän sanoo, että hoivamusikon on huomioitava käytettävää musiikkia valitessaan esimerkiksi se, millaiseen musiikkiin kukin on tottunut, eri ikäisten ihmisten erilaiset kuuntelutottumukset ja erilaiset musiikkityylit. Hoivamusikon on tällöin huomioitava, millainen musiikki kuhunkin mahdollisesti vaikuttaa. Myös Anni Ranta puhuu samanlaisista huomioista, ja tuo esiin musiikinkuuntelun monipuolisia mahdollisuuksia. Hän sanoo musiikinkuuntelun tarjoavan väylän käyttää musiikkia välineenä myös sellaisten ihmisten kanssa, jotka eivät koe luontevaksi esimerkiksi laulaa tai soittaa itse.

Musiikki toimii välineenä, mutta samalla myös itse tarkoituksena. Musiikin vaikutukset eivät ole kuitenkaan vain tiettyjä tavoiteltuja vaikutuksia, vaan yhdessä tekeminen ja musiikin tuomat kokemukset vaikuttavat myös laajemmin. Musiikin ollessa tekemisen keskiössä, on tärkeää, miten itse tekijät ymmärtävät musiikin ja sen mitä he ovat tekemässä. Antero Mentu puhuu siitä, miten hän toivoo ryhmäläistensä näkevän musiikin monipuolisuuden ja musiikin tekemisen erilaiset mahdollisuudet.

Itellä on just se, että pyritään saamaan aikaan ymmärrys siitä, että on erilaisia tapoja tehdä musiikkia ja on myös eri tasoja siinä, että miten tehdään musiikkia. Esimerkiksi jonkun kyläpelimannin soitto viululla ja Pekka Kuusiston soitto viululla. On kyse samasta asiasta, mutta eri tasoista. Pyritään pääsemään irti siitä yhdestä oikeasta ihanteesta. (Mentu 2012.)

Aineistoni ja havaintojeni perusteella tulkitseen, että yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminta voi auttaa osallistujia ymmärtämään omat musiikilliset mahdollisuutensa paremmin kuin ennen tätä toimintaa. Toiminnan avulla osallistujille voi syntyä uudenlainen musiikillinen maailmankuva, jossa musiikki koetaan osaksi omaa elämää. Yhteisö- ja hoivamusiikkityö vaikuttaa ensisijaisesti toimintaan osallistuviin henkilöihin, mutta välillisesti myös laajempaan musiikkikäsitukseen. Kun musiikin tekijä voi olla koulutettu muusikko tai vaikkapa musiikillisesti harjaantumaton vanhus, huomataan, että musiikki ei ole vain joidenkin oikeus vaan kaikkien mahdollisuus.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Yhteisömuusikon ja hoivamuusikon työn erot ja yhtäläisyydet

Haastattelemieni henkilöiden mukaan selkeimmät erot yhteisö- ja hoivamusiikkityössä ovat asiakaskohderyhmien ja toimintaympäristöjen välillä. He kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että *hoiva* tuo näihin tietynlaisen rajauksen. Hoivamuusikoiden pääasiallisena asiakaskohderyhmänä ovat laitoshoidossa olevat henkilöt, kun taas yhteisömuusikon asiakaskohderyhmät ovat heterogeenisempiä asiakkaiden iän, fyysisen kunnon ja toimintaympäristön kannalta.

Aineiston ja käyttämieni teorioiden pohjalta tulkitseen hoivamuusikon olevan henkilö, joka musiikin avulla tai musiikin parissa yhdessä toimien auttaa ja tukee laitoshoidossa olevan henkilön tai ryhmän jaksamista ja aktivoitumista normaalissa arjessa. Samoin perustein tulkitseen yhteisömuusikon olevan henkilö, joka musiikin avulla tai musiikin parissa yhdessä toimien innostaa henkilön tai ryhmän toimimaan aktiivisesti omassa ympäristössään jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteisö- tai hoivamuusikko -nimikettä käyttävän henkilön tulee omata tietyt musiikilliset valmiudet. Yhteisö- ja hoivamusiikkityötä voivat periaatteessa tehdä myös henkilöt, joiden musiikilliset taidot ovat hyvinkin vaatimattomat. Sen sijaan yhteisö- ja hoivamuusikkouteen kuuluu oleellisesti myös musiikillinen osaaminen.

Hoivamuusikon työn voisi siis ajatella olevan tiukemmin rajattu sovellus yhteisömuusikon työstä. Sekä yhteisö- että hoivamuusikkouden muodostumiseen vaikuttavat tausta-ajatukset ja tavoitteet näyttäytyvät hyvin samanlaisina. Eniten yhteisö- ja hoivamuusikko -nimikkeet toisistaan erottavat

erilaiset asiakaskohderyhmät ja toimintaympäristöt eivät mielestäni vaikuta työn perustana oleviin arvokysymyksiin tai työn laajoihin tavoitteisiin. Tulkitsenkin, että yhteisö- ja hoivamusikkotyön arvopohja on samanlainen. Työhön liittyvän arvopohjan tunnustaminen ja omaksuminen on yksi ammatillisen identiteetin muodostumista tukeva piirre (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 26). Aineistoni pohjalta tulkitsen yhteisö- ja hoivamusiikkityön yhdeksi tärkeimmäksi arvoksi ajatuksen kaikkien oikeudesta musiikilliseen toimintaan. Ajatus tasa-arvoisista kulttuurisista oikeuksista ja tasapuolisesta kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta sisältyy myös Opetusministeriön Kulttuuripolitiikan strategia 2020 -julkaisuun (Opetusministeriö 2009, 12). Yhteisö- ja hoivamusikoiden tapauksessa tasa-arvopyrkimys kohdistuu erityisesti musiikillisen tasa-arvon ja tasapuolisten musiikillisten oikeuksien saavuttamiseen. Musiikillisella tasa-arvolla tarkoitan erityisesti sitä, että kaikilla tulisi olla, kuntoon, taitotasoon tai asuinpaikkaan katsomatta, oikeus ja mahdollisuus osallistua musiikilliseen toimintaan.

Yhteisö- ja hoivamusiikkityön tavoitteet vaikuttavat olevan pohjimmiltaan hyvin samankaltaisia kuin yleisesti yhteisötaiteen parissa. Yhteisötaiteessa taide on siirretty takaisin arkeen, ihmisten keskelle (Haapalainen 2007, 73-74.) Yhteisötaiteessa taiteen tavoite on myös muuttunut; se on jotain muuta kuin pelkkä taiteellinen pyrkimys (emt., 73-74). Yhteisötaiteessa taiteen tekijöinä voivat olla ketkä tahansa ja kaikilla on taitotasoon tai muihin ominaisuuksiin katsomatta oikeus olla aktiivinen taiteen tekijä (Kantonen 2005, 49.) Sama pätee myös yhteisö- ja hoivamusiikkitoimintaan. Tarkoituksena on ryhmäläisten ja yhteisö- tai hoivamusikoiden toimiminen yhdessä musiikin parissa ihmisten omassa ympäristössä saavuttaakseen yhdessä määritellyn tavoitteen.

Toiminnan tavoitteet määrittelevät sekä ryhmäläiset itse että yhteisö- tai hoivamusikko. Tavoitteena ei tarvitse olla konkreettinen lopputulos. Esimerkiksi fyysinen tai psyykinen aktivoituminen, virkistyminen, voimaantuminen, elämyksen saaminen tai jokin muu aineeton tapahtuma voi useasti olla yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnan tavoitteena. Yhteisötaiteen parissa itse taideteos on määritelty toisenlaiseksi perinteiseen taiteeseen verrattuna (Haapalainen 2007, 74; Kantonen 2005, 49). Sama pätee yhteisö- ja hoivamusiikkityössä. Musiikin parissa tapahtuva yhteinen toiminta voi olla tavoite ja sitä voidaan pitää myös työstä syntyvänä taiteena ja tuloksena. Lopputulosta ja muita tavoitteita suunniteltaessa ja arvioitaessa on muistettava katsoa musiikkia sen monissa eri muodoissa ja tasoissa. Lisäksi on muistettava huomioida eri asiakasryhmät ja niiden sisäiset eroavaisuudet. Kunkin ryhmän kohdalla on hyvä asettaa tavoitteet sopivan korkealle ja on

tärkeää pyrkiä toimimaan sopivan kunnianhimoisesti. Kun ryhmän toiminnalle asetetut tavoitteet ja toiminnan laatu antavat haasteita, on todennäköistä, että osallistujat kokevat toiminnan mielekkääksi ja arvokkaaksi. Kun yhteisen toiminnan tavoitteet ovat selkeät, myös yhteisö- tai hoivamusikko osaa suunnitella oman työnsä ja asettaa tavoitteet myös omalle työlleen. Ammatillisen identiteetin muodostumisessa työn tavoitteiden tuntemisella ja niihin samaistumisella on merkitystä (Räty 1982, 46; Stenström 1993, 37). Mikäli työn tavoitteet ovat epäselvät ja tavoitteita ei pysty omaksumaan, voi työn henkilökohtainen merkityksellisyys, innostuneisuus sekä työn laatu kärsiä.

Ryhmäläisten ja toimintaympäristön lisäksi toiminnan muotoon vaikuttaa myös itse yhteisö- tai hoivamusikko. Yhteisö- tai hoivamusikon persoona, kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet vaikuttavat omalta osaltaan toimintaan ja työn toteuttamiseen. Haastatteluissani ilmeni, että yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminta voi olla hyvin monipuolista. Koska työ sisältää hyvin erilaisia toteutusmuotoja, työn tekeminen mahdollistuu erilaisia vahvuusalueita omaaville tekijöille. Esimerkiksi vahvan musiikillisen osaamisen taitava henkilö voi toteuttaa erilaista toimintaa verrattuna vaikkapa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiseen, jolla on vain vähäiset musiikilliset taidot. Tämä kuitenkin on musiikin mahdollistama rikkaus. Musiikin monet muodot laajentavat käyttömahdollisuudet käytännössä kaikkien ulottuville, kunhan nämä mahdollisuudet oivalletaan. Jotta musiikin mahdollisuudet tulisivat kaikkien asiasta kiinnostuneiden tekijöiden ulottuville, on tehtävä tutkimusta ja kokeiluja sekä järjestettävä koulutusta.

5.2 Työn tekemistä tukeva koulutus

Ammatillisen identiteetin muodostuminen edellyttää ammatin yhteiskunnallista tunnustamista ja ammatin toisista ammateista erottavien ominaispiirteiden tunnustamista (Räty 1982, 46; Stenström 1993, 37). Tiettyyn ammattinimikkeeseen valmistava koulutus on yksi keino määrittää ammattia. Kun koulutussisältö on määritelty, samalla määritellään myös ammattiin kuuluvia tärkeitä tietoja ja taitoja, jotka erottavat ammatin toisista ammateista. Haastateltavani itse ovat soveltaneet työhönsä erilaisia koulutustaustojaan, koska varsinaista yhteisö- tai hoivamusiikkityöhön valmistavaa koulutusta ei toistaiseksi ole ollut olemassa. Heidän mielestään koulutus ei ole tärkein yhteisö- tai hoivamusikon työhön valmentava asia, vaan tietyt henkilökohtaiset ominaisuudet ovat vielä tärkeämpiä.

Haastateltavieni mielestä koulutus on kuitenkin hyödyllistä. He kertoivat koulutuksen vaikuttaneen positiivisesti yhteisö- tai hoivamuusikkotyön tekemiseen, vaikka heidän koulutuksensa ei olekaan ollut suoraan suunnattu kyseiseen työhön. Haastateltavani ovat maininneet asioita, mitä he pitäisivät tärkeinä yhteisö- tai hoivamusiikkityöhön valmistavassa koulutuksessa. Olen koonnut listan, johon olen kirjannut aineistostani löytämäni kuusi mielestäni tärkeintä aihekokonaisuutta, joita yhteisö- ja hoivamuusikon koulutuksessa tulisi käsitellä. Tekemässäni listassa en ota kantaa siihen, kenelle koulutus olisi suunnattu, tai kuinka pitkältä koulutuksesta olisi kysymys.

1) Kaikki haastateltavani pitivät hyvänä ja hyödyllisenä asiana etnomusikologiaopintojen tuomaa laaja-alaista musiikin tuntemusta. Musiikkiin tulisi tutustua mahdollisimman monipuolisesti, huomioiden eri kulttuurit, aikakaudet, tyylit ja käyttötavat. Myös omaa musisointia tulisi harjoitella mahdollisimman laaja-alaisesti. 2) Erilaisten ihmisten kohtaamista tapahtuu työssä paljon, kohtaamista tulisikin harjoitella jo koulutuksen aikana. Asiakasryhmät ja niissä olevien ihmisten fyysinen ja psyykinen kunto saattaa vaihdella runsaasti, ja koulutuksessa olisikin hyvä tutustua eri ryhmiin monipuolisesti. Erilaisten kohtaamistilanteiden harjoittelu helpottaisi käytännötilanteita. 3) Musiikkitoiminnan järjestämiseen ei välttämättä tarvitse valtavia musiikillisia taitoja. Erilaisiin työpajamenetelmiin, soittimiin ja musiikin käyttömahdollisuuksiin tutustuminen mahdollistaisi musiikin käytön omien musiikillisten taitojen mukaan mahdollisimman monelle. 4) Yhteisö- ja hoivamuusikon olisi hyvä tietää, mikä musiikissa vaikuttaa ihmisiin ja miten. Tämä todennäköisesti helpottaisi sopivien toimintamuotojen löytämistä. Musiikin vaikutuksia ja musiikillisten merkitysten muodostumista tutkitaan esimerkiksi kulttuurilähtöisessä musiikintutkimuksessa sekä musiikkiterapia- että musiikkipsykologiatutkimuksessa. Yhteisö- ja hoivamuusikon koulutukseen olisi hyvä mahdollisuuksien mukaan sisällyttää tietoa näiltäkin tutkimusaloilta. 5) Talous-, hallinto-, markkinointi- ja verkostoitumisopinnot auttaisivat mahdollistamaan yhteisö- ja hoivamusiikkityötä. Työhön liittyy usein erilaisten hakemusten tekemistä, kirjanpitoa ja projektin hallinnointia. Näitä töitä on helpompi tehdä, mikäli jo opintojen aikana on perehtynyt aiheisiin. 6) Käytännön harjoittelu kokeneemman yhteisö- tai hoivamuusikon kanssa opettaisi paljon ja erilaisia asioita kuin teoreettinen opiskelu.

Analyysiosiossani käsittelem myös koulutuksen mahdollisia kohderyhmiä. Haastateltavieni mielestä varsinaiseen yhteisö- tai hoivamuusikkotyöhön valmistava koulutus olisi mahdollista sekä ammattikoulu- että korkeakoulutasolla. Koulutukseen osallistuvilla tulisi olla jo koulutuksen

aloittaessaan jonkinlaista musiikillista osaamista, koska koulutuksen pääpainopisteen ei tulisi olla musiikillisten taitojen opettelemisessa. Eri koulutustasojen opintojen tulisi olla laajuudeltaan ja sisällöltään erilaisia, jotta koulutuksen toteuttaminen eri koulutustasoilla olisi mielekästä. Haastateltavieni mielestä myös hoitoalan ammattilaisille voisi järjestää kurseja ja koulutusta, jossa perehdyttäisiin musiikin käytön eri tapoihin ja mahdollisuuksiin. Kurssit mahdollistaisivat pienimuotoisen yhteisö- tai hoivamusiikkitoiminnan muun työn lomassa.

Teoriaosiossani olen maininnut myös työyhteisöjen ja ammattiryhmien merkityksen ammatillisen identiteetin muodostumisessa (Eteläpelto ja Vähäsantanen 2010, 41-45; Stenström 1993, 38). Mielestäni niiden merkitys on tärkeä piirre ammatillisen identiteetin rakentumisessa, mutta se ei toteudu yhteisö- ja hoivamusikoiden kohdalla. Yhteisö- ja hoivamusikoilla ei virallista ammattiyhteisöä ole olemassa. Ammattinimike on vielä nuori ja merkitykseltään jokseenkin epäselvä, eikä myöskään varsinaista ammattiryhmätoimintaa ole. Uskon tilanteen kuitenkin muuttuvan, kunhan ammattinimikkeen käyttö ja yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminta yleistyy.

Yhteisö- ja hoivamusikon työ on melko yrittäjämäistä ja itsenäistä työtä. Yhteisö- ja hoivamusiikkityö sopiikin monilta osin Fenwickin rajaton työ -määritelmään (Fenwick 2006, 23-24). Yhteisö- ja hoivamusikon työt löytyvät ainakin tällä hetkellä pääasiassa erilaisista projekteista tai hankkeista. Heillä siis ei useinkaan ole vain yhtä työllistäjätahoa. Kun työllistävä taho on alituisen vaihtuva, ja harvoin pysyvä organisaatio, ei työn arvoja pysty omaksumaan työntarjoajalta (Rhodes ja Scheeres 2004, 175-193). Koska virallisia työyhteisöjä tai työpaikkaa ei yhteisö- tai hoivamusikoilla ole, jää kollegoihin tutustuminen pääasiassa yksilön oman aktiivisuuden varaan.

5.3 Kohtaaminen

Analyysissäni löysin aineistostani teeman, joka ei esiinny haastattelukysymyksissäni, mutta teema tuli kuitenkin esiin kaikissa haastatteluissani. Kyseessä on kohtaamisen teema. Kaikki haastatelluistani painottivat kohtaamisen tärkeyttä ja merkitystä yhteisö- tai hoivamusiikkityössä. Kohtaamisesta puhuttaessa haastateltavani nostivat esiin kohtaamisen taidon, ja kuinka sen opetteleminen on vaikeaa tai jopa mahdotonta. Haastateltuni näkivät sen enemmänkin

sisäsyntyisenä taitona, jota voi yrittää kehittää.

Käsitteenä kohtaamista on hankala määritellä yksiselitteisesti. Jari Wihersaari (2010, 51-59) esittelee väitöskirjassaan *Kohtaaminen - opettajuuden ydin?* kohtaamisen tutkimusta eri tieteenalojen näkökulmista. Wihersaari sanoo, että kohtaamista voidaan lähestyä esimerkiksi sosiaalipsykologiasta käsin, koska kyseessä on aina sosiaalinen vuorovaikutustilanne. Wihersaaren mielestä parhaiten tieteelliseen kohtaamisen selittämiseen sopii kuitenkin humanistinen psykologia, jonka keskeisiä ajatuksia ovat itsensä toteuttaminen, yksilöllisyyden korostaminen ja humanistinen ihmiskäsitys. (Emt., 51-54.)

Wihersaari käsittelee myös Irja Leppisaaren analyysia kohtaamisen sisältämistä piirteistä. Leppisaari (Leppisaari 2002, 232 Wihersaaren 2010, 57-58 mukaan) on muodostanut nelikohtaisen analyysin siitä, mitä kohtaaminen hänen mielestään on. Ensimmäiseksi Leppisaari sanoo kohtaamisen olevan eksistentiaalista perusasioihin pysähtymistä, ja ihmisen ainutlaatuisen tilan todesta ottamista. Kati-Pupita Mattila (2007, 13-14) pohtii samaan tapaan onnistunutta kohtaamista kirjassaan *Arvostava kohtaaminen*. Mattila toteaa, että kaiken yhteiselämän perusta on toistemme arvostaminen ja että onnistunut vuorovaikutus on mahdollista vain arvostavassa ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Mattila sanoo onnistuneen kohtaamisen syntyvän silloin, kun ihminen ottaa toisen ihmisen vakavasti, kun asioita jaetaan ja kun ollaan aidosti läsnä tilanteessa. Mattilan mukaan vuorovaikutustilanteessa tärkeässä osassa ovat myös luottamus ja luotettavuus, koska ilman näitä kohtaaminen ei välttämättä ole aito. Mattila kertoo aidon kohtaamisen sisältävän myös sallivuutta, eli on annettava tilaa persoonallisuudelle ja erilaisuudelle

Yhteisö- ja hoivamusiikkityössä ihmiset halutaan huomioida yksilöllisinä, heille tulisi olla aikaa ja tilanteessa tulisi pystyä olla läsnä. Aikaa olisi hyvä olla myös tutustua asiakkaisiin ja muokata toimintaa asiakkaiden lähtökohtiin sopivaksi. Myös asiakkaan suhde musiikkiin on olennainen osa yhteisö- tai hoivamusiikkityötä. Tämän suhteen laatu tulee huomioida mahdollisuuksien mukaan musiikkitoimintaa suunnitellessa, jotta jokainen pystyy osallistumaan itselleen sopivalla tavalla.

Toiseksi Leppisaari sanoo kohtaamisen olevan sillan rakentamista kohtaajien yhteiseen merkityshorisonttiin. Yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnassa kohtaamistilanteessa on läsnä myös

musiikki, joka osaltaan vaikuttaa kohtaamistilanteeseen ja mahdollistaa erilaisen kohtaamisen kuin ilman sitä. Yhteinen musiikillinen toiminta saattaa auttaa kohtaajia ymmärtämään toinen toistaan. Kolmantena kohtana Leppisaari sanoo kohtaamisen olevan uudelleenarviointia itsestäänselvyyksien suhteen. Yhteisö- ja hoivamusikon tulisi työnsä yhteydessä tarkastella omaa käsitystään musiikista, musiikintekijöistä ja musiikin vaikuttavuudesta ja pyrkiä näkemään ne mahdollisimman laajoina. Yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnan yhtenä tavoitteena on osaltaan vaikuttaa siihen, miten toimintaan osallistuvat henkilöt näkevät musiikin ja musiikkitoiminnan. Neljäntenä kohtana Leppisaari sanoo kohtaamisen olevan haaste muutokseen sekä apu oppimiseen ja oivaltamiseen. Yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnan tavoitteina on esimerkiksi antaa tukea elämän eri osa-alueille, rohkaista muutokseen, aktivoida tai opettaa luovaa toimintaa. Kohtaamistilanne saattaa onnistuessaan laittaa liikkeelle monenlaisia muutokseen tai kehittymiseen liittyviä prosesseja. Nämä prosessit ovat hyvin henkilökohtaisia.

Kun puhutaan kohtaamisesta esimerkiksi mielenterveys-, päihde-, lastenhoito- tai vanhustyössä, kysymys on usein ammattilaisen ja asiakkaan kohtaamisesta. Sama pätee myös yhteisö- ja hoivamusiikkityöhön. Mattila kirjoittaa ammatillisuuden antavan usein varmuutta ja luottamusta omaan osaamiseen ja pätevyyteen. Ammattitaitoa hankkiessa saa usein myös tietoa monenlaisista työhön liittyvistä asioista sekä välineitä vuorovaikutuksen toteutumiseen käytännössä. Mattila sanoo ammatillisuuden joskus antavan myös vääränlaista turvaa tekijälle. Ammattitaito voi toki olla avuksi, mutta mikäli kohtaamisessa ei ole mukana ihmisyyttä, kohtaaminen ei onnistu. Mattila vertaa ammatillisuutta verhoon, jonka taakse kohtaamistilanteessa voi turvallisesti piiloutua. Tällöin tilanteessa on vain ammatillisuuden verho, eikä itse ihmistä. Jotta pystyy kohtaamaan toisen ihmisen ilman ammatillista tai muuta peittävää verhoa, on suostuttava siihen, että paljastuu. Tämä tarkoittaa nöyryyttä ja sitä, että näkee itsensä ja antaa myös muiden nähdä itsensä keskeneräisenä ja epätäydellisenä ihmisenä. (Mattila 2007, 12-19.) Mattilan ajatus ammatillisuuden verhosta puoltaisi ajatusta siitä, että kohtaamisen taito on ennemminkin luonteenpiirre tai henkilökohtainen ominaisuus kuin opeteltava taito. Hänen mielestään opiskeltu ammatillisuus saattaisi jopa häiritä aitoa kohtaamista.

Kohtaamistilanteessa tärkeää olisikin pystyä olla läsnä tilanteessa ja kohdata ihminen ihmisenä unohtaen mahdolliset roolit tai tilanteen luomat asetelmat. Haastateltujeni kuvaamat kohtaamista edistävät ominaisuudet myös tukevat ajatusta aidosta kohtaamisesta. He puhuivat esimerkiksi

sosiaalisuuden, avoimuuden ja empaattisuuden tärkeydestä. Myös kuuntelemisen ja läsnäolon taito miellettiin erittäin tärkeiksi, jotta yhteisö- tai hoivamuusikon ja asiakkaan välille syntyy toimivat asiakassuhde. On osattava pysähtyä tilanteisiin, jotta pystyy olemaan aidosti ja kiireettä läsnä.

Kohtaaminen voi tarkoittaa yhteisö- ja hoivamuusikon työssä ihmisten välisen vuorovaikutuksen lisäksi myös kohtaamista musiikin kanssa. Yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnassa läsnä ei ole vain ihmiset vaan myös musiikki kuuluu toimintaan oleellisesti. Jotta ihmisten ja musiikin välisestä kohtaamisesta tulee merkityksellinen, on musiikin jollain tavoin oltava oikeaa juuri sille ihmiselle sekä siihen tilanteeseen ja hetkeen sopivaa. Musiikin sopivuuteen vaikuttaa esimerkiksi tilanteen laatu, onko se olosuhteiltaan suotuisa ja turvallinen. Myös ihmisten välisellä dynamiikalla ja musiikkikappaleella tai -tyylillä on merkitystä. Samaan ihmiseen saattaa vaikuttaa hyvinkin erilainen musiikki, riippuen esimerkiksi tilannetekijöistä ja omasta mielentilasta.

Osa haastatelluistani nimesi myös itsevarmuuden, karisman ja uskottavuuden olevan työtä ja kohtaamisen onnistumista edistäviä ominaisuuksia. Kun luottaa itseensä ja tekemiseensä, on usein helpompi saada myös muut tekijät innostumaan ja uskomaan itseensä. Itsevarmuutta ja uskottavuutta on toki erilaista. Joillekin ne tarkoittavat esimerkiksi musiikillista ammattitaitoa kun taas jollekin ne voivat merkitä rohkeutta olla avoimesti ihmisten kanssa. Oma tapa toimia löytyy usein kokemuksen myötä. Työssä vaadittavan itseluottamuksen syntymiseen auttaa myös ammattitaidon kehittymistä tukeva koulutus (Antikainen 2001, 92). Nämä mainitut piirteet ovat sellaisia, joihin tulisi kiinnittää huomiota myös yhteisö- ja hoivamuusikoiden koulutuksessa. Työhön valmistava koulutus opettaisi ja tukisi alalle ominaisten ja alalla tarvittavien piirteiden kehittymistä (Kroger 2000, 110-111). Itsevarmuus ja uskottavuus voivat kasvaa esimerkiksi musiikillisen varmuuden ja tietämyksen myötä. Sen sijaan esimerkiksi sosiaalisuus ja avoimuus ovat asioita, joiden liittäminen koulutukseen sellaisinaan on hankalaa. Nämä taidot ovat ennemminkin ihmisen henkilökohtaisia ominaisuuksia, joita toki voi kehittää erilaisten harjoitusten myötä.

Mielestäni kohtaaminen on teema, joka kokoaa hyvin yhteen olennaisimmat asiat yhteisö- ja hoivamuusikon ammatillisen identiteetin pohjan rakentumisesta. Kohtaamiseen sisältyy ajatus aidosta ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta ja välittämisestä. Kohtaamiseen kuuluu ihmisten toimiminen yhdessä, joskin yhteisö- ja hoivamusiikkityössä mukana kohtaamistilanteissa on myös

musiikki. Kohtaamiseen sisältyy myös inhimillisyyden tunnustaminen ja muiden hyväksyminen sellaisina kuin he ovat. Kun nämä asiat ovat olemassa, voi tähän päälle rakentaa muita yhteisö- ja hoivamuusikkoudessa tarvittavia taitoja.

6 LOPUKSI

Olen käsitellyt aihekokonaisuuksia, joiden koen tutkimukseni perusteella olevan tärkeitä yhteisö- ja hoivamuusikoiden ammatillisen identiteetin muodostumisen kannalta. Käsittelemiini aihepiireihin olen päätenyt käyttämäni kirjallisuuden ja aineistoni perusteella. Valitsemani kirjallisuus ja erityisesti haastattelemltani henkilöitä saamani tieto on ohjannut tutkimukseni suuntaa. Olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman avoin löytämään tietoa kohtaan ja perehtymään laaja-alaisesti tutkimaani ilmiöön. Olen myös pyrkinyt suhtautumaan kriittisesti lukemaani kirjallisuuteen ja tekemään perusteltuja valintoja tutkimukseni eri vaiheissa.

Olen melko tyytyväinen omaan työskentelyyni ja tutkimukseni onnistumiseen. Koen tutkimukseni aihepiirin olevan merkittävä ja olen onnellinen, että valitsin juuri tutkimani aiheen. Olen kiinnostunut oppimaan aiheesta lisää, ja haluaisin tulevaisuudessa mahdollisesti työskennellä alalla tai tehdä lisää alaan liittyvää tutkimusta. Haastavaa tutkimuksessani oli näin uuden ilmiön hahmottaminen. Tutkimaani ilmiöön suoraan kuuluvaa kirjallisuutta ei juuri ole, joten olen joutunut kokoamaan käyttämäni kirjallisuuteni monelta eri alalta. Kirjallisuuden määrän ja relevanttiuden hallinta on ollut välillä haastavaa. Loppujen lopuksi koen onnistuneeni kirjallisuuden rajauksessa ja myös kirjallisuuden kattavuudessa tarpeeksi hyvin.

Laadullisessa tutkimuksessa haasteena on usein tutkimustulosten yleistettävyys. Sama haaste koskee myös omaa tutkimustani. Haastattelemini henkilöiden määrä ei ole järin suuri, mutta koen sen oleva riittävä työni laajuuteen nähden. Koen myös saaneeni haastateltaviltani riittämiin tietoa käsittelemistäni aiheista. Voin mielestäni tehdä tutkimukseni perusteella tiettyjä yleistyksiä yhteisö- ja hoivamuusikoiden ammatillisen identiteetin muodostumisesta, mutta toki myönnän, että tutkimukseni tulokset ovat erittäin riippuvaisia aineistosta. Suuressa roolissa ovat myös omat valintani siitä, mitä asioita olen painottanut ja mitkä ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

Tutkimukseni osoittaa, että yhteisö- ja hoivamusikkokenttää tulisi selvittää lisää. Yhteisö- tai hoivamusikon työn kaltaista toimintaa esiintyy jo runsaasti, mutta aihepiiristä ei ole olemassa tarpeeksi tietoa itse toimijoille, erilaisille hyvinvointipalveluiden tuottajille tai muille asiasta kiinnostuneille. Alan koulutusta on jo pienimuotoisesti olemassa, ja uskonkin koulutuksen yleistyvän tulevina vuosina. Koulutuksen kehittämisessä ja laajentamisessa, sisältöjen tarkentamisessa ja ammattinimikkeen vakiinnuttamisessa on kuitenkin vielä paljon tehtävää. Uskon koulutuksen lisääntyvän, kun yhteiskunnallinen huomio kiinnittyy yhteisö- ja hoivamusiiikkitoiminnan tuloksiin, jotka ovat sekä hyvinvoinnin että taloudellisen kannattavuuden näkökulmasta katsottuna positiivisia.

Alalla jo toimivia henkilöitä ja heidän työtään tulisi mielestäni tukea vielä enemmän. Erilaisten hankkeiden parissa kehitetty toiminta päättyy usein samalla, kun hanke ja sen rahoitus päättyy. Vaikka toiminnasta olisi saatu hyviä tuloksia, on jatkotoiminnalle rahoituksen saaminen vaikeaa. Mielestäni olisi tärkeää luoda yhteisö- ja hoivamusiikkitoiminnasta jatkuvaa ja pysyvää, jotta toiminnan positiiviset vaikutukset olisivat mahdollisimman laajat ja kestävä. Toiminnan varmistamiseksi yksi mahdollisuus olisi perustaa yhteisö- ja hoivamusikoille vakituisia työpaikkoja. Näin toiminta olisi jatkuvaa ja työntekijöilläkin olisi tarvittavat oikeudet. Projektitöiden lisääntyessä kaikilla aloilla ja taloustilanteen ollessa heikko, tämä on hyvin kaukainen ajatus. Yhteisö- ja hoivamusiiikkiammattikunnan vahvistuminen edellyttää tiettyjä yhteiskunnallisia muutoksia. Toiminta kuitenkin lisääntyy koko ajan ja hyviä tuloksia on saavutettu, joten suhtaudun alan kehitykseen positiivisesti.

Tutkimuksellani olen halunnut omalta osaltani olla mukana luomassa pohjaa sille, että yhteisömusikko ja hoivamusikko -termit vakiintuisivat käyttöön ja että myös käsitys niiden merkityksestä vakiintuisi. Kun toiminnan tavoitteet ja lähtökohdat ovat yleisesti tunnetut, on toiminnan kehittäminen helpompaa. Toivon oman työni myös toimivan pienimuotoisena avauksena yhteisö- ja hoivamusiikkialan laajemmalle tutkimukselle. Tutkimuksen kautta saatava tieto auttaa ymmärtämään työn moniulotteisia merkityksiä ja tutkimuksen avulla on mahdollista saada näkyväksi alaan vaikuttavat yhteiskunnalliset rakenteet. Uskon monipuolisen tutkimuksen myös auttavan yhteisö- ja hoivamusikoita kehittämään omaa ammattitaitoaan ja vahvistamaan omaa ammatillista identiteettiään.

7 LÄHTEET

Tutkimuskirjallisuus

Aaltonen, Lari 2009. Etnomusikologia tekemisen meininkinä. *Musiikin suunta*. Vuosikerta 31, nro 4: 28-35.

Ahonen, Heidi 1997. *Musiikki sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Alasuutari, Pertti 1993. 3.p. 1995. *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Antikainen, Eeva-Liisa 2001. Näkökulmia ammatti-identiteetin kehittymiseen. Teoksessa Honka, Juhani, Lehtinen, Marko & Honka, Ulla (toim.) *Ammattikasvatuksen uudet tuulet. Vaikutteita AERA 2001 Konferenssista*. Saarijärven Offset Oy: Saarijärvi. 80-94.

Anttila, Pirkko 1996. *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta*. Helsinki: Akatiimi.

Anttonen, Anneli & Zechner, Minna 2009. Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa Anttonen, Anneli, Valokivi, Heli, Zechner, Minna (toim.) *Hoiva – Tutkimus, politiikka ja arki*. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda. 16-53.

Bardy, Marjatta 2007. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa Bardy, Marjatta, Haapalainen, Riikka, Isotalo, Merja, Korhonen, Pekka (toim.) *Taide keskellä elämää*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 21-33.

Björkman, Pia-Maria & Perälä, Laura 2011. Musiikkipedagogina TYKS:in lastenlinikalla ja

Kotikunnas-palvelutalossa. Teoksessa Lilja-Viherlampi, Marja-Liisa (toim.) *Iloa ja eloa - musiikkitoiminnasta sairaala- ja hoivakotiympäristöissä*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 11-27.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juha, Valli, Raine (toim.) *I metodin valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus. 24-42.

Eteläpelto, Anneli 2007. Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa Eteläpelto, Anneli, Collin, Kaija & Saarinen, Jaana (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy. 90-142.

Eteläpelto, Anneli & Vähäsantanen, Katja 2010. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Eteläpelto, Anneli & Onnismaa, Jussi (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Vantaa: Hansaprint Oy. 26-43.

Fenwick, Tara 2006. Escaping/Becoming subjects: Learning to work the boundaries in boundaryless work. Teoksessa Billet, Stephen, Fenwick, Tara & Somerville, Margaret (toim.) *Work, subjectivity and learning*. Dordrecht: Springer. 21-36.

Filander Karin 2006. Työ, koulutus ja katoavat ammatti-identiteetit. Teoksessa Mäkinen, Jarkko, Olkinuora, Erkki, Rinne, Risto & Suikkanen, Asko (toim.) *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen*. Jyväskylä: PS-Kustannus. 43-60.

Gold, Michael & Fraser, Janet 2002. Managing self-management: Successful transition to portfolio careers. *Work, employment, society*. 2002, 16: 579-597.

Haapalainen, Riikka 2007. Taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa. Teoksessa Kivimäki, Kati & Kolsio, Hannele. *Yhteyksiä – Asiaa yhteisötaiteesta*. Lönnströmin taidemuseon julkaisuja 24.

Tampere: Tammer-Paino Oy, Tampere. 73-81.

Hall, Stuart. Suom. ja toim. Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha 2002. *Identiteetti*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Harrison, Klisala & Pettan, Svanibor 2012. Introduction. Teoksessa Harrison, Klisala, Mackinlay Elizabeth & Pettan, Svanibor (toim.). *Applied ethnomusicology: Historical and contemporary approaches*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 1-20.

Hiltunen, Mirja & Jokela, Timo 2001. *Täälläkö taidetta? Johdatus yhteisölliseen taidekasvatukseen*. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja D: Opintojulkaisuja. 4.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hohenthal-Antin, Leonie 2006. *Kutkuttavaa taidetta. Taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä*. Juva: WS Bookwell.

Hokkanen, Liisa 2009. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.). *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus. 315-337.

Huhtinen-Hildén, Laura, Raninen, Tarja & Ranta-Meyer, Tuire (toim.) 2010. *Soivia kohtaamisia*. Helsinki: Erweko Painotuote Oy.

Kanttonen, Lea 2005. *Telttä. Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Kivelä, Sirkka-Liisa & Vaapio, Sari 2011. *Vanhana tänään: kohtaavatko tiedot, suositukset ja*

arkipäivän kokemukset toisensa ikääntyneiden ja vanhusten hoidossa ja palveluissa? Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda.

Kroger, Jane 2007. *Identity development: adolescence through adulthood*. California: Sage Publications, Inc.

Kurkela, Vesa, Leisiö, Timo & Moisala, Pirkko 2003. Etnomusikologia. Teoksessa Eerola, Tuomas, Louhivuori, Jukka & Moisala, Pirkko (toim.) *Johdatus musiikintutkimukseen*. 53-70.

Kurki, Leena 2006. *Sosiokulttuurinen innostaminen*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kuronen, Marjo 2004. Valtaistumista vai voimavaraistumista – Feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa Kuronen, Marjo, Granfelt, Riitta, Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.). *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Sosiaalitutkimuksen 3. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 277-296.

Kuusela, Pekka 2006. Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.) *Minuus ja identiteetti*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 34-56.

Käppi, Petra 2011. Uulu – Elävää perinnettä ja matkoja marginaaliin. *Musiikin suunta*. Vuosikerta 33, nro 4/2010 & nro 1/2011: 6-12.

Lehtonen, Heikki 1990. *Yhteisö*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lehtonen Kimmo 1989a. Miten musiikkiterapeutiksi tullaan? Teoksessa Kimmo Lehtonen (toim.) *Musiikki terveyden edistäjänä*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset. 53-66.

Lehtonen Kimmo 1989b. Mitä musiikkiterapia on? Teoksessa Kimmo Lehtonen (toim.) *Musiikki terveyden edistäjänä*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset. 13-20.

Leppänen, Taru & Moisala, Pirkko 2003. Kulttuurinen musiikintutkimus. Teoksessa Eerola, Tuomas, Louhivuori, Jukka & Moisala, Pirkko (toim.) *Johdatus musiikintutkimukseen*. 71-86.

Liikanen, Hanna-Liisa 2003. *Taide kohtaa elämän. Arts in Hospital -hanke ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa*. Keuruu: Otavan Kirjapaino oy.

Mattila, Kati-Pupita 2007. *Arvokas kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Numminen, Ava 2008. Musiikki hoitolaitoksissa – Miten ja miksi? *Musiikkikasvatus*. Vuosikerta 11, nro 1-2: 107-117.

Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (toim.) 2010. *Haastattelun analyysi*. Tallinna: Tallinna Raamaturükikoda.

Rhodes, Carl & Scheeres, Hermine 2004. Developing people in organizations: Working (on) identity. *Studies in Continuing Education*. Vol. 26, no. 2, July 2004: 175-193.

Ruotsala, Kirsi 2011. *Musiikkia Hanna-kotiin – Toiminnallien projekti nuorten ja ikäihmisten välillä*. Opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Räty, Olli 1982. *Koulutus ammattiin*. Juva: WSOY.

Saastamoinen, Mikko 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.) *Minuus ja identiteetti*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy –

Juvenes Print.

Stenström, Marja-Leena 1993. Ammatillisen identiteetin kehittyminen. Teoksessa Eteläpelto, Anneli & Miettinen Raija (toim.) 1993. *Ammattitaito ja ammatillinen kasvu*. Helsinki: Painatuskeskus Oy. 31-47.

Tedre, Silva 1999. *Hoivan sanattomat sopimukset. Tutkimus vanhusten kotipalvelun työntekijöiden työstä*. Joensuu: Joensuun yliopiston kuvakeskus.

Tedre, Silva 2001. *Hoiva ja ruumiillisuus*. Janus. Vuosikerta 9, nro 3: 178–188.

Vanttaja, Markku & Järvinen, Tero 2006. Oppiminen ja identiteetti muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Mäkinen, Jarkko, Olkinuora, Erkki, Rinne, Risto & Suikkanen, Asko (toim.) *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen*. Keuruu: Otavan Kirjapaino oy. 27-42.

Varho, Jenni & Lehtovirta, Mauri (toim.) 2010. *Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä*. Helsingin kaupunki, kulttuurikeskus.

Vähäsantanen, Katja 2007. Ammatillisen opettajan ammatti-identiteetti muutoksessa. Teoksessa Eteläpelto, Anneli, Collin, Kaija & Saarinen, Jaana (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy. 156-176.

Zechner, Minna 2010. *Informaali hoiva sosiaalipoliittisessa kontekstissa*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Internet-lähteet

Applied ethnomusicology network. <http://www.appliedethnomusicology.org/index.php?>

option=com_content&task=view&id=11&Itemid=25 (luettu 8.11.2012).

Hoivamusiikki ry. <http://www.hoivamusiikki.fi/> (luettu 8.11.2012).

Koen, Benjamin David 2003. *Devotional music and healing in Badakhshan, Tajikistan: Preventive and curative practices*. The Ohio State University. Ph.D. diss.

<http://etd.ohiolink.edu/multiview.cgi/osu1059673277/osu1059673277.pdf> (luettu 19.11.2012).

Koen, Benjamin David 2005. Medical ethnomusicology in the Pamir mountains: Music and prayer in healing. *Ethnomusicology*. Vol. 49. No. 2. 287-311.

<http://www.jstor.org/stable/pdfplus/20174379.pdf?acceptTC=true> (luettu 19.11.2012).

Kuikka, Anu 2012. *Miten turvataan hyvä vanhuus Suomessa? Raportti kuntien vanhustyöstä vastaaville johtajille toteutetusta kyselytutkimuksesta*.

<http://www.valtaavanhuus.fi/files/e9406dfaba9eaf24168bc4fab8e7b4836a549e9b50e40319923a2b41b76e617b.pdf> (luettu 2.1.2013).

Kulttuuriosuuskunta Uulu. <http://uulu.fi/index.php> (luettu 8.11.2012).

Kulttuursilta. <http://kulttuursilta.metropolia.fi/info.html> (luettu 8.11.2012).

Laine, Nadja 2011. *Selvitystyö kulttuurin hyvinvointipalveluista Pirkanmaalla 2011 -raportti*.

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/b292f6a2-a0b6-408e-a86b-67ff04a16691> (luettu 8.11.2012).

Liikanen, Hanna-Liisa 2010. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014*. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi> (luettu 12.10.2012).

Lilja-Viherlampi, Marja-Liisa 2011. Johdanto. Teoksessa Lilja-Viherlampi, Marja-Liisa (toim.) *Iloa ja eloa - musiikkitoiminnasta sairaala- ja hoivakotiympäristöissä*. 5-10. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522161871.pdf> (luettu 5.10.2012).

Lind, Tore Tvarnø 2007. Meaning, Power and Exoticism in Medicinal Music: A Case Study of MusiCure in Denmark. *Ethnomusicology Forum*. Vol 16. No 2. 209-242. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=9b8eedcb-0a51-41b7-a999-43d392f7962c%40sessionmgr112&vid=4&hid=112> (luettu 19.11.2012).

Music for Health. <http://www.musicforhealthltd.co.uk/> (luettu 28.1.2013).

Musique et Santé. <http://www.musique-sante.org/en> (luettu 8.11.2012).

Numminen, Ava 2010. *Hoivamusiikki*. <http://sovellataidetta.fi/material/46> (luettu 14.11.2012).

Opetusministeriö 2006. *Reilu Kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet*. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm50.pdf?lang=fi> (luettu 8.11.2012).

Opetusministeriö 2009. *Kulttuuripolitiikan strategia 2020*. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm12.pdf?lang=fi> (luettu 8.11.2012).

Osaattori. <http://www.osaattori.fi/osaattori.html> (luettu 8.11.2012).

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (luettu 25.9.2012).

Siitonen, Juha 1999. *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*.
<http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf> (luettu 15.11.2012).

Suomen musiikkiterapiayhdistys. <http://musiikkiterapia.net/> (luettu 8.11.2012).

Taideakatemia. <http://www.taideakatemia.turkuamk.fi/public/default.aspx?nodeid=8320&culture=fi-FI&contentlan=1> (luettu 8.11.2012).

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/taiku (luettu 8.11.2012).

Voimaa taiteesta. <http://www.voimaataiteesta.fi/> (luettu 4.10.2012).

Wihersaari, Jari 2010. *Kohtaaminen – opettajuuden ydin?* <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-8310-3.pdf> (luettu 24.10.2012).

Willberg, Elina 2011. *Kulttuurikaari-hankkeen loppuraportti*.
http://www.tampere.fi/material/attachments/k/63wn6MNqZ/loppuraportti_teksti_lopullinen_kaksipuoleinen_isbn.pdf (luettu 5.10.2012).

Yhteisötaide. <http://yhteisotaide.weebly.com/index.html> (luettu 24.10.2012).

Haastatteluaineistot

Honkala, Toni. Tampereella 13.12.2011. Haastattelunauhoitus. Haastattelija Tiina Koskinen.

Keskinen, Joonas ja Mentu, Antero Tampereella 20.2.2012. Haastattelunauhoitus. Haastattelija Tiina Koskinen.

Ranta, Anni. Tampereella 20.12.2011. Haastattelunauhoitus. Haastattelija Tiina Koskinen.

Tähti, Taru. Sastamalassa 5.3.2012. Haastattelunauhoitus. Haastattelija Tiina Koskinen.

Havainnointiaineistot

Äänitys 25.1.2012. Koivupirtin Palvelukoti.

Äänitys 6.2.2012. Irjalan Makasiini.

Äänitys 13.2.2012. Kuuselan Seniorikeskus.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Haastatteluteemat

Oma historia

- koulutustausta
- työtehtävät valmistumisen jälkeen
- kiinnostus/ajautuminen/hakeutuminen hoiva-/yhteisömuusikkouteen
- työtehtävät hoiva-/yhteisömuusikkona
- suunnitelmat hoiva-/yhteisömusiikin parissa

Hoiva-/yhteisömuusikon tehtävät ja toimintakenttä

- Mikä on hoiva-/yhteisömuusikon toimintakenttä?
- Ketkä ovat hoiva-/yhteisömuusikoiden asiakkaita?
- Kuka palkkaa hoiva-/yhteisömuusikon?
- Mitä konkreettisia välineitä hoiva-/yhteisömuusikko tarvitsee?
- Mitä hoiva-/yhteisömuusikko voi tehdä asiakkaan kanssa?
- Mitä hoiva-/yhteisömuusikko tekee konkreettisesti?

Hoivamuusikon ammatillinen identiteetti ja rooli

- Hoiva-/yhteisömuusikon tavoitteet
- Hoiva-/yhteisömuusikon tehtävät (muusikko, sosiaalityöntekijä, ohjaaja, terapeutti tms.)
- Merkitys prosessin ja lopputuloksen välillä hoiva-/yhteisömuusikon näkökulmasta
- Mitkä taidot ja ominaisuudet ovat tärkeitä työssä?
- Hoiva-/yhteisömuusikon suhde asiakkaaseen

Hoiva-/yhteisömuusikon koulutus/ammattitaidon oppiminen

- Mistä olet saanut taidot hoiva-/yhteisömuusikkona toimimiseen?

- Onko etnomusikologikoulutuksessa ollut vaikutusta uraasi?
- Mitä taitoja olet saanut etnomusikologikoulutuksesta?
- Millaisia aiheita hoiva-/yhteisömuusikon koulutuksessa voisi opettaa?
- Kenelle hoiva-/yhteisömuusikon ammatti soveltuu?